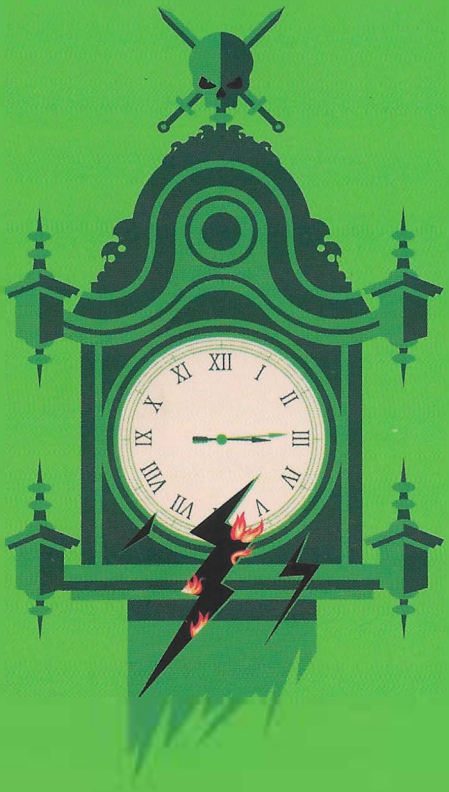
BİLİMKURGU KLASİKLER

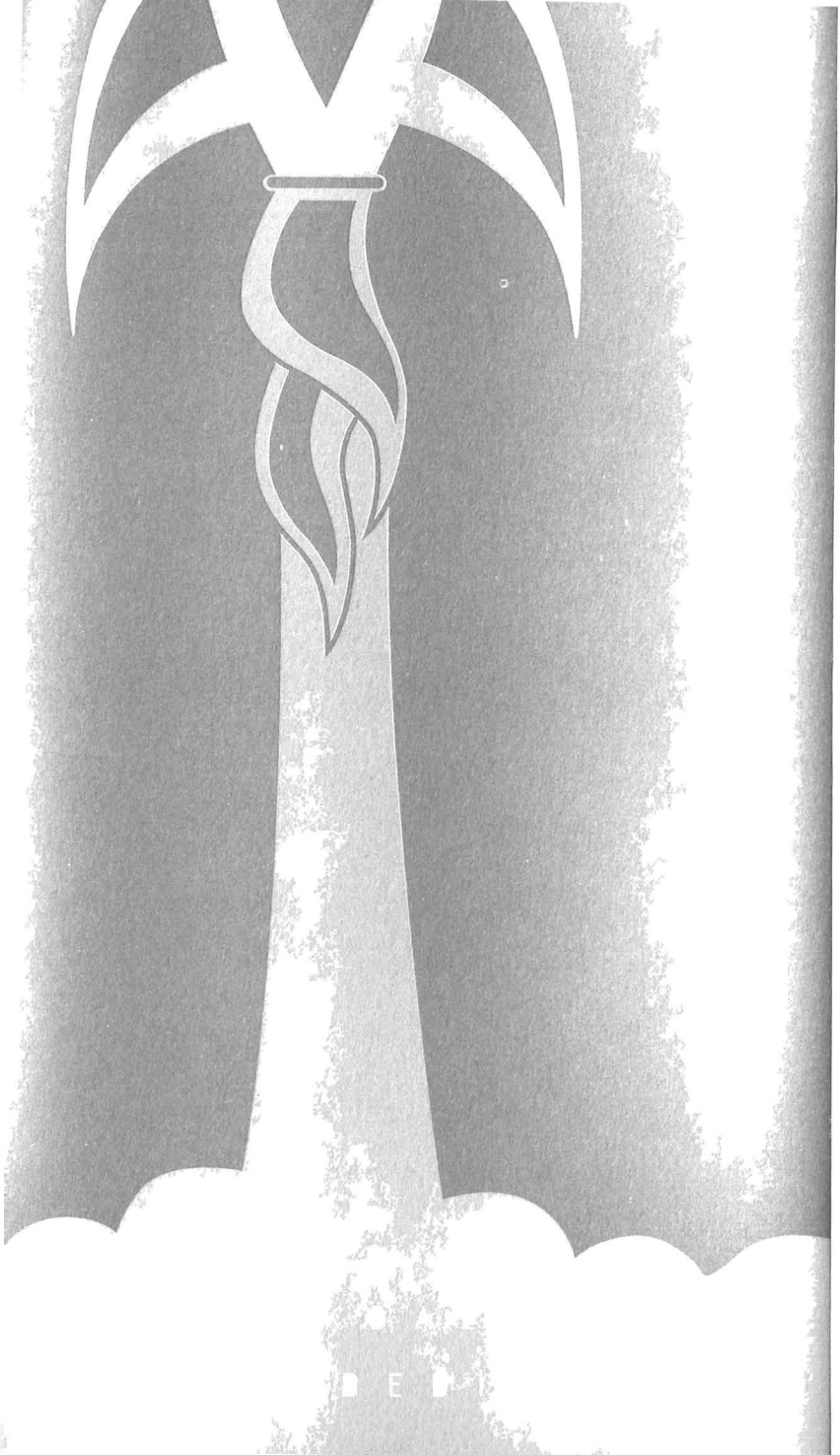
EDWARD PAGE MITCHELL

GERİ GİDEN SAAT

ithaki

Çeviren
Doğaç Yavuz

Edward Page Mitchell

Bilimkurgunun kurucu isimlerinden olan ABD'li gazeteci ve yazar Edward Page Mitchell 1852'de doğdu. Görünmezlik, zamanda yolculuk, yapay zekâ ve zihin transferi gibi bilimkurgunun temel unsur ve temalarının birçoğunu ilk kullanan yazarlardan biri olarak tarihe geçti. 1927'de hayatını kaybettikten uzun yıllar sonra eserlerinin yeniden gündeme gelmesiyle "Amerikan bilimkurgusunun kayıp devi" olarak adlandırıldı.

Geri Giden Saat
Edward Page Mitchell

Öykülerin Özgün Adları
The Tachypomp / The Soul Spectroscope /The Man Without A Body / The Ablest Man In The World / Old Squids And Little Speller / The Senator's Daughter / The Crystal Man / Exchanging Their Souls / The Clock That Went Backward

İthaki Yayınları - 1969

Bilimkurgu Klasikleri - 72

Yayın Yönetmeni: Alican Saygı Ortanca
Sanat Yönetmeni: Hamdi Akçay

Dizi Editörü: Emre Aygün & Yankı Enki
Yayıma Hazırlayan: Yankı Enki
Düzelti: Emre Aygün
Kapak İllüstrasyonu ve Tasarımı: Hamdi Akçay
Grafik Uygulama: B. Elif Balkın
5. Baskı, Ocak 2023, İstanbul
ISBN: 978-625-7442-60-2
Sertifika No: 63989

Türkçe Çeviri © Doğaç Yavuz, 2021
Türkçe Telif Hakkı © İthaki, 2021

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ İthaki Yayıncılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6 Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 48625

EDWARD PAGE MITCHELL

GERİ GİDEN SAAT

Çeviren

Doğaç Yavuz

ithaki

İçindekiler

Takipomp 9

Ruh Spektroskobu 28

Bedeni Olmayan Adam 35

Dünyanın En Kudretli Adamı 44

Yaşlı Squids ve Küçük Kılavuz 65

Senatör'ün Kızı 80

Kristal Adam 101

Ruh Değişimi 117

Geri Giden Saat 127

TAKİPOMP
Matematiksel Bir İspat

Tachypomp: A Mathematical Demonstration, 1874'ün Nisan ayında *Scribner's Monthly: An Illustrated Magazine for the People* dergisinde yayımlanmıştır. Edward Page Mitchell'ın ilk bilimkurgu öyküsüdür.

Profesör Surd'ün benden hoşnutsuz olmasında şaşılacak hiçbir yan yoktu. Matematik konusunda had safhada yetenekli bir sınıftaki tek kötü matematikçi bendim. Yaşlı beyefendi her sabah sınıfa hevesle gelir, sınıftan isteksizce ayrılırdı. Zira hem teker teker hem de bir topluluk olarak x'i XX'e tercih eden, dağıtmaktansa türev almak isteyen, sahnedeki yıldızlar yerine göksel cisimlerle ilgilenen yetmiş genç adam, büyük bir neşe kaynağı değil miydi?

Nitekim bu Matematik Profesörü ile Polyp Üniversitesi üçüncü sınıfı arasında işler tıkırındaydı. Bilge adam, yetmiş gencin her birinde muhtemel bir La Place'ın, Sturm'ün veya Newton'ın logaritmasını görüyordu. Onları konik kesiti şekilli tepelerin arasından ve integral hesaplarının durağan sularının altından gezdirmek onun için oldukça keyifli bir işti. Öğrencisinin işi aslen çok zor değildi. Tek yapması gereken ortak paydayı bulmak, çarpanları elemek ve üssünü almaktı; böylece sınav gününden zaferle ayrılmak işten bile değildi.

Ama ben bu dengeyi bozan bir unsurdum, işlere bir şe-

kilde bulaşmış ve Profesör'ün hesaplarını şaşırtma tehdidi taşıyan sinir bozucu bir bilinmezdim. Bu kıdemli matematikçinin, bana kotanjantların kullanımında genel geçer alışkanlıkları göz ardı etmemem gerektiğini anlatmaya çalışması veya beni ordinatlarla oynamamam gerektiği konusunda neredeyse gözleri yaşararak ikaz etmesi, çok dokunaklı bir sahneydi. Hepsi boşaydı. Kuramların çoğu kafama yerleşmek yerine gömleğimin yenine yerleşirdi. Bu kadar çok tebeşir hiç bu kadar az amaç uğruna harcanmamıştı. Ve böylelikle Furnace Second, Profesör Surd'ün gözünde sıfıra inmişti. Bana gözlerini doğrulttuğu vakit, cebire ters bir doğanın yaratabileceği bütün dehşetle bakıyordu. Bir keresinde Profesör, ruhunda bir gram matematik barındırmayan benim gibi bir adamla yüz yüze gelmemek için, bütün bir meydanın etrafından dolaşmıştı.

Furnace Second için Profesör Surd'ün evine davet edilmek bahis konusu bile değildi. Sınıftan yetmiş kişi Profesör'ün çay masasında yemeklerini yerdi. Yetmiş birinci ise, o mükemmel elipsten ve elipsin iki odağında bulunan küpeçiçeği ve sardunya demetlerinin büyüleyici katiliğinden bihaberdi.

Bu, ne yazık ki, önemsiz bir kayıp değildi. Yanlış anlaşılmasın, Bayan Surd'ün layıkıyla ünlenmiş limon turtası gözümde tütmüyordu; onun iyi muhafaza edilmiş küre şekilli mürdüm eriklerinin göze çarpan bir cazibesi yoktu; Profesör'ün binomiallerden latifeyle bahsettiği ve çapraşık çelişkileri uzunlamasına tarif ettiği muhabbetinin de eksikliğini çekmiyordum. Sebep çok farklıydı. Profesör'ün bir kızı vardı. Yirmi yıl önce, şu anki Bayan S.'e evlilik teklif etmişti. Üzerinden çok geçmeden bu teklifin ufak bir neticesi olmuştu. Bu netice, bir kız çocuğuydu.

Abscissa Surd, Giotto'nun çemberi kadar simetrik ve babasının öğrettiği matematik kadar saftı. Ben bu neticeye âşık olduğumda, bahar mevsimi henüz gelmiş, donuk bitki örtüsünün köklerini ayıklamaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra

onun da bana karşı kayıtsız olmadığını düşünmek için sebeplerim vardı bile.

Akıllı bir okur, iyi düzenlenmiş bir kurgu için gereken bütün öğeleri şimdiden fark etmiştir. Bir kadın kahraman tanıttık, bir erkek kahraman çıkardık ve genel kabul gören modele uygun, düşmanca bir ebeveyn tanımladık. Tek eksik olan, öykünün ilerlemesi için bir hareket, bir Deus Ex Machina. Bu bağlamda, büyük bir memnuniyetle size mükemmel bir yenilik sözü verebilirim, bugüne dek hiç sunulmamış bir Deus Ex Machina.

Abscissa'nın müsamahasız babasının iyi niyetini kazanabilmek için büyük bir gayret ve çaba gösterdiğimi söylemek, ortalama bir zekâya hakaret olur. Hiçbir ahmak benden daha büyük bir sabırla kendini matematiğe adamamıştır; ve hiçbir adayış bu kadar kıt ve yetersiz bir sonuç vermemiştir. Ardından özel bir eğitmenle çalıştım. Ondan aldığım dersler de bir o kadar başarısız oldu.

Eğitmenimin adı Jean Marie Rivarol idi. Benzersiz bir Alsace'lıydı – adı Galceden gelme, doğası ise bütünüyle Cermendi; doğuştan Fransız, aldığı eğitim Alman eğitimiydi. Yaşı otuz; mesleği her şeyi bilmek; kapısına dayanmış derdi yoksulluk, gizli sırrı ise onu tüketen bir karşılıksız aşktı. Uygulamalı bilimin en katı prensipleri onun için birer oyuncaktı, soyut bilimin en derin incelikleri ise eğlence. Benim için tartışılmaz birer gizem olan meseleler onun için Tahoe Gölü'nün suları kadar açık ve berraktı. Belki de bu durum, öğretmen öğrenci ilişkimizdeki başarısızlığımızı açıklayacak tek şeydir; belki de bu fiyasko, benim tam anlamıyla salt bir aptal olmam yüzündendir. Rivarol, üniversitenin çevresinde yıllardır gezinmekteydi; kendi başına çatı katındaki odasında yemek pişirmek, ders çalışmak ve tuhaf deneyler yapmak gibi az miktardaki ihtiyaçlarını, bilimsel dergilere yazarak ve benim gibi kesesi kafasından daha dolu öğrencilere ders vererek karşılıyordu.

Çok geçmeden, bu delibozuk dehanın bile benim kifayetsiz kafatasıma bir beyin yerleştiremeyeceğini fark ettik. Umutsuzluk içinde çabalarımdan vazgeçtim. Mutsuz koca bir yıl yavaşça gelip geçti. Yalnızca Abscissa ile, hayallerimin Abbie'si ile nadir görüşmelerimde aydınlanan, kasvetli bir yıldı.

Diploma töreni günü hızla yaklaşıyordu. Yakında ben ve sınıfım, bizi beklemekte olan dünyayı heyecanlandıracak ve neşeyle dolduracaktık. Profesör benden her zamankinden daha uzak duruyordu. Formaliteler de olmasa, bana olan tiksintisini sanırım saklayamayacaktı.

Sonunda, çaresizliğin verdiği umarsızlıkla, onunla görüşmeye, ona yalvarmaya, gerekirse tehdit etmeye ve bütün şansımı tek bir seferde kullanmaya karar verdim. Ona kalbimden geçenleri anlattığım küstah bir mektup yazdım ve kendimle gurur duyarak, ona bu dehşetengiz sürprizi hazmedebilmesi için bir haftalık bir müddet verdim. Bir hafta sonunda onu arayacak ve başıma gelecekleri öğrenecektim.

Beklentiyle geçen bu hafta boyunca endişe etmekten ateşli bir hastalık geçireyazdım. Önce çılgın bir umut, sonra ise makul bir umutsuzlukla doldum. Cuma akşamı Profesör'ün kapısına vardığımda o kadar yorgun ve tükenmiş bir görüntü çiziyordum ki Profesör Surd'ün sert mizaçlı kız kardeşi Bayan Jocasta bile beni merhametle karşıladı ve bir bardak yaban fesleğeni çayı ikram etti.

Profesör Surd bir fakülte toplantısındaydı. Bekleyecek miydim?

Evet, gerekirse ölene kadar. Peki Bayan Abbie?

Abscissa okuldan bir dostunu ziyaret için Wheelborough'ya gitmişti. Bayan Jocasta kendi keyfime bakabileceğimi söyleyerek gündelik yürüyüşü onu nereye sürüklüyorsa oraya gitmek üzere ayrıldı.

Keyif demek! Kendimi büyük ve rahatsız bir koltuğa yerleştirdim ve duyduğum her adımın görmek istediğim adama ait olabileceği korkusuyla huzursuz bir bekleyişe giriştim.

Orada bir saate yakın beklemiştim ve ağır bir uyku bastırmaya başlamıştı.

Sonunda Profesör Surd içeri girdi. Günbatımı alacakaranlığında karşıma oturdu ve gözleri sanki sinsi bir keyifle parlayarak birden konuşmaya başladı:

"Demek kızım için uygun bir koca olacağını düşünüyorsun ha, genç adam?

Becerimin yetersiz kaldığı yerleri sevgimle dolduracağımla ilgili anlamsız bir şeyler kekeledim; umutlarım, ailem vesaire. Çabucak sözümü kesti.

"Beni anlamadınız, beyefendi. Doğanızda, karakterli bir insanın temelini oluşturacak tek şey olan matematik anlayışından eser yok. Sizin içinizde bir gram matematik yok.

"Size yaraşan ihanet, düzenbazlık ve avantacılıktır – Shakespeare'den. Sizin dar zekânız, yüce gönüllü bir aklı idrak ve takdir edemez. Sizin ve bir Surd'ün arasındaki fark, şöyle söylemek gerekirse, sonsuzluk ile sonsuz küçüklük arasındaki kadardır. Hatta ve hatta, basit bir Kuryeler Problemini bile çözebileceğinizden şüpheliyim!"

Kuryeler Problemlerinin becerebileceğim şeyler listesinin kapsamında olmadığını kabul ettim. Bu yetersizlikten ötürü ne kadar pişman olduğumu ifade ettim ve bunu telafi edebileceğimi söyledim. Varlıklarımın bu eksikliği kapatabileceğini umduğumu anlatmaya–

"Para!" diye haykırdı Surd, sabırsızca. "Bir Roma senatörünü ucuz bir düdükle mi ayartmaya çalışıyorsunuz! Milyonlarla yazıldığında ondalık sayının on hanesini dolduramayacak şu değersiz servetinizle neden, evladım, gezegenleri yörüngesinde ölçen ve sonsuzluğun kendisiyle haşır neşir olan bir adama hava atmaya çalışıyorsunuz?"

Telaşla, sefil servetimi laf arasına sıkıştırmak gibi bir niyetim olmadığını açıklamaya çalıştım ama o kaldığı yerden devam etti:

"Mektubunuz beni az şaşırtmadı. Burada bir birliktelik

bulabileceğini düşünecek son insan olacağınızı sanırdım. Fakat size olan kişisel saygım" –ve o ufak gözlerinde yine bir haset pırıltısı sezdim– "ve Abscissa'nın mutluluğuna verdiğim önem nedeniyle, onunla birlikteliğinize izin vermeye karar verdim – ama şartlarım var. Şartlarım var," diye tekrarladı, alaycı ve ufak bir sırıtışla.

"Nedir bu şartlar?" diye hevesle cevapladım. "Söyleyin yeter."

"Eh, beyefendi," diye devam etti, söyleyişindeki ağırbaşlılık damıtılmış bir gaddarlıktı âdeta, "yapmanız gereken şey matematiksel bir aileye girmeyi hak ettiğinizi kanıtlamak. Şimdi size vereceğim bir görevi yerine getirmek durumundasınız. Gözleriniz bana görevin ne olduğunu sorar gibiler. Söyleyeceğim. An itibariyle son derece yetersiz olduğunuzu kabul etmeniz gereken o asil bilim dalında kendinizi geliştirecek ve sivrileceksiniz. Her ne zaman karşıma gelir ve çemberi karelemeyi başarırsınız, işte o zaman Abscissa'nın elini hak edersiniz. Hayır! Bu çok kolay olacaktır. Kendimi kandırmamalıyım. Devridaim diyelim. Ne dersiniz? Gülümsemediğinizi görüyorum. Belki becerileriniz devridaim konusuna yatkın değildir. Bugüne kadar pek çok insan öyle olmadığını üzülerek keşfetti. Size başka bir şans vereyim. Kuryeler Probleminden bahsediyorduk ve sanırım bu zekâ dolu soruyla ilgili daha fazla şey öğrenmek istediğinizi dile getirmiştiniz. Size bu fırsatı vereceğim. Müsait olduğunuz bir gün masanın başına geçin ve sonsuz hız prensibini araştırın. Sonsuz uzunluktaki bir mesafeyi sonsuz küçük bir sürede katetmeyi konu edinen hareket prensibinden bahsediyorum. Araya biraz da uygulamalı mekanik katabilirsiniz eğer isterseniz. Ağır ilerleyen bir Kurye'yi dakikada 60 mil hıza çıkaracak bir yöntem icat edin. Bu icadı (çözebildiğiniz zaman!) matematiksel olarak bana gösterebilirseniz, Abscissa sizindir. O vakte kadar beni de kızımı da rahatsız etmeyeceğiniz için şimdiden teşekkür ederim."

Benimle dalga geçmesine daha fazla dayanamadım. Ken-

dimi odadan ve ardından da evden dışarı attım. Şapkamı ve eldivenimi de orada unuttum. Bir saat kadar ay ışığı altında sokaklarda gezindim. Yavaş yavaş umudumu geri kazandım. Bunun sebebi matematikten anlamayışımdı. Benden isteneni kavrayabilseydim, tümden ümitsizliğe kapılırdım.

Belki de dakikada altmış mil meselesi öyle imkânsız bir problem değildi. Öyle ya da böyle şansımı deneyebilirdim, başarısız olsam bile. Aklıma Rivarol geldi. Ondan yardım isteyebilirdim. İçimdeki yürekten azmi, onun bilgisiyle destekleyebilirdim. Evine doğru yol aldım.

Rivarol binanın arkasında, dördüncü katta yaşıyordu. Daha önce hiç odasında bulunmamıştım. İçeri girdiğimde, üzerinde *kezzap* yazan bir damacanadan bir bira maşrapasını doldurmaktaydı.

"Otur bakalım," dedi. "Hayır, o koltuğa değil. O benim Bozuk Para Tasfiye koltuğum." Ama bir saniye kadar geç kalmıştı. Kendimi bu baştan çıkarıcı koltuğa bırakıvermiştim. Şaşkınlık içinde, iskeletten ibaret iki kolun uzanıp beni sıkıca sardığına şahit oldum. Ardından bir kafatası omzumun üzerinden bana doğru uzandı ve o korkunç surat ifadesini yüzüme doğrulttu.

Rivarol büyük özürler dileyerek yardımıma koştu. Koltuğun bir kenarındaki bir yaya dokundu ve Bozuk Para Tasfiye koltuğu beni serbest bıraktı. Kendimi kenarda duran, Rivarol'ün güvenli olduğunu garanti ettiği bir sallanan sandalyeye attım.

"O koltuk," dedi, "kendisiyle pek gurur duyduğum bir düzenektir. Onu Heidelberg'deyken yapmıştım. Beni çok sayıda can sıkıntısından kurtardı. Beni yoran dostlarımı ve canımı sıkan ziyaretçilerimi ona emanet ediyorum. Ama en kullanışlı olduğu konu ufak tefek hesapları olan tüccarlardır. Adı da buradan gelir. Koltuğun kollarından kurtulmak için, hepsi faturalarını mutlulukla öder. Anlatabildim mi?"

Alsacelı biliminsanı maşrapasındaki kezzabı seyreltip çal-

kalayarak sert bir karışıma çevirir ve bardağı kafasına neşeyle dikerken, ben de onun bu tuhaf yaşam alanına bir göz atma fırsatı yakaladım.

Odanın köşelerine birer adet torna tezgâhı, Rhumkorff Bobini, küçük bir buhar motoru ve ağırbaşlı hareketini sürdüren bir güneş sistemi modeli yerleştirilmişti. Masalar, raflar, tabureler üzerinde ve zemine dağılmış bir yığın gereç, imbik, kimyasal madde, gaz toplayıcısı, felsefi araç, bot, şişe, karton kutu ve irili ufaklı kitap vardı. Aristo, Arşimet ve Comte'un alçı büstlerinin yanında, Martin Farquhar Tupper'ın alnına konuşlanmış uyuşuk bir baykuş duruyordu. "Uyumak istediği zaman hep oraya tüner," diye açıkladı Rivarol. "Sen müstesna bir kuşsun. Schlafen Sie wohl."*

Hafif aralık bir dolap kapısından, çarşafla örtülü insansı bir şekil görünüyordu. Rivarol nereye baktığımı anladı.

"O," dedi, "benim başyapıtım olacak. O bir Mikrokozm, henüz tamamlanmamış bir Android. Neden olmasın? Albertus Magnus metafizikten bahsetmenin ve karşıt görüşleri yıkmanın mükemmel bir örneğini sundu. Papa II. Sylvester ve Robertus Greathead de. Roger Bacon pirinçten konuşabilen bir kafa inşa etti. Fakat bunların ilki yıkıldı. Thomas Aquinas onun bazı kıyaslarını kaldıramadı ve kafasını parçaladı. Fikir yeterince makul. Zihnin işleyişi henüz doğanın kanunları kadar anlaşılmış ve basite indirgenerek açıklanmış değil. Neden saygıdeğer Dr. Allchin kadar özgün nutuklar çekebilecek ya da Paul Anapest kadar düz şiirler okuyabilecek bir manken yaratamayayım ki? Androidim daha şimdiden basit kesir problemlerini çözebiliyor ve soneler besteleyebiliyor. Ona pozitif bilim ve felsefeyi öğretmeyi planlıyorum."

Sözlerinin yarattığı kafa karışıklığının ortasında Rivarol iki adet pipo çıkardı ve içini doldurdu. Birini bana uzattı.

"Ben burada," dedi, "olabildiğince huzurlu bir şekilde yaşıyorum. Ceketimin dirsekleri yıprandığında terziye gidiyo-

* (Alm.) İyi uykular. –*ç*n

rum ve ölçüm yaptırıyorum. Acıktığımda kasaba gidiyorum ve eve yarım kilo kadar biftekle dönüyorum, onu da şu gördüğün oksi-hidrojen alevinde üç saniyede güzelce pişiriyorum. Susadıysam mesela, bir damacana kezzap siparişi veriyorum. Ama hepsi için benden para isteniyor, para! Benim ruhum böyle ufak alışverişlerden uzak. Sizin yeşil kâğıt parçalarınızdan tiksiniyorum ve senet dedikleri o şeyi de asla ve asla kullanamıyorum."

"Faturalarla uğraşmak zorunda kalmıyor musunuz?" diye sordum. "Alacaklılar peşinize düşmüyor mu?"

"Alacaklılar!" diye inledi Rivarol. "O güzel dilinizde böyle bir kelime hiç öğrenmedim. Ruhunun alacaklılar tarafından karartılmasına izin veren kişi ancak sorunlu bir medeniyetin kalıntısı olabilir. Hesaplarını takip eden insana bir faydası yoksa, bilim neye yarar ki? Dinleyin. Dış kapıdan siz veya herhangi biri içeri girdiği an şu elektrikli zil beni uyarır. Bayan Grimler'ın basamaklarından çıkan her adım benim için çalışan bir casus, bir muhbirdir. İlk basamağa bastınız diyelim. O güvenilir ilk basamak ânında ağırlığınızı iletir. Oldukça basit. Herhangi bir tartıdan farkı yok. Ağırlık şurada gördüğünüz kadranda belirir. İkinci basamak ise ziyaretçinin ayak boyutunu kayda alır. Üçüncüsü boyunu, dördüncü ten rengini, vesaire vesaire. Ziyaretçim ilk kata ulaştığı anda, elimde onun detaylı bir tasviri çoktan vardır ve bunu değerlendirmek için de bolca vaktim. Anlayabildiniz mi? Çok basit. Bilimin ABC'si sadece."

"O kadarını anlıyorum," dedim, "fakat size ne yardımı dokunduğunu anlayamadım. Bir alacaklınızın basamaklardan çıktığını bilmek faturanızı ödemenizi sağlamaz. Pencereden aşağı atlamayacaksanız, kaçmanız da imkânsız."

Rivarol hafifçe güldü. "Anlatayım. Benden, bir biliminsanından para istemeye kalkışan o iblislere ne olduğunu göreceksiniz. Ha! Ha! İçimi ısıtıyor. Alacak Zaptedici gerecimi mükemmelleştirmek yedi haftamı aldı. Hiç duymuş muydunuz" –övünç içinde fısıldıyordu– "Dünya'nın merkezin-

den geçen bir delik olduğunu? Fizikçiler uzun süredir bunu tahmin ediyordu; ilk keşfeden ben oldum. Hollandalı denizci Huygens'in Kerguellen ülkesinde keşfettiği, bin dört yüz kulaçlık sondasının dahi dibine ulaşmayı başaramadığı o derin çukuru okumuşsunuzdur. Herr Tom, o deliğin sonu yok! Dünya'nın bir yüzünden başlayıp tam aksi taraftaki yüzüne kadar gidiyor. Tam olarak bir Dünya çapı uzunluğunda. Peki diğer ucu nereye çıkıyor? İşte tam üzerinde duruyorsunuz. Bunu bütünüyle şans eseri keşfettim. Galvanizm üzerine yaptığım deneylerden birinde kaybettiğim zavallı bir kediyi gömmek için, Bayan Grimler'ın mahzenini kazıyordum. Küreğimi vurduğum toprak dağıldı ve çöktü, ben ise geniş bir deliğin kenarında şaşkın bir şekilde kalakaldım. Kenarda bulduğum bir kömür kovasını deliğin içine doğru bıraktım. Kova çarpa çarpa, aşağılara doğru gittikçe gitti. İki saat on beş dakika kadar sonra, torba gerisingeri yukarı geldi. Onu havada yakalayıp bana çok kızmış olan Grimler'a iade ettim.

Şimdi düşünün bir dakikalığına. Kova aşağıya düştü, gittikçe hızlandı, ta ki Dünya'nın merkezine varana dek. Momentumu olmasaydı, orada durması gerekirdi. Merkezden öteye yolu yukarı yönlüydü, diğer uçtaki yüzeye doğru. Böylece hızını kaybede kaybede gittikçe yavaşlayarak diğer yüzeye vardı. O noktada bir saniyeliğine durdu ve tekrar gerisingeri aşağı düştü, on üç bin küsur kilometre boyunca ve benim elime geri ulaştı. Eğer ben araya girmeseydim, bu yolculuğu defalarca tekrarlayacaktı. Aynı bir sarkacın salınması gibi, bu yolculuk gittikçe kısalacak ve sonunda kovanın Dünya'nın merkezinde durup kalmasıyla sonuçlanacaktı. İşte, size bahsettiğim Alacak Zaptedici gerecim bu şekilde ortaya çıktı. Odamın kapısının hemen ötesinde bir tuzak, elimin altında bir yay, tuzağın üstünde duran bir alacaklı; daha fazla anlatmama gerek var mı?"

"Ama bu biraz insanlık dışı değil mi?" diye sakince sordum. "Mutsuz bir insanı hiç haber vermeden Kerguellen ülkesine doğru sonsuz bir yolculuğa göndermek."

"Onlara bir şans tanıyorum. İlk sefer deliğin ucuna geri geldiklerinde orada oluyorum. Eğer makul davranmayı seçerler ve anlaşmaya yanaşırlarsa, onlara tutunmaları için bir ip atıyorum. Böylece telef olurlarsa, bu onların kendi hatası olur. Amma velakin," diye ekledi, buruk bir gülümsemeyle, "merkez alacaklılarla o kadar dolu olmaya başladı ki, korkarım yakında bir seçenekleri olmayacak."

Bu noktada eğitmenimin yeterliliği konusunda aklımda hiç şüphe kalmamıştı. Beni uzayda sonsuz hıza çıkarabilecek biri varsa, o da Rivarol'dü. Pipomu doldurdum ve ona durumu anlattım. Ciddi ve sabırlı bir şekilde beni dikkatle dinledi. Ardından, bir yarım saat kadar sessizce piposunu tüttürdü. Nihayetinde söze girdi.

"Antik profesör kendini aşmış. Size, çözülemeyeceğini düşündüğü iki tane problem sunmuş. Halbuki ikisi de çözülebilir. Yaşlı Kotanjant'ın burada gösterdiği tek zekâ parıltısı, çemberi karelemenin oldukça kolay olduğunu ifade ettiği an. Size Liebchen'inizi* beş dakika içinde kazandırırdı. Ben çemberi karelemeyi çözdüğüm zaman henüz kısa pantolonlarla geziyordum. Size nasıl yapıldığını anlatırdım fakat bu konudan sapmak olur ve konudan sapmak için hiç uygun bir ruh hâlinde değilsiniz şüphesiz. Bu nedenle, öncelikle devridaim problemine bakalım. Şimdi, dostum, size açıkça söylemeliyim ki bu cazip problemi çözmüş olsam da, bunu sizin iyiliğiniz için kullanmayı seçemem. Benim de, Herr Tom, bir kalbim var. Hanımların en güzeli bana kaşını çatıyor. Onun olgun cazibesi Jean Marie Rivarol'e açık değil. Bana acımasızca, yaşı gereği onu bir sevgili gibi değil, ancak bir aile büyüğü gibi sevebileceğimi ifade etti. Halbuki aşk yıllara mı bakar, yoksa sonsuzluğa mı? İşte sert ama güzel Jocasta'ya sorduğum soru buydu."

"Jocasta Surd!" dedim şaşkınlıkla, "Abscissa'nın teyzesi!"

"Evet," diye hüzünle cevapladı. "Bakir kalbimin bakire

* (Alm.) Sevgili. -*çn*

Jocasta'ya ait olduğunu saklayamam. Aşkta olduğu kadar kederde de yeğenim olan siz, bana elinizi verin!"

Rivarol gözyaşlarını sildi ve sözüne devam etti:

"Devridaimi keşfedebilmek bütün umudum. Beni ünlü ve zengin yapacaktır. Jocasta bunları reddedebilir mi? Eğer ederse, geriye sadece tuzaklı kapak kalıyor ve Kerguellen ülkesi!"

Çekinerek devridaim makinesini görmeyi istedim. Kederle bağlandığım amcam başını salladı.

"Başka zaman," dedi. "Şu an için onun kadın çenesiyle benzer bir prensip sayesinde çalıştığını söylemek yeterli olacaktır. Şimdi anlamışsındır, neden sonsuz hız problemine odaklanmamız gerektiğini. Teorik olarak, bunu başarmanın pek çok yolu var. Bir kaldıraç yoluyla, örneğin. Bir uzun bir de kısa kolu olan bir kaldıraç düşünün. Kısa kola onu büyük bir hızla hareket ettirecek miktarda güç uygulayın. Uzun kol çok daha hızlı bir şekilde harekete geçecektir. Böyle böyle kısa kolu kısaltmaya ve uzun kolu uzatmaya devam edin. İki-
20 sinin arasındaki fark sonsuza yaklaştığında, uzun kolun hızı da sonsuza ulaşacaktır. Fakat bu çözümü profesöre uygulamalı bir şekilde göstermek zor olacaktır. Başka bir çözüm bulmalıyız. Jean Marie'nin düşünüp taşınması gerek. Şimdi gidin ve iki hafta sonra yine uğrayın. İyi geceler. Fakat durun! *Das Geld* – paranız var mı?"

"İhtiyacımdan çok daha fazla var."

"Güzel! Gelin el sıkışalım. Altın ve Bilgi; Bilim ve Aşk. Böyle bir ortaklık neyi başaramaz ki? Seni fethetmeye geliyoruz, Abscissa. *Vorwärts!*"*

İki haftalık müddetin sonunda Rivarol'ün odasına döndüğümde, beni Kerguellen ülkesine gönderecek uzun uçuşun eşiğinden korkuyla geçtim ve Bozuk Para Tasfiye koltuğunun kollarından uzak durmaya dikkat ettim. Rivarol bana bir maşrapaya bira doldurdu ve kendisine de o tuhaf içkisinden bir bardak hazırladı.

---

* (Alm.) İleri. –*çn*

"Gel," dedi bir süre sonra. "Gel de TAKİPOMP'un başarısına içelim."

"TAKİPOMP mu?"

"Evet. Neden olmasın? *Taki* çabukluk, *pempo*, ya da *pepompa* göndermek demek. Sizi de çabucak düğün gününüze gönderecektir. Abscissa sizindir. Her şey tamam. Kır düğününüz ne zaman?"

"Nerede?" diye sordum. Evliliğimi hızlandıracak gereci görebilmek için odaya sabırsızlıkla göz gezdirdim.

"Burada," diye cevap verdi Rivarol işaretparmağıyla alnını gösterircesine tıklatarak. Ardından ders verircesine diklendi.

"Evrende bize dakikada altmış millik bir hız sağlayacak hatta daha da fazlasını verecek kuvvet zaten mevcut. Tek yapmamız gereken onu toparlamak ve uygulamak için gereken bilgi. Bilge olan insan, büyük hızı büyük bir kuvvetten elde etmeye çalışmaz. Ufak bir kuvveti diğer ufak kuvvetlere ekleyerek, her birinden ufak bir hız elde eder, ta ki ufak kuvvetlerin bütünü büyük bir kuvvet hâline gelene ve ufak hızların birleşiminden oluşan bir hız ortaya çıkarana kadar. Zor olan kuvvetleri toparlamak değil, ortaya çıkan hızları birleştirmek. Bir tüfek mermisi, varsayalım ki bir mil gitsin. Tüfeklerin kuvvetini bin katına çıkarmak zor değil fakat bin mermi bir tanesinden daha uzağa ya da daha hızlı gitmeyecektir. Sorun da, anladığınız üzere, burada yatıyor. Bir hıza hız katmak, kuvvete kuvvet katmak kadar basit değil. Benim keşfim, basitçe, uygulanan gücün her birim artışından bir birim hız artışı elde etme prensibinin doğru kullanımı. Fakat bu fiziğin metafiziği demektir. Bunu ya pratiğe geçiririz ya da vazgeçeriz.

"Hareket hâlindeki bir trende arka vagondan lokomotife doğru yürürken tam olarak ne yaptığınızı hiç düşündünüz mü?"

"Evet, tabii, genelde puro içmek için sigara vagonuna giderim."

"Cık cık, hayır, o değil! Demek istediğim, böyle bir du-

rumdayken trenden daha hızlı hareket ettiğinizi fark ettinz mi? Tren telgraf direklerinin yanından saatte otuz mil hızla geçiyor diyelim. Siz de sigara vagonuna saatte dört mil hızla yürüyorsunuz. O zaman siz telgraf direğinin yanından saatte otuz dört mil hızla geçiyor olursunuz. Sizin mutlak hızınız, lokomotif hızı artı sizin yürüme hızınıza eşittir. Anlıyor musunuz?"

Anlatmak istediğini anlar gibiydim ve bunu ona söyledim.

"Çok güzel. O zaman bir adım ileri gidelim. Sizin lokomotifin hızına yaptığınız katkı çok ufak, bu hızı uygulayabileceğiniz alan ise sınırlı. Şimdi varsayalım ki iki tane durak olsun, A ve B, ve aralarında iki mil mesafe olsun. Çok sayıda açık vagondan oluşan bir tren düşünün, en arkadaki vagon A durağında olsun. Vagonların toplamı bir mil uzunluğuna eşit olsun. Bu demek ki bu trenin lokomotifi, B durağına bir mil uzaklıktadır. Diyelim ki bu tren bir mili on dakikada gidebiliyor olsun. En arka vagon, iki mil uzaklıkta olduğu için, B durağına yirmi dakikada ulaşacaktır; lokomotif ise on dakikada varacaktır. Siz, B durağında sizi bekleyen Abscissa'ya ulaşabilmek için acele içinde, A durağında arka vagona bindiniz diyelim. Eğer o vagonda beklerseniz, Abscissa'yı görmeniz için yirmi dakika var demektir. Fakat lokomotif hanımefendiye on dakikada varacaktır. Eğer akıllı biriyseniz ve sevdiceğinizi umursuyorsanız, açık vagonlar boyunca lokomotife doğru can havliyle koşarsınız. Diyelim ki bir mili, yani bütün treni, on dakikada koşabiliyorsunuz. Böylece Abscissa'ya lokomotifle aynı vakitte ulaşırsınız, yani on dakikada – arka vagonda tembelce bekleyip fren görevlisiyle siyaset tartıştığınız alternatife göre on dakika daha çabuk. Bu da demektir ki süreyi yarı yarıya kısalttınız. Kendi hızınıza lokomotifin hızını katmayı başardınız. Nicht wahr?"*

O an her şeyi anladım; Abscissa'yı örneğe dahil ettiği için belki, çok daha berrak bir şekilde anladım.

* (Alm.) Doğru değil mi? –*çn*

Rivarol devam etti: "Bu açıklama biraz uzun olsa da bizi oldukça genişletilebilecek bir prensibe ulaştırıyor. İlk derdimiz, rüzgârı ve sizi korumak olacaktır. İki mil uzunluğundaki rayların dümdüz olduğunu kabul edelim. Treni bir mil uzunluğunda bir açık vagondan ibaret alalım ve bu vagonun üstünü de tren raylarıyla döşeyelim. Açık vagonun raylarının üstünde de ileri ve geri gidebilen oyuncak bir lokomotif olsun. Fikri anladınız mı? Oyuncak sizin yerinizi alıyor. Ama kendi milini sizden çok daha hızlı katedebiliyor. Şimdi lokomotifimizin açık vagonu iki millik yolun başından sonuna iki dakikada çekecek kadar kuvvetli olduğunu varsayalım. Oyuncak da aynı hıza ulaşabiliyor olsun. Lokomotif, B'ye bir dakika içinde ulaştığında, oyuncak da açık vagon üzerindeki raylarda bir mil ilerleyerek aynı anda B'ye ulaşır. Böylece iki lokomotifi öyle bir şekilde birleştirmiş olduk ki, iki mili bir dakikada katetmeyi başarabiliyoruz. Yapabileceğimizin en iyisi bu mu? Hayal gücünüzü zorlamaya hazır olun."

Pipomu yaktım.

"A ve B arasındaki iki millik dümdüz ray ve ray üstünde uzun bir açık vagon olsun. Vagon o kadar uzun olsun ki, boyu A durağından başlayıp B'ye çeyrek mil kalana kadar uzansın. Şimdi sıradan lokomotiflerle uğraşmayı bırakıp itiş gücü için açık vagonun altına sıralanmış bir dizi ufak manyetik motor kullanacağız."

"Bu manyetik motorları pek anlayamıyorum açıkçası."

"Açıklayayım. Her biri, bir bataryadan aldığı elektrikle manyetizma kazanan, at nalı şeklinde büyük bir demir parçasından oluşuyor. Bataryanın verdiği elektrik, saat benzeri bir düzenekle bir açılıp bir kapanıyor, böylece bu at nalı bir an mıknatıs gibi davranıyor, sonraki an ise mıknatıs olmaktan çıkıyor. Nal devredeyken mıknatıs gibi davranıyor, ve önündeki tokmağı muazzam bir güçle kendine doğru çekiyor. Bir sonraki saniye devre dışı kaldığında ise manyetizmasını kaybediyor ve tokmağı serbest bırakıyor. Tokmak ileri geri salınırken bağlı olduğu düzen, tekerde döngüsel bir hareket

yaratıyor, o da bu hareketi tekerleklere iletiyor. Motorlarımız böyle. Çok özgün ve yeni sayılmazlar zira yapılan denemeler uygulanabilirliklerini kanıtladı.

"Her tekerler sırası için bir manyetik motorla, devasa vagonumuzu harekete geçirebilir ve onu, dakikada bir mil gibi bir hızla sürebiliriz.

"Vagonun en ön ucu, sadece çeyrek mil ilerlemesi gerektiği için, B'ye on beş saniyede varacaktır. Bu vagona 1 numaralı vagon diyelim. 1 numaralı vagonun üstünde döşeli raylar ve rayların üstünde de ondan çeyrek mil daha kısa ve onunla aynı şekilde hareket edebilen bir açık vagon daha olsun – ona da 2 numaralı vagon diyelim. 2 numaralı vagonun üstünde de, altındaki diğer katmanlardan bağımsız hareket eden ve çeyrek mil daha da kısa olan 3 numaralı vagon bulunsun. 2 numara bir buçuk mil uzunluğunda, 3 numara ise bir nokta yirmibeş mil. Yukarıdaki daha üst katmanlarda ise, 4 numaralı vagon bir mil uzunluğunda, 5 numara üç çeyrek mil, 6 numara yarım mil, 7 numara da sadece çeyrek mil. Hepsinin üzerinde de 8 numaralı vagon var, ufak ve basit bir yolcu vagonu.

"Her vagon altındaki vagonun üzerinde, diğer bütün vagonlardan bağımsız bir şekilde, dakikada bir mil hızla hareket ediyor olsun. Her vagonun kendi manyetik motorları var. Centilmen kondüktör Tom Furnace ve mühendis Jean Marie Rivarol, A durağında dikili yüksek bir direğe yaslı duran vagonların en üstündeki 8 numaralı vagona, uzun bir merdiven yardımıyla biniyorlar. Karmaşık düzenek sonunda harekete geçiyor. Ne olur?

"8 numaralı vagon çeyrek mili on beş saniyede aşar ve 7 numaralı vagonun sonuna ulaşır. Bu esnada 7 numaralı vagon çeyrek mil ilerlemiştir ve 6 numaranın sonuna varmıştır; 6 numara, çeyrek mili on beş saniyede gider, 5 numaranın sonuna varmıştır; 5 numara, 4 numaranın sonuna, 4 numara, 3 numaranın sonuna; 3 numara, 2 numaranın sonuna; 2 numara da 1 numaranın sonuna gelmiştir. Ve 1 numaralı vagon,

on beş saniye sonunda, kendine ait çeyrek mili katederek B istasyonuna varır. Bütün bunların hepsi, on beş saniye içinde gerçekleşmiştir. Numaralar 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8 B durağında dikili bitiş direğine gelip dayanmıştır. Biz, 8 numaralı vagonun içinde, B durağına 1 numaralı vagonla tam olarak aynı anda ulaşırız. Diğer bir deyişle, iki mili on beş saniyede katetmiş oluruz. Sekiz vagonun her biri, dakikada bir millik hızla on beş saniyeliğine ilerleyerek yolculuğumuza çeyrek millik bir katkıda bulunmuş olur. Sekizi birden görevini aynı anda, aynı on beş saniye içinde yerine getirir. Sonuç olarak aradaki iki millik mesafeyi, hayret verici bir şekilde yedi buçuk saniyede bir mil hızıyla geçivermiş oluruz. İşte Takipomp bu. İsmini hak ediyor, değil mi?"

Vagon karmaşası biraz beni afallatmış olsa da mekanizmanın genel prensibini kavramayı başarmıştım. Bir şema çizdiğimde daha da iyi anladım. "Siz, trenin içinde sigara vagonuna doğru yürürken trenin kendisinden daha hızlı hareket ettiğim fikrini ilerletmekten başka bir şey yapmamışsınız?"

"Kesinlikle. Şu âna kadar uygulanabilirliğin sınırlarından dışarı çıkmadık. Profesörü tatmin etmek için ise şu şekilde bir teori ortaya koyabilirsin: Vagonların sayısını iki katına çıkarırsak ve dolayısıyla her birinin ilerlemesi gereken mesafeyi yarıya indirirsek, iki katı hıza ulaşabiliriz. On altı vagonun her birinin sekizde bir mil gitmesi yeterli olur. Ortaya koyduğumuz oranlar üzerinden hesaplarsak, iki millik bir yol bu şekilde on beş saniye yerine yedi buçuk saniyede katedilebilir. Otuz iki vagon ve on altıda bir millik –yani 20 rodluk– bir mesafe kullanarak, bir mili iki saniyenin altında alırız; altmış dört vagona çıkar ve mesafeyi 10 roda düşürürsek, bir mili bir saniyeden daha çabuk katedebiliriz. Bu dakikada altmış milden daha fazlası demek! Eğer Profesör için bu da yeterince hızlı değilse, söyleyin ona, vagonların sayısını artırarak ve her birinin gitmesi gereken mesafeyi azaltarak hesaplamaya devam edebilir. Altmış dört vagonla bir mili bir saniyede

katedebiliyorsak, bırak da altı yüz kırk vagonluk bir Takipomp hayal etsin ve kendisini 640 numaralı vagonun hızını hesaplayarak eğlendirsin. Ona fısıldayarak anlatın ki, elinde sonsuz vagon olduğunda ve aralarındaki boy farkını sonsuz küçük bir mesafeye indirdiğinde, özlemini çektiği o sonsuz hıza ulaşabileceğin anlasın. Ardından da Abscissa'yı isteyin."

Dostumun elini sessiz ve minnettar bir hayranlıkla sıktım. Hiçbir söz söyleyemedim.

"Teori adamını dinlediniz," dedi gururla. "Şimdi karşınızda uygulamalı mühendisi bulacaksınız. Mississippi'nin batısına gidip yeterince düz ve eğimsiz bir alan bulacağız. Orada Takipomp'un bir modelini inşa edeceğiz. Profesör'ü, kızını ve, neden olmasın ki, kardeşi güzel Jocasta'yı da oraya çağıracağız. Onları, pek saygıdeğer Surd'ü şaşkınlığa uğratacak bir yolculuğa çıkaracağız. Öyle ki Abscissa'nın elini sizin elinize bırakıp ikinizi birlikte bir cebir formülüyle kutsayacak. Jocasta ise Rivarol'ün mucizevi dehasına bakakalacak.

Fakat yapacak çok işimiz var. Takipomp'u inşa etmek için St. Joseph'e çok miktarda materyal göndermemiz gerekiyor. Bu inşayı tamamlayabilmek için neredeyse ufak bir orduya ihtiyacımız olacak zira zaman ve mekân kavramını imha edeceğiz. Belki de bankacı dostlarınızla bir konuşsanız iyi olur."

Telaş içinde, bir an bile düşünmeden kapıya doğru hareketlendim. Vakit kaybetmemeliydik. Bu yaptığımı gören Rivarol, "Dur! Dur! *Um Gottes Willen*,* dur!" diye çığlık atmaya başladı. "Bu sabah kasabımı fırlattım ve kapağı henüz düzeltme–"

Çok geçti. Tuzağa varmıştım. Bir çatırtıyla açıldı ve aşağı, iyice aşağı düşmeye başladım! Sınırsız bir hiçlik boyunca düşüyor gibiydim. Karanlık boyunca uçarken, Kerguellen ülkesine mi varacağım yoksa merkezde mi kalakalacağım, diye merakla düşünüp duruyordum. Sonra yolculuğum birdenbire ve acı içinde kesildi.

---

* (Alm.) Tanrı aşkına! –*çn*

Gözlerimi açtım. Etrafımda, Profesör Surd'ün duvarları vardı. Altımda, Profesör'ün odasının tabanı olduğundan emin olduğun sert bir zemin bulunuyordu. Arkamda beni yere bırakan siyah, kaygan, keçe kaplı koltuk duruyordu. Önümde ise Profesör'ün ta kendisi dikilmiş, bana nahoş olmayan bir gülümsemeyle bakıyordu.

"İyi akşamlar, Bay Furnace. Kalkmanıza yardımcı olmama izin verin. Yorgun görünüyorsunuz. Sizi bu kadar beklettikten sonra uykuya dalmış olmanıza şaşırmamalı. Bir kadeh şarap ister misiniz? Hayır? Bu arada, mektubunuzu aldıktan sonra, sizin eski dostum Yargıç Furnace'ın oğlu olduğunuzu fark ettim. Biraz soruşturdum ve açıkçası, Abscissa için iyi bir koca olacağınızı düşünüyorum."

Yine de, Takipomp'un başarıyla çalışmaması için bir neden göremiyorum. Ya siz?

RUH SPEKTROSKOBU
İlerici Bir Düşünürün Maddeciliği

The Soul Spectroscope: The Singular Materialism of a Progressive Thinker, 19 Aralık 1875'te *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

BOSTONLU MEŞHUR PROFESÖR DUMMKOPF'UN ÇALIŞMALARI PROFESÖR TYNDALL'IN GÖRÜŞLERİNİ SON DERECE HAKLI ÇIKARDI

BOSTON, 13 Aralık -- Profesör Dummkopf an itibariyle şehrimizde ikamet eden, eğitimli ve yaratıcı bir Alman beyefendisi. Kendisi bu günlerde, başarılı olduğu takdirde hem doğaüstü bilim alanında hem de gündelik yaşam ilişkileri konusunda büyük değişiklikler yaratacak birtakım deneyler gerçekleştiriyor.

Profesör'e göre modern bilim, maddiyat ve maneviyat arasındaki sınır bölgesini neredeyse hiçe indirgeyecek kadar daraltmış durumda. Kendisi de, hiç şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde, "İşte zihin burada başlar; madde burada biter," diyebilmemiz için hâlâ çokça vakit olabileceğini kabul ediyor. Zihni maddeden ayıran sınır, kuzey yarıküreyi güney yarıküreden

ayıran ekvator kadar hayali bir çizgiden ibaret olabilir. Zihnin madde kadar nesnel olduğu veya maddenin zihin kadar öznel olduğu ortaya çıkabilir. Maddenin bütünüyle zihin içinde var olduğu ya da tam tersi, zihnin sadece maddiyat dahilinde bulunduğu anlaşılabilir. Profesör Dummkopf'un bu geniş konuyla ilgili fikirleri oldukça ilginç, ilginç olduğu kadar da şaşırtıcı. Bu konuyla ilgilenen okurlar için, *Koerperliehegelswissenschaft* isimli dokuz ciltlik kaynağı önerebilirim. Çalışmanın orijinal Leipzig baskısı yabancı eser ithal eden bütün seçkin kitapçılarda bulunabilir.

Burada anlattığımız soru oldukça büyük ve zorlu fakat Profesör Dummkopf'un bu soruya bir cevap bulunacağına ve oldukça yakın bir tarihte bulunacağına dair hiçbir şüphesi yok. Kendisi de aşağıda anlatacağım bir dizi akıllıca deney üzerinden bu soruya bir çözüm bulma konusunda büyük adımlar attı. Maddenin yaşama dair pek çok olasılık ve vaatler içerdiği konusunda Tyndall'a katılmakla kalmıyor, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve ahlaki her türlü kuvvetin maddeye ayrıştırılabileceğine inanıyor. Ona göre hareket bir madde, zihin bir madde, hukuk bir madde ve hatta matematiksel soyutlamaların zahiri bağıntıları da tümüyle maddeden oluşuyor.

KOKUYU FOTOĞRAFLAMAK

Radikal Kulüp'ün bir önceki toplantısında bana davette bulunulduğu üzere –ki bu kulüp, Bilinemez Şeyler hakkındaki bilgimizi geliştirme konusunda çok iyi işlere imza atmış bir örgüttür– dün Profesör Dummkopf'un West End tarafında bulunan Joy Sokağı'ndaki binasına uğradım. Onu binanın üst katındaki dairesinde, büyük bir çabayla kokuyu fotoğraflamaya çalışırken buldum.

"Gördüğünüz gibi," dedi, içinden hidrojen sülfür dumanları yükselen bir beheri karıştırırken, "duyuların nesnelliğini

ispat etmiş olduğumdan, duyusal fenomenlerin de aynı derecede maddi bir yapıya sahip olduğunu göstermek de bana kalmış bir ayrıcalık. İşte bu sebepten ötürü kokuyu fotoğraflamaya çalışıyorum."

Ardından profesör yerinden fırlayarak, bu boğucu dumanı üreten gerecin tepesine sabitlenmiş bir kameranın arkasına yerleşti ve makinenin plakalarıyla uğraşmaya başladı.

Fotoğrafın negatifini ışığa tutup endişeyle incelerken, yüzüne hayal kırıklığı dolu bir ifade yayıldı. "Olmadı, hâlâ olmadı!" dedi mutsuzlukla, "ama sabır ve daha iyi gereçlerle elbet olacaktır. Sorun gereçlerimde, anlıyorsunuz ya, teorimde değil. Birkaç gün önce sıcak bir soğan yahnisinin kokusunun görülebildiği bir negatif elde ettiğimi hayal ettim ve bu düşünce hâlâ beni keyiflendiriyor. Eninde sonunda başaracağım. Size diyorum, mirim, aktinik ışınların elbet bir faydası var. Biraz daha kolodyum alabilmem için bir dolar ve yirmi beş sent vermeniz mümkün müdür acaba?"

SESİN ŞİŞE TEORİSİ

Bu büyük dehaya, kendisinin veznedarı olmayı kabul ettiğimi büyük bir neşeyle ifade ettim.

"Teşekkürler," dedi Profesör, parayı cebine attı ve kameranın başındaki yerine geri döndü. "En kuvvetli duyu olan kokunun görüntüsünü başarıyla yakaladığımda, sıradaki işim sesi yakalamak –kabaca söylemek gerekirse şişelemek– olacak. Hayal edin. Kuvvet en az madde kadar ebedidir; hatta ve hatta, benim de az çok başarılı bir şekilde gösterdiğim gibi, maddenin ta kendisidir. Şimdi, bir ses dalgası bir kez meydana geldiğinde, ancak dağılım çapının sonsuza genişlemesi vasıtasıyla ortadan kayboluyor. O ses dalgasını yakalayınız, beyefendi! Onu bir şişeye hapsediniz, böylece dağılımı daha fazla genişleyemeyecektir. Tıpasını iyi tıkadığınız takdirde o sesi sonsuza dek muhafaza edebilirsiniz. Tek zorluk onu o şişeye tıkamakta. Sülfirik asidin çürük yumurta kokusunu

fotoğraflamayı başarır başarmaz, işte bu deneyin ayrıntılarıyla uğraşacağım."

Profesör ağır kokulu karışımı cam bir çubukla karıştırdı ve sözüne devam etti:

"Her ne kadar sesi şişelemekteki hedefim tamamen bilimsel olsa da, bu yönde umut verici miktarda ekonomik kazanç öngördüğümü itiraf etmek durumundayım. Oldukça yakın bir gelecekte, operaları etiketlemiş ve kategorilerine ayrılmış bir şekilde çeyreklik şişelere dolduruyor olacağım. Yanına da dönemin popüler ışık ve hava türlerini bir dizi ufak onsluk şişeye yerleştirip satmayı planlıyorum. Siz de iyi biliyorsunuz ki bir hanımefendiyi ön sıradan Martha veya Mignon dinlemeye götürmek on dolarlık bir banknota mal oluyor. Şişe sistemi sayesinde, aynı notalar insanların kendi salonunda çok daha düşük bir maliyetle dinlenebilir. Operaları şişe başına 80 sent ila bir dolar arasında değişen fiyatlarla piyasaya sürebilirim. Oratoryo ve senfoniler için damacana türü şişeler kullanmam gerekecektir ve fiyat dolayısıyla daha yüksek olacaktır. Sıradan şişelerin Wagner'in müziğini kaldırabileceğini de hiç sanmıyorum, dayanıklı cam balonlar kullanmak gerekebilir. Beyefendi, siz Amerikalılar gibi ümitvar olsaydım, bu işte milyonlar olduğunu iddia edebilirdim. Amma velakin bilimin kesinlik ve ölçülülüğüne alışkın ağırbaşlı bir Cermen olduğumdan ötürü, ses konusundaki çabalarımın başarısının bana yeterli miktarda bir gelir ve büyük bir şöhret getireceğini söyleyebilirim yalnızca."

BİLİMSEL BİR MUCİZE

Bu noktada Profesör bir negatif daha elde etmişti ancak gayretli bir inceleme yine tatminkâr bir sonuç vermedi. İç geçirdi ve devam etti:

"Kokuyu fotoğraflamış ve sesi şişelemiş olduğumda, bunlardan çok daha büyük bir projeye geçeceğim. Görüyorsunuz

ya, düşünsel beceriler duyusal becerilerden daha üstündür zira beyin, kulak ve burundan daha engindir.

"Zihne ait unsurların, en az maddesel unsurlar kadar tespit ve analize açık olduğuna olan inancım tam. Çünkü, tabii ki, zihin özünde maddedir.

"Ruh spektroskobu ya da daha iyi bilinecek adıyla, Dummkopf'un çift yönlü özkayıtlı ruh spektroskobu, maddesel olan her şeyin Fraunhofer çizgilerinin spektrum üzerindeki yerine dayanarak analiz edilebileceği gerçeğine dayalı bir gereçtir. Eğer ruh maddesel ise, bu şekilde analiz edilebilir ve tanımlanabilir. Bir objeyi ışığın altına yerleştirin ve ruhundan kaynaklanan en ufak sızıntılar ve yayılan buharlar –ki bu buharlar ve sızıntılar, doğal olarak, maddeseldir– doğru bir şekilde ayarlanmış bir spektroskobun yüzünde uygun simgelerle gösterilecektir.

"Benim keşfim, özetle, bu. Spekstroskobu nasıl ayarlayacağım ve objeyi ışığa göre tam olarak nasıl yerleştireceğim tabii ki bende saklı birer sır. Patent başvurusunda bulundum. Cihazı ve onun pratik uygulamalarını Yüzyıl Fuarı'nda sergileyeceğim. O zamana kadar icadın daha ayrıntılı bir izahını yapmayı reddetmek durumundayım."

BU KEŞFİN ÖNEMİ

"Bu büyük keşfinizin nasıl pratik uygulamaları olacak?"

"Bu uygulamalarla ilgili size bir iki fikir verebilirim. Ruh spektroskobunun günlük hayat üzerindeki etkisi muazzam olacak, tek kelimeyle muazzam. Her türlü yalan, dolan, hile ve ikiyüzlülük onun elinin altında ortadan kalkacak. Doğruluk ve dürüstlük dolu bir binyıl getirecek.

"Birkaç örnek. Artık at arabası yollarında polis çanları çalmayacak. Müfettiş, az miktarda bilimsel bilgi ve bir ruh spektroskobu yardımıyla, kondüktör görevine aday olan herkesi bilimin şaşmaz gözüyle inceleyecek ve spektrumdaki işaretler sayesinde adayın ruhunda sahtekârlık taşıyıp taşı-

madığını belirleyecek. Üstüne üstlük bunu, bir kimyagerin meteorik bir taşta demir olup olmadığını veya Saturn'ün halkalarında hidrojen bulunup bulunmadığını tespit etmesi kadar kolay bir şekilde yapacak.

"Artık davalar, hâkimler ve jüriler olmayacak. Bundan böyle adalet, iki gözü de açık ve sağ elinde benim çift yönlü özkayıtlı ruh spekstroskobumu taşır hâlde resmedilecek. Zanlının doğasının en derin kıvrımları bile bir bakışta okunacak ve ruhunu tüm açıklığıyla ortaya seren Fraunhofer çizgilerinin öngördüğü gibi beraat edecek, otuz gün hapse mahkûm olacak ya da asılacak.

"Artık devlet görevlileri ve siyasetçiler yolsuzluk yapamayacak, yalan söyleyemeyecek. Tüm seçim kampanyalarındaki en önemli unsur benim ruh spekstroskoplarımdan biri olacak. Bu, oldukça radikal ama bir o kadar da uygulanabilir bir değişime ve yenilenmeye yol açacak.

"Gökdelenlerdeki muhbirler artık olmayacak. Bir gazetenin editörü bir ruh spekstroskobunun kişisel analizinden geçmeden, parasını kiralanmış bir vicdana ve peşin hükme değil de hiçbir şeyden feragat etmeden doğruluk, dürüstlük ve bağımsızlık peşinde koşan bir gazeteye verdiğine ikna olmadan, kimse günlük bir gazeteye abone olmayacak.

"Mutsuz evlilikler olmayacak. Genç hanımlar teklifini kabul etmeden önce taliplerini bana getirecekler ve ben de onların spektrumlarının pür aşk, vefa ve şefkat mi, yoksa açgözlülük, tutarsızlık ve düğün sonrası gaddarlık mı içerdiğini açıklayacağım. Ben elimde parlayan kılıç (ya da daha doğrusu spekstroskop) ile Hymen'in kapısında dikilip cennetin girişini koruyan melek olacağım.

"Utanç olmayacak. Eğer insanın karakterinde bir eksiklik varsa, ne kadar rol yaparsa yapsın spektrumundaki bu eksik çizgiyi kapatamaz. Onda eksik bir şey varsa, spektrumda da eksik olacaktır. Taunton tımarhanesindeki kusurlu zihinler üzerinde gerçekleştirdiğim deneyler serisiyle keşfettiğim..."

"Taunton'da bulundunuz o zaman?"

"Evet. Bu kurumun talihsiz mahkûmları üzerinde iki yıl boyunca çalıştım. Kendim bir hasta olarak değil, anlayacağınız gibi ama hastalıklı zihinsel gelişimlerin ortaya çıkardığı vakalara olan merakım gereği. Ama sizi artık yormaya başladım ve bu şeyin kokusu bitmeden önce fotoğraflama işime devam etmem gerekiyor. Tekrar uğrayın lütfen."

Profesöre veda ettikten sonra ve ona ilgi çekici deneylerinde başarılar diledikten sonra evime döndüm ve Profesör Tyndall'ın Belfast'ta verdiği konuşmayı otuz dokuzuncu defa okudum.

BEDENİ OLMAYAN ADAM

The Man Without a Body, 25 Mart 1877'de *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

Central Park'taki eski Cephane Müzesi'nde, içi doldurulmuş sinekkuşları, gelincikler, gümüş tilkiler ve rengârenk papağanların arasında, insanı dehşete sokan bir dizi insan kafası bulunur. Bunların arasından, mumyalanmış Perulu kafasını, Maori şefini ve yassı kafalı Amerikan Yerlisi'ni atlayıp size beyaz tenli bir baştan bahsetmek isterim. Bu fena koleksiyona ilk dahil edildiğinden beri, Kafa benim için büyük bir ilgi konusu olmuştur.

Kafa, onu ilk gördüğüm anda etkilemişti beni. Detaylarının düşünce dolu yapısıyla ilgimi çekmişti. Burnu eksik olsa ve burun girintisi biraz hasarlı olsa da, yüz oldukça dikkat çekiciydi. Gözler de mükemmel değildi ama o boş yuvarlarda da kendine has bir ifade vardı. Parşömene kaçmış deri ise o kadar büzüşmüştü ki diş kökleri çeneye vardığı yere kadar gözüküyordu. Ağız doğal çürüme sürecinden oldukça etkilenmişti fakat geride kalan kısmı belli bir karaktere sahipti. Sanki, "Anatomimdeki belli başlı eksiklere bakmayın, karşınızda hatırı sayılır bir adam var!" der gibiydi. Kafanın genel yapısı Cermen kategorisine uyuyordu, kafatası da bir felsefeciye layıktı. Dikkatimi özellikle celbeden şey ise bu köhne çehrenin,

vakti zamanında tanıştığım, hatırımda gezinip duran ama tam da oturtamadığım eski bir yüze olan benzerliğiydi.

Bu yüzdendir ki, Kafa'yla olan muhabbetimin bir yıla yaklaştığı günlerden birinde, onun bu tanışıklığımızı kabul etmesi ve ona olan dostane ilgimi takdir ettiğini ifade etmek için bana açık bir şekilde göz kırpması beni çok şaşırtmamıştı.

Bu, müzede gönüllülerin çalıştığı bir günde, ben salonda tek başıma kalmışken gerçekleşmişti. Bölümün bekçisi, maymun sergisinde görevli olan en iyi arkadaşıyla bir iki tek atmak için buluşmaya gitmişti.

Kafa bir kez daha, bu sefer daha da saygılı bir şekilde bana göz kırptı. Onun bu hareketlerini izlerken içimdeki anatomist kendini göstermeye başladı. Sert derisinin kımıldamalarından masseter kaslarının kasıldığını gördüm. Yutkunma bölgesinin çalışmaya geçtiğinin, dahili platizmanın ise zarafetle sağa sola hareket etmeye başladığının ayırdına vardım. Kafa'nın benimle konuşmaya çalıştığını anladım. Risorious ve zygomatie majör kaslarının titreme ve seğirtilerini fark edince, bana gülümsemek için uğraşı verdiğini anladım.

"İşte bu," diye düşündüm, "ya kafanın gövdeden ayrılmasından uzun süre sonra ortaya çıkan bir hayat emaresi ya da sinir ve motor sisteminin yokluğuna rağmen gözlenen bir refleks örneği. İki hâlde de bu, kesinlikle daha önce rastlanmamış bir durum ve yakından gözlenmesi gerekiyor. Üstüne üstlük öyle görünüyor ki Kafa'nın bana yaklaşımı oldukça olumlu." Anahtarlarımdan biriyle Kafa'nın cam kapağını açmayı başardım.

"Teşekkürler," dedi Kafa. "Taze bir nefes alabilmek çok iyi geldi."

"Nasıl hissediyorsunuz?" diye kibarca sordum. "Bedensizlik nasıl bir şey?"

Kafa üzüntüyle kendini sağa sola salladı. "Bir bacak için," dedi berbat hâle gelmiş burnuyla, konuşmakta zorlanarak, "bir bacak için için iki kulağımı birden verirdim. Benim heveslerim daha çok gezentilikte yatar, halbuki yürüyemiyo-

rum. Zıplayamıyorum veya yuvarlanamıyorum bile. Bana kalsa bütün yollarda mutlulukla yürür, gezer, dolaşırdım amma velakin bu melun rafa bağlanmış durumdayım. Şu yanımdaki ilkel kafalardan ayrı bir yanım yok sanki – ben bir biliminsanıyım halbuki! Burada ensemin üstüne oturmak zorundayım, karşımda ise bacaklarıyla âdeta bana hava atan kumkuşları ve leylekler. Şuradaki şeytan kılıklı küçük Oedieneninus'lara bir bakın. Porfir taşına benzeyen şu sefil gri-kafalıya bakın. Hiçbirinin beyni yok, hevesi yok, amacı yok. Velakin hepsinin sonsuz, sınırsız, bitmez tükenmez uzunlukta bacakları var." Söz konusu teşhirci kuşların bacaklarına imrenen bir bakış attıktan sonra karamsar bir şekilde ekledi, "Bu hâlimle ben, bir Wilkie Collins karakteri olacak kadar bile yokum."

Onu böyle hassas bir konuda nasıl teselli edeceğimden emin değildim ama durumunun onu nasırdan ve gut hastalığı gibi sıkıntılardan kurtarmak gibi iyi bir yönü olabileceğine değinmeden edemedim.

"Ve kollar," diye devam etti, "alın size bir mesele daha! Yaz mevsiminde, Tanrı biliyor nasıl beceriyorlarsa, içeriye girmeyi başarıp rahatsızlık veren sinekleri bile kovalayamıyorum. Şuradan bana yaylı bir kukla gibi sırıtan şaşkın Chinook kafasına uzanıp onu tokatlayamıyorum. Kafamı kaşımam imkânsız. Buranın sürekli cereyan hâlinde olmasından dolayı hep akan burnumu (burnunu!) bile temizleyemiyorum. Yeme ve içmeye gelince, çok umrumda değil. Ruhum bilimle kaplı. Bilim benim sevgilim, inancım, dinim. Onun geçmiş ayak izlerine tapıyor, vadettiği geleceği selamlıyorum. Ben–"

Böyle serzenişleri daha önce de duymuştum. Bir anda, Kafa'yı ilk gördüğümden beri peşimi bırakmayan o aşinalık hissinin sebebini hatırladım. "Özür dilerim," dedim, "siz meşhur Profesör Dummkopf'sunuz, değil mi?"

"Evet, adım bu ya da en azından buydu," diye vakarla cevapladı.

"Yanılmıyorsam eskiden Boston'da yaşar, oldukça özgün deneyler yürütürdünüz. Kokuyu fotoğraflamanın yolunu,

müziği şişelemenin sırrını ve Kuzey Işıkları'nı dondurmanın yöntemini ilk keşfeden siz olmuştunuz. İnsan zihnine spektral analiz uygulamayı akıl eden ilk kişi sizdiniz."

"Bunlar benim ufak başarılarımdan birkaçı, evet," dedi Kafa, hüzünle kendisini yukarı aşağı sallayarak. "En son icadımın yanında hiçbir şey sayılmazlar – aynı anda hem en büyük zaferim hem de mahvoluşumla sonuçlanan son icadım. Bedenimi bir deney esnasında kaybettim."

"Nasıl oldu bu?" diye sordum. "Bunu duymamıştım."

"Duyamazdınız," dedi Kafa. "Yalnız ve dostsuz olmamdan ötürü ortadan kayboluşumun neredeyse kimse farkına varmadı. Anlatayım."

O anda merdivenlerden bir ses geldi. "Susun!" dedi Kafa. "Birileri geliyor. Bizi görmemeliler. Hiçbir şey yokmuş gibi davranın!"

Olabildiğince çabuk cam kabinin kapağını kapattım, tam bekçi köşeyi dönmeden kilitlemeyi başardım ve hemen yandaki bir sergiyi büyük ilgiyle inceliyor gibi davrandım.

Bir sonraki gönüllüler gününde müzeyi tekrar ziyaret ettim ve Kafa'dan sorumlu bekçiye bir dolar vererek başına durduğu antikalar hakkında bildiklerini anlatmasını istedim. Salonu benimle birlikte turladı ve bir yandan anlatmaya başladı.

"Şu gördüğünüz," dedi Kafa'nın önünde olduğumuz bir anda, "müzeye on beş ay önce bağışlanmış, ahlak konulu bir kalıntıdır. Bu kafa, geçtiğimiz yüzyılda Paris'te giyotine gitmiş azılı bir katile aittir, efendim."

Bir anlığına, Profesör Dummkopf'un ağzının köşesinde ufak bir seğirme ve bir zamanlar sol gözkapağının olduğu yerde varla yok arası bir hüzün ifadesi görür gibi oldum. Şartlar düşünülürse, Profesör yüzünü gayet iyi muhafaza etmişti. Akıl dolu hizmetleri için teşekkürler ederek rehberime veda ettim ve beklediğim gibi, kazandığı dolarını biraya yatırmak için derhal yoluna giderek Kafa'yla konuşmama devam etmeme izin verdi.

"Böyle tahta kafalı bir aptala," dedi Profesör, camdan kafesin açtığımda, "bir biliminsanını ya da onun ufak bir parçasını emanet etmek! Telepomp'un mucidini! Paris'miş! Katilmiş! Geçen yüzyılmış hem!" Ardından Kafa öyle bir sarsılarak kahkahaya boğuldu ki raftan yuvarlanacağından endişelendim.

"Telepomp icadınızdan bahsediyordunuz," dedim.

"Ah, evet," dedi Kafa, ağırlık merkezini kontrol altına alarak. "Size nasıl olup da Bedeni Olmayan Adam hâline geldiğimi anlatacağımı söylemiştim. Bundan üç ya da dört sene kadar önce sesin elektrik vasıtasıyla iletiminin prensiplerini keşfetmiştim. Telefon –icadıma bu adı vermiştim– eğer açıklama fırsatı bulsaydım, topluma fevkalade fayda edecek bir gereç olacaktı. Ancak maalesef–"

"Özür dileyerek bölüyorum," dedim, "fakat size söylemeliyim ki başka biri son zamanlarda aynı engeli aştı. Telefon halihazırda var olan bir gereç."

"Daha da geliştirmeyi başardılar mı?" diye merakla sordu. "Atomları iletmenin sırrına ulaştılar mı? Diğer bir deyişle, Telepomp'u icat ettiler mi?"

"Böyle bir şey duymadım," diyerek onu temin etmeye çalıştım, "fakat siz nasıl bir şeyden bahsediyorsunuz?"

"Dinleyin," dedi. "Telefon deneylerim sırasında aynı ilkelerin sınırsız bir şekilde geliştirilebileceğinin farkına vardım. Madde moleküllerden, moleküller de atomlardan oluşur. Atom, biliyorsunuzdur, varlığın yapıtaşı. Moleküller, kendilerini oluşturan atomların sayılarına ve dizilimlerine göre değişirler. Kimyasal değişimler moleküllerin içindeki atomların dağılması ve farklı molekülleri oluşturacak şekilde tekrar birleşmesiyle meydana gelir. Bu dağılma gerekli kimyasal ilişkiler sayesinde ya da yeterince kuvvetli bir elektrik akımı sayesinde gerçekleşebilir. Takip edebiliyor musunuz?"

"Tamamıyla."

"İşte bu düşünce zincirini takip ederek çok büyük bir fik-

re ulaştım. Maddenin bir telgraf iletimi gibi gönderilmesini veya etimolojik olarak daha doğru bir ifade kullanmak gerekirse 'telepompalanmasını," engelleyecek hiçbir gerekçe yoktu. Tek yapmak gereken, moleküllerin hattın bir ucunda atomlarına dağılmasını ve onların kimyasal dizilimine ait titreşimlerin elektrik vasıtasıyla diğer uca taşınmasını sağlayıp aynı dizilimi farklı atomları kullanarak yeniden inşa etmekti. Bütün atomlar birbirine benzediğinden, atomların moleküler olarak aynı dizilime uygun şekilde birleşmesi ve bu moleküllerin de orijinal yapıyla aynı biçimde dizilmesi, orijinal yapının bir kopyasını ortaya çıkarmakla eşdeğer olacaktı. Bu bir vücuda gelme olacaktı – ruhaniyetçilerin boş lafları gibi değil, bilimin bütün doğruluğu ve mantığıyla bir vücuda gelme. Hâlâ takip edebiliyor musunuz?"

"Biraz bulanık geldi," dedim, "ama sanırım anlıyorum. Maddenin İdea'sını telgraf gibi gönderecektiniz; Platon'un bahsettiği anlamda İdea."

"Kesinlikle öyle. Bir kandilin alevi, onu yakan gaz devamlı değişse de aynı alevdir. Su yüzeyindeki bir dalga, onu oluşturan su devamlı hareket etse de aynı dalgadır. Bir kişi, bedeninde beş yıldan daha eski tek bir atom kalmamış olsa da aynı kişidir. Önemli olan formdur, şekildir, İdea'dır. Maddeye özgünlüğünü veren titreşimler, sesi oluşturan titreşimler kadar basit bir şekilde bir tel vasıtasıyla uzağa iletilebilir. İşte bu şekilde, maddeyi anot tarafında tabiri caizse dağıtıp katot tarafında aynı plana göre toplayan bir cihaz inşa ettim. Telepomp işte buydu."

"Peki ama uygulamada Telepomp nasıl çalıştı?"

"Kusursuz bir şekilde! Boston'da Joy Sokağı'ndaki ofisimde yaklaşık beş mil uzunluğunda kablom vardı. Kuvars, nişasta ve su gibi basit bileşkeleri bir odadan diğerine bu kabloyu kullanarak göndermekte hiçbir zorluk yaşamadım. Bir odada dağıttığım üç sentlik bir posta pulunu diğer odadaki toplama gerecinde sapasağlam bulduğum anda yaşadığım

mutluluğu hiçbir zaman unutamam. İnorganik maddelerle yaşadığım bu başarı, aynı deneyi canlı bir organizmayla deneme konusunda bana cesaret vermişti. Bir kedi yakaladım –siyah sarı bir kedi– ve onu başlangıç noktasına yerleştirip iki yüzlük akümü kullanarak ağır bir elektrik akımına maruz bıraktım. Kedi, titrek bir parıltı içinde yok oldu. Hızla diğer odaya koştum ve mutlulukla, Thomas'ı orada sapasağlam ve şaşkın bir hâlde buldum. Deney başarılı olmuştu."

"Bu olağanüstü bir sonuç."

"Öyle, değil mi? Kedi deneyinden sonra, devasa bir fikir beni hâkimiyeti altına aldı. Bir kediyi gönderebildiğime göre, bir insanı neden gönderemeyeyim? Kediyi beş millik bir tel boyunca elektrik vasıtasıyla bir anda iletebiliyorsam, neden bir insanı Atlantik altındaki kablo bağlantısı üzerinden Londra'ya aynı şekilde iletemeyeyim? Halihazırda güçlü olan akümü daha da güçlendirmeye ve deneyi sürdürmeye karar verdim. Gerçek bir biliminsanına yaraşır şekilde deneyi kendi üzerimde uygulamaya karar verdim.

"Geçmişimin bu kısmı üzerinde durmaktan pek hoşlanmıyorum," diye devam etti Kafa. Gözünü kırpmasıyla bir gözyaşı yanağından aşağı süzüldü, cep mendilimle yavaşça yanağını sildim. "Akümün gücünü üç katına çıkardım, kablomu binaların üstünden dolaştırıp Phillips Sokağı'ndaki evime kadar çektim, her şeyi hazır ettim ve teorime olan inancım kaynaklı bir ağırbaşlılıkla kendimi Joy Sokağı'ndaki ofisimde bulunan Telepomp başlangıç gerecine yerleştirdim. Biraz sonra kendimi Phillips Sokağı'ndaki odalardan birinde bulacağımdan adım gibi emin bir hâlde akünün bağlantısını devreye aldım. Ardından elektriği veren anahtara dokundum. Heyhat!"

Değerli dostum bir süreliğine konuşamaz oldu. Nihayetinde, biraz gayretle, anlatmaya devam etmeyi başardı.

"Ayaklarımdan yukarıya doğru parçalanmaya ve kendi gözlerimin önünde yavaşça kaybolmaya başladım. Bacakla-

rım eriyip gitti, ardından gövdem ve kollarım. Dağılmanın yavaşlığından bir şeylerin yanlış gittiğini anlamıştım fakat artık çok geçti. Sonra sıra kafama geldi ve bilincimi yitirdim. Teorime göre, kafam en son kaybolan parça olduğu için, kablonun diğer ucunda da ilk önce o belirmeliydi. Teorim doğru çıktı. Bilincimi geri kazandım. Gözlerimi Phillips Sokağı'ndaki dairemde açtım. Çenem beliriyordu ve boynumun şekil kazandığını da mutlulukla fark ettim. Bir anda, aşağı yukarı üçüncü omur kemiğimde, işlem durdu. Sebebini o anda anladım. Akümü çalıştıran sülfürik asidi yenilemeyi unutmuştum ve bedenimin geri kalanını maddeleştirmeye yetecek elektrik yoktu. Kafam buradaydı fakat bedenim Tanrı bilir nerede."

Onu teselli etmeye çalışmadım. Söyleyeceğim her söz, Profesör Dummkopf'un ıstırabının karşısında yetersiz ve komik kalacaktı.

"Sonrasının ne önemi var?" diye hüzünle devam etti. "Phillips Sokağı'ndaki bina tıp öğrencileriyle doluydu. Tahminim o ki onlardan biri veya birkaçı kafamı buldu ve ben veya Telepomp'la ilgili hiçbir fikirleri olmadığı için kafayı anatomik çalışmalarında kullanmaya başladılar. Onu arsenik içerikli bazı maddelerle muhafaza etmeye çalışmış olabilirler. Ne kadar başarısız oldukları hasar görmüş burnumdan anlaşılıyordur. Yanılmıyorsam, bir tıp öğrencisinden diğerine, bir anatomi vitrininden diğerine gezip durdum, ta ki komedi heveslisinin teki beni geçmiş yüzyıldan kalma bir Fransız katil ilan ederek müzeye bağışlayana kadar. Birkaç ay boyunca hiçbir şey bilmedim, aklım başına geldiğinde ise kendimi burada buldum."

"İşte," diye ekledi Kafa kuru ve acı bir kahkahayla, "kaderin cilvesi böyle."

"Sizin için yapabileceğim hiçbir şey yok mu?" diye sordum biraz sonra.

"Teşekkür ederim," diye cevap verdi Kafa; "öyle ya da böy-

le durumu kabullendim ve neşeli sayılırım. Deneysel bilime olan bütün ilgimi yitirmiş sayılırım. Günler boyu burada böylece oturup bu takdire şayan müzeyi dolduran zoolojik, ihtiyolojik, etnolojik ve konkolojik nesneleri izleyip duruyorum. Benim için yapabileceğiniz hiçbir şey düşünemiyorum.

"Durun," diye ekledi Kafa, bakışları tekrar o uzun bacaklı Oedienenius kuşlarına dönmüş hâlde. "İhtiyaç duyduğum bir şey varsa, o da açık havada bulunmak. Beni bir şekilde bir yürüyüşe çıkaramaz mıydınız?"

Bu talep karşısında biraz şaşakaldığımı itiraf etmeliyim. Elimden geleni yapacağıma söz verdim. Biraz üzerine kafa yorduktan sonra bir plan yaptım ve bu planı şu şekilde gerçekleştirdim:

O akşamüstü, kapanış saatinden biraz önce müzeye döndüm ve bir mamut denizayısının, yani Manatus Americanus'un arkasına saklandım. Bekçi salona şöyle bir baktıktan sonra binayı kapatıp kilitledi ve oradan ayrıldı. Ardından cesurca harekete geçtim ve dostumu rafından aldım. Kalın bir parça sarmaşık kullanarak, dostumun omurunu kafasız bir moa kuşu iskeletine bağladım. Devasa ve ve soyu tükenmiş olan bu Yeni Zelanda kuşu, ağır bacaklara, geniş bir göğse, insan kadar bir boya ve uzun, upuzun bacaklara sahipti. Böylece sonunda kollara ve bacaklara kavuşan dostum olağanüstü bir mutluluğa boğuldu. Dengesini bir kaybedip bir bularak şöyle etrafta bir gezindi, büyük ayaklarını yere vurdu, kanatlarını sağa sola savurdu. İskeletini ödünç aldığımız bu kudretli kuşun onurunu korumamız gerektiğini ona hatırlatmak durumunda kaldım. Bir Afrika aslanının camdan gözlerini aşırdım ve onları Kafa'nın üstündeki boş yuvalara yerleştirdim. Baston olarak kullanması için Profesör'e bir Fiji savaş mızrağını verdim, onu bir Sioux battaniyesiyle örttüm. Sonra bu eski cephaneliği terk ederek kendimizi gece havasına ve ay ışığına attık. Gölün sessiz kıyısı ve parkın dolambaçlı yolları boyunca kol kola yürümeye başladık.

DÜNYANIN EN KUDRETLİ ADAMI

The Ablest Man in the World, 4 Mayıs 1879'da *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

I

General Ignatieff'in 1878 senesinde birkaç haftasını Baden'deki Badischer Hof'ta geçirdiğini hatırlamıyor olabilirsiniz. Gazeteler beyefendinin Çar'ın hizmetinde bulunduğu dönemde yaşadığı uzun süreli endişe ve yükümlülükler nedeniyle bozulan sağlığını toparlamak için bu kaplıcayı ziyaret ettiğini yazmışlardı. Ancak herkes, Ignatieff'in tam da o tarihlerde St. Petersburg'la arasının bozulduğunun farkındaydı. Avrupa çapında barış ihtimalinin Salisbury ve Shouvaloff arasında bir tenis maçıymışçasına gidip geldiği bir dönemde, Ignatieff'in diplomasinin merkezinden böyle uzakta olması kibarca gizlenmiş bir sürgünden fazlası değildi.

Aşağıda anlatılanları, Baden'e Ignatieff'ten bir gün sonra ulaşan New Yorklu dostum Fisher'a borçluyum. Kendisinin adını ziyaretçiler listesinde "Herr Doctor Professor Fischer, mit Frau Gattin and Bed, Nordamerika" şeklinde görebilirsiniz.

Kuzey Amerikalı gezgin aristokratların çoğu zaman unvan taşımıyor olması, resmi listeleri hazırlayan memurlar için bü-

yük bir dert. İşlerine bağlı gurur ve misafirperverlik hissiyatları gereği hep bu eksikliği kapamaya gayret ederler. Amerikalıların göze batan, cesur ve gayretli bir havası olduğu için, uygun gördükleri her şahsa vali, tümgeneral ve doktor profesör gibi unvanları dağıtmakta bir beis görmezler. Fisher da, doktor profesör unvanını gözlükleri sayesinde kazanmıştı.

Henüz sezonun başıydı. Tiyatro henüz açılmamıştı. Oteller ancak yarıya kadar dolmuştu, Conversationshaus binasındaki konserler ufak bir seyirci takımı tarafından dinleniyordu ve pazar esnafının tiyatronun kapanışının ardından Baden-Baden'in ne kadar yozlaştığından şikâyet etmekten başka bir işi yoktu. Mercuriusberg'deki eski ve yıpranmış muhafız kulesinin huzurunu pek az ziyaretçi bozuyordu. Fisher bu yeri çok gereksiz bulmuştu, haziran ayında Saratoga'nın veya eylül ayında Long Branch'in olduğu kadar gereksiz. İsviçre'ye gitmek için sabırsızlanıyordu ama eşi Polonyalı bir kontesin muhabbet masasında samimi bir yer edinmişti ve bu faydalı olabilecek ilişkiyi bozabilecek herhangi bir hamle yapmayı asla kabul etmiyordu.

Bir akşamüstü Fisher, Oosbach Nehri boyunca dağılmış ufak köprülerden birinde ayakta dikilmiş, iri bir Rangely alabalığının akıntıya karşı kolayca yüzüp yüzemeyeceği konusunda kafa patlatırken, Badischer Hof'un kapı görevlisi koşar adım yanına geldi.

"Herr Doktor Professor!" diye bağırıyordu kapıcı, şapkasını zor tutarak. "Özrümü kabul edin fakat General Ingatieff'in maiyetinden Moskovalı Baron Savitch acılar içinde kıvranıyor ve ölecek gibi gözüküyor."

Fisher kapıcıya kendisinin bir tıp uzmanı zannedilmesinin bir yanlışlık olduğunu, poker dışında hiçbir bilim dalıyla ilgili bir uzmanlığı olmadığını, eğer otelde böyle bir hata yapıldıysa onun hiçbir sorumluluğu olmadığını ve Moskovalı baronun durumu onu her ne kadar üzse de, onun hasta odasında hiçbir işe yaramayacağını uzun uzadıya anlatmaya

çalıştı. Kapıcının aklını ele geçirmiş bu sanrıyı düzeltmenin bir yolu yoktu. Kapıcı tarafından otele doğru çekiştirilirken, Fisher derdini baronun arkadaşlarına anlatmanın daha doğru olacağı sonucuna varmıştı.

Rusların odaları ikinci katta, Fisher'ın odasına az çok yakın bir yerdeydi. Fransız uşaklardan biri, yüzünde bir dehşet ifadesiyle odadan çıktı ve doktor profesörün yanına doğru hızla ilerledi. Fisher yine ve boş yere, derdini anlatmaya çalıştı. Uşağın da anlatacakları vardı ve Fransızcaya olan üstün hâkimiyeti konuşmayı ele geçirmesini sağladı. Hayır, odada hiç kimse yoktu – baronun sadık uşağı Auguste dışında. Sayın Ekselansları General Ignatieff, Majesteleri Prens Koloff, Doktor Rapperschwyll ve bütün maiyet, bütün dünya, sabahtan Gernsbach'a yola çıkmışlardı. Bu esnada baron felaket bir illetin esiri olmuş ve kendisi de, yani Auguste, kaygıdan harap düşmüştü. Sevgili *Mösyö*'ye tartışmalarla vakit kaybetmemesi ve acıdan eriyip giden baronun yanına çabucak gitmesi için yalvarıyordu.

Fisher, Auguste'yi odanın içine doğru takip etti. Ayaklarında çizmelerle Baron yatağın üzerinde, vücudu sınırsız bir acının pençesinde ikiye kıvrılmış şekilde duryordu. Dişleri sıkıca kilitlenmiş ve ağzının yanlarındaki kasılı kaslar yüzünün doğal görüntüsünü bozuyordu. Birkaç saniyede bir uzunca bir inilti çıkarıyordu. Narin gözlerini acıklı bir şekilde devirdi. Hemen ardından iki elini karnına bastırdı ve bedeninin her parçası yoğun bir acıyla titredi.

Fisher açıklamalarını unutmuştu. Hakiki bir doktor profesör olsaydı bile, baronun hastalığının belirtilerini daha büyük bir merakla izliyor olamazdı.

"*Mösyö* onu kurtarabilir mi?" diye korkuyla fısıldadı Auguste.

"Belki," dedi *Mösyö* düz bir şekilde.

Fisher bir kâğıda karısı için ufak bir not yazdı ve otel kapıcısıyla notu gönderdi. Görevli, elinde siyah bir şişe ve bir

de bardakla çabucak geri döndü. Şişe ta Liverpool'dan buraya Fisher'ın arabasının bagajında seyahat etmişti, Liverpool'a deniz yoluyla New York'tan, New York'a da Kentucky'deki Bourbon County'den gelmişti. Fisher hevesle ama bir o kadar da saygıyla şişeyi eline aldı ve ışığa karşı doğrulttu. Şişenin dibinde hâlâ üç, üç buçuk inçlik bir kısım doluydu. Fisher keyif dolu bir ses çıkardı.

"Baron'u kurtarmak için ufak bir umut var," dedi Auguste'ye doğru.

Şişedeki sıvının tam olarak yarısını bardağa doldurdu ve hiç vakit geçirmeden sızıyla inleyen hastaya içirdi. Birkaç dakika içinde Fisher keyifle baronun yatağında doğrulup oturduğunu görüyordu. Ağzının çevresindeki kaslar rahatlamış ve acılı ifadesinin yerini sakin bir memnuniyet almıştı.

Şimdi Fisher baronun şahsi özelliklerini inceleme fırsatını yakalamıştı. Yaklaşık otuz beş yaşlarında genç bir adamdı. Keskin çizgilere sahip bir görüntüye sahipti ama kafasının şekli biraz tuhaftı. Bu tuhaflık kafasının tepesinin tam bir çember oluşturuyor gibi gözükmesinden kaynaklanıyordu – yani, bir kulaktan öbürüne uzanan çap uzunluğu ile alın ve ense arasındaki uzunluk birbirine eşitti. Bu sıradışı şekillenmenin etkisi baronun kafasında bir damla saç olmamasından ötürü daha da artmıştı. Baronun başında yalnızca sıkıca geçmiş siyah bir ipek takke vardı. Yatağın başındaki direklerden birinde oldukça gerçekçi bir peruk asılı duruyordu. Odada bir yabancının bulunduğunu anlayacak kadar kendine gelmiş olan Savitch kibarca başını eğdi.

"Nasıl hissediyorsunuz?" diye sordu Fisher kötü bir Fransızcayla.

"Çok daha iyi, *Mösyö* sayesinde," diye mükemmel bir İngilizceyle cevapladı baron. Büyüleyici bir ses tonuyla konuşuyordu. "Çok iyi fakat şurada hafif bir ağrı hissediyorum," diyerek elini alnına dayadı.

Uşak, efendisinin bir el işaretiyle odadan çekildi, kapıcı

da onu izledi. Fisher yatağın kenarına geçti ve baronun bileğini eline aldı. Eğitimsiz hâliyle bile baronun kalbinin oldukça hızlı attığını hissedebiliyordu. Olayların gidişatı kafasını karıştırmış ve oldukça rahatsız etmişti. "Kendimi ve bu Rus'u melun bir sıkıntıya mı soktum yoksa?" diye düşündü. "Ama hayır – yirmili yaşlarını geçeli çok olmuş, ayrıca böyle bir viskinin yarım bardağı bir bebeği bile çarpmaz."

Yine de yeni belirtilerin kendini gösterme hızı ve kuvveti Fisher'ı olağandışı bir şekilde huzursuz etmişti. Savitch'in yüzü mermer gibi bembeyaz hâle gelmiş, beti benzi atmış cildi başındaki siyah takkeyle tam bir zıtlık oluşturmuştu. Baron yatakta oturduğu yerde biraz yalpaladı ve kafasını iki eliyle, sanki patlamasından korkuyormuşçasına kavradı.

"Uşağınızı çağırsam iyi olacak," dedi Fisher korkuyla.

"Hayır, hayır!" dedi baron nefes nefese. "Siz bir tıp adamısınız ve ancak size güvenebilirim. Burada yolunda gitmeyen bir şeyler var." Titrek bir hareketle kafasının tepesini gösteriyordu.

Fisher kekeledi: "Hayır, ben bir–"

"Konuşmayın!" diye bağırdı Rus sabırsızca. "Hemen harekete geçin – zaman kaybetmemelisiniz. Kafamın tepesini çevirip çıkarın!"

Savitch takkesini çekip çıkardı ve kenara fırlattı. Fisher, baronun kafatasının gerçek dokusunu gördüğünde yaşadığı şaşkınlığı hâlâ kelimelerle ifade edemiyordu. Takkenin gizlediği şey, baronun kafatasının üst kısmının parlak gümüşten bir kubbe olduğuydu.

"Çıkarın şunu!" dedi Savitch tekrar.

Fisher çekinerek iki elini de gümüş kafatasına yerleştirdi ve narince sola çevirmeye çalıştı. Kafatası yol verdi, yuvaları içinde kolayca dönerek hareket etmeye başladı.

"Daha çabuk!" dedi baron zayıf bir şekilde. "Diyorum size, vakit kaybetmemeliyiz." Ardından kendini kaybetti.

O anda kapının dışından birtakım sesler gelmeye başladı,

çok geçmeden kapı hiddetle açıldı ve ardından kapandı. İçeri giren adam kısa, sıska ve orta yaşlarda bir adamdı. Keskin bakışlara ve delici, derin gri gözlere sahipti. Birkaç saniye duraklayarak Fisher'a sert ve kıskançlık dolu bir bakış attı.

Baron kendine geldi ve gözlerini açtı.

"Doktor Rapperschwyll!" diye bağırdı.

Doktor Rapperschwyll seri birkaç adımla yatağa ulaştı ve Fisher ile hastanın karşısına dikildi. "Nedir bu?" diyerek kızgınlıkla sorguladı.

Cevabı beklemeden kabaca Fisher'ın kolunu tutup onu barondan uzağa çekti. Fisher, dumur olmuş hâlde, ona engel olmaya çalışmadı ve kendisinin kapıya doğru ittirilmesine izin verdi. Doktor Rapperschwyll kapıyı bu Amerikalıyı dışarı atabilecek kadar araladı ve arkasından şiddetle çarparak kapadı. Fisher, ufak bir klik sesiyle kapının arkasından kilitlendiğini anladı.

II

Ertesi sabah Fisher içki salonundan dönen Savitch'le karşılaştı. Baron soğuk bir kibarlıkla ona selam verdi ve yoluna devam etti. Günün ilerleyen saatlerinde uşaklardan biri Fisher'a ufak bir paketle birlikte şu mesajı iletti: "Doktor Rapperschwyll bunun yeterli olacağını düşünüyor." Paketin içinde, tanesi yirmi mark değerinde iki altın parçası vardı.

Fisher dişlerini sıktı. "Kırk mark onun olsun," diye kendi kendine mırıldandı, "ama onun kahrolası sırrı benim olacak."

Sonra Fisher, Polonyalı bir kontesin bile toplumsal ekonomide kullanım alanlarının olduğunu keşfetti.

Bayan Fisher'ın sohbet arkadaşı, Moskovalı Baron Savitch konusunda Fisher tarafından (eşi aracılığıyla) fikrine başvurulduğunda, tatlılıktan kırılıyordu. Baron Savitch hakkında hiç bilgisi var mıydı? Tabii ki vardı, Avrupa'da bilinmeye

değer herkesi bildiği gibi. Bir zahmet bilgisini paylaşabilir miydi? Tabii ki paylaşırdı ve Americainé dostunun merakını gidermekten büyük bir haz duyardı. Kendisi gibi bu çağın erkeklerine, kadınlarına, nesnelerine ve olaylarına olan ilgisini kaybetmiş yaşlıca bir hanım için, yeni dünyanın uçsuz bucaksız ülkelerinden gelip şu koca dünyanın olaylarına heves ve merak duyan birileriyle tanışmak oldukça heyecanlandırıcı bir durumdu. Ah! Tabii ki, eğer sevgili Americainé arkadaşının hoşuna gidecekse, Baron Savitch'in hikâyesini de seve seve anlatırdı.

Polonyalı kontes verdiği sözü fazlasıyla yerine getirdi. Rus aristokratlarıyla ilgili, hikâyeyle hiçbir alakası olmayan bol miktarda dedikodu ve skandalı da hikâyeye katmaktan geri kalmamıştı. Fisher'ın özetiyle, hikâye şu şekildeydi:

Baron Savitch eski bir eser değildi. Geçmişiyle ilgili, St. Petersburg'da ya da Moskova'da çözülememiş bir bilinmezlik söz konusuydu. Bazıları onun Vospitatelnoi Dom'a düşmüş terk edilmiş bir çocuk olduğunu iddia ediyordu. Başkaları ise, Romanoff Hanedanı'ndan ünü yaygın bir kişinin gayrımeşru evladı olduğuna inanıyordu. İkinci teori daha doğru gözüküyordu çünkü Dorpat Üniversitesi'nden mezun olmasıyla başlayan benzersiz kariyerini açıklama konusunda çok daha yeterliydi.

Onunkisi, eşine rastlanmamış derecede parlak ve süratli bir kariyerdi. Çar'ın emrinde diplomasiye atılmış ve pek çok yıl boyunca Viyana, Londra ve Paris elçiliklerinde hizmet vermişti. Habsburg Hanedanı'yla yapılan, büyük önem taşıyan müzakerelerin idaresinde gösterdiği muazzam beceri sayesinde yirmi beş yaşını görmeden baronluğa yükseltilmiş, Gortchakoff'un vazgeçilmez adamlarından biri hâline gelmiş ve böylece diplomasi alanındaki dehasını göstermesi için her türlü imkânı elde etmişti. Hatta St. Petersburg'ün tahsilli çevrelerindeki rivayete göre, Rusya'nın doğu meselelerindeki seyrini yönlendiren, Tuna Nehri'ne düzenle-

nen seferi ve Çar'a zaferi getiren askeri taktikleri geliştiren ve Avusturya'yı uzak tutarken, Almanya'nın büyük gücünü sıfırlayıp İngiltere'yi zararsız tehditler savurmaktan yorgun düşecek kadar zorlamayı başaran beyin, genç Baron Savitch'in ta kendisiydi. Sorunlar ilk kendini gösterdiğinde Ignatieff'le birlikte İstanbul'da, gizli görüşme düzenlenmesinin kararlaştırıldığı an Shouvaloff'un yanında İngiltere'de, ateşkes imzalanırken de Grandük Nicholas, Edirne'de olduğu kesindi. Çok yakında da Berlin'de Kongre'nin kulislerinde cirit atması, tüm Avrupalı devlet adamlarını ve Bismarck ile Disraeli'yi tekmeler sallayan iki bebekle dövüşen güçlü bir yetişkin gibi elinde oynatması bekleniyordu.

Fakat kontes bu genç ve yakışıklı adamın siyasetteki başarılarıyla pek az ilgileniyordu. İlgisini aslen çeken onun sosyal hayatıydı. Bu alandaki başarıları da oldukça dikkat çekiciydi. Babasının kim olduğuyla ilgili kimsenin pek bir fikri olmasa da, baron çarlık sarayı ve çevresinde kendine üstün bir yer edinmişti. Çar'ın bizzat kendisi üstündeki nüfuzu neredeyse sınırsızdı. Soyu bir kenara, tüm Rusya'da dost ve müttefik olunacak en iyi adam olarak görülüyordu. Fakirlikten yükselip sırf zekâsını kullanarak muazzam bir servet edinmişti. Rivayete göre kırk milyon rublelik bir serveti vardı ve rivayet gerçekleri kesinlikle aşmıyordu. Giriştiği bütün meşgaleler, ki bunlar sayıca çok ve çeşitlidir, onun soğukkanlı ve yanılmaz muhakemesi, öngörüsü yüksek sağduyusu ve açıkçası insanüstü seviyelerdeki denetim ve örgütlenme becerisi sayesinde kesin birer başarıya dönüşüyordu. Bu onu dönem siyasetinin baş karakterlerinden bir hâline getirmişti.

Peki Doktor Rapperschwyll? Evet, kontes onu ismen ve simaen tanıyordu. Doktor, her zaman yüksek yoğunluklu bir zihinsel gayret içerisinde olduğu için ani ve sıkıntı verici hastalıklardan kendini koruyamayan Baron Savitch'in yanını bir an bile terk etmezdi. Kontesin duyduklarına göre kendisi aslen bir saat yapımcısı veya benzeri bir zanaatten

gelen bir İsviçreliydi. Bunun ötesinde, kendisini işine ve barona adamış sıradan yaşlı bir adamdı. Makamının getirdiği imkânları ve ilişkileri şahsi servetini artırmak için kullanmadığı belliydi.

Fisher, bu bilgilerle donanmış hâlde, kendisini Rapperschwyll'le yüzleşmeye ve sırrını öğrenmeye çok daha hazır hissetmişti. İsviçreli doktoru kıstırabilmek için beş gün boyunca bekledi. Altıncı gün beklenmedik bir fırsat karşısına çıktı.

O günün akşamüstü saatlerinde, Mercuriusberg'e çıkan yokuşun ortalarında yıkıntı kulenin bekçisiyle karşılaştı. "Hayır, kule kapalı değildi. Etrafta diyarla ilgili gözlemlerde bulunan bir beyefendi bulunuyordu ve o, bekçi, bir iki saate kadar dönecekti." Fisher yokuştan çıkmaya devam etti.

Bu kulenin üst kısmı harap hâldedir. Tepeye çıkan basamaklar yıkılmış olduğu için yerine ahşaptan bir el merdiveni dayalı durur. Fisher'ın başı ve omuzları üst platforma çıkan kapaktan ancak geçmişti ki platformdaki beyefendinin peşine düştüğü kişi olduğunu fark etti. Doktor Rapperschwyll elinde bir dürbünle Kara Orman'ın topografik özelliklerini incelemekle meşguldü.

Fisher orada bulunduğunu yapmacık bir tökezleme ve bir hayli sesli bir denge kazanma hareketiyle ilan etti; bir yandan da gizlice ahşap merdivenin üst ucunu tekmeleyerek onu aşağı düşürmeyi becerdi. Merdiven dokuz on metre boyunca kulenin duvarlarına çarparak ve gürültü çıkararak aşağı düştü.

Doktor Rapperschwyll hemen durumun farkına vardı. Sert bir şekilde arkasına döndü ve dalga geçer bir tonda "*Mösyo* had safhada sakar," dedi. Ardından yüzü buruştu ve dişlerini gösterdi zira Fisher'ı tanımıştı.

"Ne kadar talihsiz bir durum," dedi New Yorklu vakur bir soğukkanlılıkla. "En az birkaç saat burada mahsur kaldık. Neyse ki ikimiz de aklıselim ve zeki insanlarız ve seyreyleyecek muhteşem bir manzara karşısındayız."

İsviçreli soğuk bir şekilde selam verdi ve topografik incelemelerine kaldığı yerden devam etti. Fisher bir puro yaktı.

"Fırsattan istifade," diye devam etti Fisher, purosunun dumanını *Teufelsmühle* yönünde üfleyerek, "sanıyorum ki yanlışlıkla bana gönderdiğiniz kırk markınızı size iade etmek isterim."

"Eğer Amerikalı doktor *Mösyö* ücretinden memnun kalmadıysa," diye kindar bir tonla cevapladı Rapperschwyll, "bu meseleyi şüphesiz baronun uşağı vasıtasıyla halledebilir."

Fisher bu sataşmaya aldırmadı ve altın parçalarını doğrudan İsviçrelinin önündeki alçak duvarın üstüne yerleştirdi.

"Hiçbir ücret kabul edemem," dedi ölçülü bir vurguyla. "Konunun özgünlüğü ve ilginçliği benim için kâfi bir ödül oldu."

İsviçreli, küçük ve gri gözleriyle Amerikalının çehresini uzun uzadıya dikkatle inceledi. En nihayetinde umarsızca sordu:

"*Mösyö* bir biliminsanı mıdır?"

"Evet," diye yanıtladı Fisher, milli oyunumuzu geliştiren ve ilerleten bütün bilim dallarını aklınca ayrı tutarak.

"O zaman," diye devam etti Doktor Rapperschwyll, "*Mösyö* cerrah testeresinin böylesine ustaca ve kapsamlı kullanıldığı vakalarla pek nadir karşılaştığını kabul edecektir."

Fisher kaşlarını hafifçe kaldırdı.

"Ve elbette, *Mösyö*, kendisi de bir doktor olduğu için," diye sözünü sürdürdü Rapperschwyll, "baron ve dostlarının konu hakkındaki hassasiyetlerini de anlayışla karşılayacaktır. Bu sebepten, baronun durumunu keşfettiği anki kabalığımı da mazur görecektir."

"Sandığımdan daha akıllı," diye düşündü Fisher. "Bütün kartları elinde tutuyor fakat benim elim bomboş; blöf yapmam gerektiğinde gösterebildiğim kuvvetli irade hariç."

"Hassasiyetiniz konusunda gerçekten üzüldüm," diye cevaplayarak muhabbeti sürdürdü Fisher, "zira şahit olduğum şey İngiliz veya Amerikan bilim dergilerinden birinde yayın-

landığı takdirde oldukça ilgi çeker, Kıta'da da hatırı sayılır miktarda merak uyandırırdı eminim."

"Şahit olduğunuz şey mi?" diye sertçe bağırdı İsviçreli. "Sandığınız şey yanlış. Hiçbir şey görmediniz – ben odaya girdiğimde henüz yerinden çıkarmamıştınız bile..."

Birden durdu ve aceleciliğine lanet okur gibi kendi kendine homurdandı. Fisher elindeki avantajı kutlamak için ağzındaki yarısı yanmış puroyu attı ve yenisini yaktı.

"Beni açık konuşmak durumunda bıraktığınız için," diye artan bir endişeyle devam etti Doktor Rapperschwyll, "baronun beni sizin hiçbir şeye şahit olmadığınız konusunda temin ettiğini ifade etmeliyim. Siz gümüş kapağı çıkarmadan araya girdim."

"Ben de aynı derecede açık konuşacağım," diye cevapladı Fisher ve son bir çabayla yüzünü sabitlemeye çalıştı. "O anki hâli düşünülürse baron bu konuda güvenilir bir şahit değil. Siz odaya girdiğinizde o bir süredir bilinci kapalı yatmaktaydı. Siz girdiğiniz anda, gümüş kapağı belki yeni çıkarıyordum..."

Doktor Rapperschwyll'in yüzü bir anda soldu.

"Ancak belki de," diye sözünü soğukkanlılıkla tamamladı Fisher, "geri takmaktaydım."

Bu ihtimalin dile getirilmesi Rapperschwyll'i âdeta gökten inen bir yıldırım gibi çarpmıştı. Dizleri boşaldı ve neredeyse yere kadar alçaldı. Ellerini yüzüne getirdi ve bir çocuk gibi, daha doğrusu yaşlı ve yıkılmış bir adam gibi ağlamaya başladı.

"Yayımlayacak! Bütün dünyaya yayacak!" diye bağırdı nöbet geçirircesine. "Hem de bu kriz döneminde–"

Ardından, umutsuz bir çabayla, İsviçreli kendini kontrol altına almayı başardı. Platformun çevresinde birkaç dakika boyunca turladı. Başı düşmüş ve kolları göğsünde kavuşmuş hâldeydi. Daha sonra Fisher'a dönerek:

"Dillendireceğiniz herhangi bir miktarı–"

Fisher bu teklifi kahkahalarla böldü.

"O zaman," dedi Rapperschwyll, "sizin açıkgönüllülüğünüze güvenebilirsem..."

"Yani?" diye sordu Fisher.

"Onurunuz üzerine, şahit olduğunuz şeyi mutlak surette kendinize saklayacağınıza dair söz vermenizi istesem?"

"Baron Savitch'in varlığı son bulana kadar sessizliğimi korumamı mı?"

"Bu yeterli olacaktır," dedi Rapperschwyll. "Zira onun varlığı son bulduğunda ben de öleceğim. Peki şartlarınız nedir?"

"Hikâyenin tamamı, şimdi, burada, hiçbir şey atlamadan."

"Bu benden talep ettiğiniz dehşet verici bir bedel," diye cevapladı Rapperschwyll, "ama burada gururumdan daha önemli şeyler söz konusu. Size her şeyi anlatacağım."

Uzunca bir sessizlikten sonra devam etti:

"Zürich eyaletinde bir saatçi olarak yetiştirildim. Zanaatimde üstün derecede bir beceriye eriştiğimi söylemek kendini beğenmişlik olmayacaktır. Geliştirdiğim hünerler ve icatlar beni, salt mekanizmalardan ibaret düzeneklerin sınırları konusunda bir dizi deney yapmaya sevketti. İnsan zekâsı tarafından ortaya konmuş en ileri seviye makineler üzerine çalıştım ve onları geliştirmeyi başardım. Babbage'ın hesaplayan makinesi özellikle ilgimi celbetti. Onun fikirlerinde, dünya için çok daha mühim olacak bir icadın çekirdeğini gördüm.

"Daha sonra işimi bırakarak Paris'e, fizyoloji eğitimi almaya gittim. Sorbonne'da üç senemi geçirdim ve bu bilim dalındaki birikimimi en ileri seviyeye çıkardım. Bu esnada uğraşlarım fiziksel bilimlerin ötesine varmıştı. Psikoloji bir süre ilgimi çekti; ardından, aslen tüm bilgilerin özü ve nihai uygulama yeri olan sosyoloji alanına geçtim.

"Seneler süren hazırlıktan sonra, Zürich günlerimden beri zihnimde bekleyen o büyük fikir, nihayet çalışmalarım sayesinde belirgin ve mükemmel şeklini almıştı."

Doktor Rapperschwyll şimdi, itimatsız bir tedirginlik ye-

rine, açık ve ferah bir heves içinde konuşuyordu. Baştan başa bir değişim geçirmiş gibiydi. Fisher dikkatle ve araya girmeden dinledi. Bu kadar zamandır ihtimamla gizlediği bu sırrı açığa çıkarmak Doktor için de pek tatsız bir deneyim değil gibi gözüküyordu.

"Şimdi, *Mösyö*," diyerek devam etti Doktor Rapperschwyll, "ilk bakışta birbirinden alakasız gibi görünen şu birkaç önermeye kulak vermenizi isterim.

"Makinelerle olan uğraşılarım Babbage'ın makinesinin hesaplama yeteneğinin çok ötesinde bir sonuç vermişti. Elde ettiğim verilere göre, bu yönde gelişimin ve ihtimallerin ucu bucağı yok. Babbage'ın çarkları ve dişlileri logaritmik hesaplar yaptı, bir tutulmayı öngördü. Makineyi sayılar besliyor, sonuçlar da sayı olarak alınıyordu. Şimdi, neden ve sonuç arasındaki ilişki, aritmetiğin kuralları kadar sabit ve değişmezdir. Mantık, matematik kadar kesin bir bilimdir, en azından öyle olmalıdır. Benim yeni makinem, olguyla besleniyordu ve sonuç olarak da yargı üretiyordu. Kısaca, mantık yürütebiliyordu; üstelik yürüttüğü mantığın sonuçları da her zaman doğruydu. Halbuki insan mantığının vardığı yargılar, her zaman değilse bile çoğu zaman yanlıştır. İnsan mantığındaki hatanın kaynağı, feylesofların deyimiyle, 'şahsi değerlendirme' denen şeydir. Benim makinem şahsi değerlendirmeleri ortadan kaldırıyordu; sebepten sonuca, önermeden yargıya tutarlı bir isabetle ulaşıyordu. İnsan zekâsı yanılabilir, benim makinem, süreçleri gereği, hataya düşemez.

"Fizyoloji ve anatomi üzerine çalışmalarım bana, beynin gri maddesi ile yaşamın temelinin birbirinden ayrılamaz olduğu inancının yersiz olduğunu öğretmişti. Halbuki, beyninin *medulla oblongata* bölgesinde sıkışmış bir mermiyle yaşamına devam eden insanlar gördüm. Sağ beyin, sol beyin ve beyinciği tamamen alınmış kuşların ve ufak hayvanların hayatta kalabildiğine şahitlik ettim. Vardığım sonuç, beyni kafatasından alınan bir insanın yaşamını yitirmeyeceği, fa-

kat bedeninin istemdışı hareketleri dışında bütün aktivitesini kontrol eden zekâdan mahrum kalacağıydı.

"Bunun üstüne, insanlık tarihinin sosyolojik bir pencereden irdelenmesi ve insan doğası hakkında hatırı sayılır derinlikteki tecrübem, beni bugüne kadar dünyaya gelmiş dahilerin aslında ortalama zekânın çok da üzerinde olmayan bir seviyede seyrettiğine ikna etti. Ülkemdeki en yüksek zirvelerin adını bütün dünya bilir ama etrafları kimsenin adını bilmediği daha alçak tepelerle çevrilidir. Napoleon Bonaparte, dünyadaki diğer muktedir kişilerden yalnızca bir parça daha üstündü. Ama o parça her şeye bedeldi zira bütün Avrupa'yı istila edebilmesini sağladı. Fikri hayata dökebilme becerisi açısından Napoleon'un Murat'ı aştığı kadar Napoleon'u geride bırakabilecek bir adam, kendini dünyaya efendi kılabilirdi.

"Şimdi bu üç önermeyi birleştirmeye gelince: Diyelim ki bir kişiyi alıp insanlık ırkının başından beri süregelen bütün başarısızlık ve hataları içinde barındıran beynini yerinden çıkararak geleceğindeki muhtemel zaafiyetleri ortadan kaldırdım. Diyelim ki, yerinden çıkardığım sorunlu akıl yerine, evrensel kanunların katiyetine dayanarak işleyen yapay bir akıl yerleştirdim. Diyelim ki aklı hakikatle bir çalışan bu üstün bireyi, mantığı hatalı işleyen astlarının yanına salıverdim ve malum neticeyi bir feylesofa yaraşır bir sükûnetle beklemeye başladım.

"*Mösyö*, işte sırrıma vakıf oldunuz. Yaptığım tam olarak budur. Moskova'da dostum Doktor Duchat'nın yönetimi altında bulunan, ağır zekâ geriliğine sahip insanlar için son dönemde kurulmuş olan St. Vasili enstitüsünde, Stépan Borovitch adında on bir yaşında bir çocuk buldum. Doğumdan itibaren görmemiş, duymamış, konuşmamış ve düşünmemişti. Doğa ona yalnızca ufak bir miktar koku becerisi ve belki de biraz tat duyusu bahşetmişti, ne var ki buna dair kesin bir kanıt bile yoktu. Doğa, çocuğun ruhunu tamamıy-

la hapsetmişti. Nadiren anlaşılmaz homurtular çıkarmak ve parmaklarını birbirine dolayıp durmaktan başka hiçbir şey yapmıyordu. Aydınlık günlerde onu güneşin vurduğu bir noktaya, sallanan bir sandalyeye yerleştirirlerdi ve saatlerce ileri geri sallanıp parmaklarını kurcalayarak sıcaktan duyduğu memnuniyeti anlatan homurtular çıkarırdı. Onunla ilk karşılaştığımda çocuğun durumu buydu.

"İyi dostum Doktor Duchat'ya Stépan Borovitch'i bana vermesi için yalvardım. Eğer o mükemmel insan uzun süre önce ölmemiş olsaydı, bu zaferi onunla paylaşacaktım. Stépan'ı evime aldım ve bıçak ile testeremi hazırladım. Bu sefil, değersiz, faydasız ve işe yaramaz insan bozuntusu üzerinde, kesip biçmek için satın aldığım bir köpekmişçesine korkmadan ve sakınmadan çalışabilirdim. Bugün Stépan Borovitch dünya üzerindeki tüm insanlardan daha fazla güce sahip. On yıl içinde Avrupa'nın diktatörü ve dünyanın efendisi hâline gelecek. Hiçbir hata yapmayacak; zira gümüş kafatasının altında işleyen makine hiçbir zaman hata yapamaz."

Fisher aşağıyı, yokuştan yukarı doğru yürümekte olan bekçiyi işaret etti.

"Hayalperverler," diyerek devam etti Doktor Rapperschwyll, "antik uygarlıkların kalıntıları arasında insanlığın birikimini temelden sarsacak bazı yazıtlar bulunma olasılığını hep dile getirmiştir. Daha bilge kişiler ise bu hayallerle eğlenir, kabalaya gülüp geçerler. Bu bilgeler tek kelimeye birer ahmaktır. Düşünün ki Aristoteles, Ninova şehrinde üzerinde sadece "Uygun Olanın Hayatta Kalması" yazılı bir tablet bulsun. Felsefe bir anda iki bin iki yüz yıl ileri atlardı. Size yine az sayıda kelime kullanarak, aynı seviyede mühim bir gerçeği ifade edeceğim: Yaratılanın evriminin nihayeti, yaratan olmaktır. Belki bu gerçeğin kabulü de iki bin iki yüz yıl sürecektir fakat bu doğruluğunu azaltmaz. Baron Savitch benim yaratımımdır ve ben de onun yaratıcısıyım – Avrupa'nın hatta dünyanın en kudretli adamının yaratıcısı.

"İşte merdivenimiz de geldi, *Mösyö*. Ben kendi üzerime düşeni yaptım. Siz de kendi payınızı unutmayınız."

III

İki ay süren İsviçre ve İtalya gölleri turlarından sonra, Fisherlar kendilerini Paris'teki Hotel Splendide'de, Birleşik Devletler'den gelmiş insanların arasında buldular. Baden'deki sarsıcı deneyiminden ve bir dizi heybetli ve hayret verici dağ tepesinin ardından, yeniden sıralı renkle kenti ayırt edebilen ve yıldız bezeli bayrağı görünce onun gibi gönlü titreyen bir grup insanın içine dönmek Fisher için rahatlatıcı olmuştu. Özellikle, fuarı ziyaret etmek için gelen bir grup Doğulunun arasında, Fisher'ın New York'taki en yakın dostunun nişanlısı Portland'lı Bayan Bella Ward'la karşılaşmak çok makbule geçmişti.

Baron Savitch'in de Paris'te olduğunu öğrenmek ona pek keyif vermemişti. Baron, Berlin Kongresi'nden yeni çıkmış, orada da siyasetin satır aralarını okuyabilen ve bu muazzam oyundaki kuklalar ile gerçek oyuncuları birbirinden ayırt edebilen az sayıda kişi için kongrenin baş kahramanı olmuştu. Doktor Rapperschwyll baronun yanında değildi. Ölüm döşeğinde olan annesinin yanında, İsviçre'de kalmak zorunda kalmıştı.

Bu son bilgi parçası Fisher'ı memnun etmişti. Mercuriusberg'deki konuşmaları üzerinde kafa yordukça, bütün o muhabbetin bir kandırmaca olduğuna inanmaya daha çok yaklaşıyordu. İsviçreli doktorun onunla dalga geçtiğine inanmak her ne kadar kendi gözlem yeteneğine olan inancını zedeleyecek olsa da Fisher'ı memnun ederdi. Ama Badischer Hof'ta baronun yatak odasındaki sahnenin canlı hatırası, Fisher'ın bu teoriye inanmasını imkânsız kılıyordu.

Kısa zaman içinde bu doğadışı ve tehlikeli yaratıkla arasına Atlantik Okyanusu'nun girecek olduğu düşüncesiyle kendini rahatlatmak durumundaydı.

Daha üzerinden bir hafta geçmeden yine kendini bu imkânsız şahsın karşısında buldu.

Amerikalıların grubundaki hanımlar baronla New Continental Oteli'ndeki bir baloda karşılaşmışlardı. Onun yakışıklı çehresinden, ağırbaşlı tavırlarından, zekâsından ve esprili muhabbetinden çok etkilenmişlerdi. Ardından Amerikan Elçiliği'nde tekrar onunla karşılaştıklarında bu muhabbetin samimiyet derecesi hızla artışa geçmişti; bu durum Fisher'ı tarif edilemez bir sıkıntıya soktu. Baron Savitch artık Hotel Splendide'in düzenli ziyaretçilerinden biri hâline gelmişti.

Fisher bu dönem üzerinde durmayı pek tercih etmez. Tedirginlik ve tiksinti duyguları bir ay boyunca dönüşümlü olarak huzurunu kaçırıp durdu. Baron'un kendisine dostça bir tavır aldığını kabul ediyordu ve Baden'deki olayla ilgili iki taraf da tek kelime etmedi. Ancak ahlaki ilkelerinin yerini çarklar ve dişlilere bırakmış bu yaratıkla kuracağı herhangi bir ilişkiden kendisine ve dostlarına bir hayır gelmeyeceğini biliyordu ve bu, onu daimi bir dikkat dağınıklığı hâline sokuyordu. Amerikalı dostlarına bu Rus'un sağlıklı bir zihinsel yapıya sahip bir adam olmadığını, sadece toplum kurallarına aykırı bir şekilde inşa edilmiş mekanik bir mucizeden ibaret olduğunu – kısaca aklı başında her insanı tiksindirecek bir canavar olduğunu anlatmayı çok isterdi. Ancak Doktor Rapperschwyll'e verdiği söz onu bunu yapmaktan alıkoyuyordu.

Sonra ufak bir olay, bu durumun endişe verici niteliğinin farkına tamamen varmasına ve kalbinin yepyeni bir korkuyla dolmasına yol açtı.

Bir akşam, Amerikan grubunun Havre'dan evlerine dönüş için yola çıkmaları planlanan günden birkaç gün önce, Fisher grubun "toplanma merkezi" hâline gelmiş özel bir salona girdi. İlk başta odanın boş olduğunu sandı. Kısa bir süre sonraysa bir pencerenin girintisinde ve perdelerden biri tarafından

kısmen gizlenmiş iki figür gözüne çarptı: Baron Savitch ve Portland'lı Bayan Ward. Onun odaya girdiğini fark etmemişlerdi. Bayan Ward'un elin baronun avucundaydı ve gözleri onun yakışıklı çehresine Fisher'ın yanlış anlayamayacağı bir ifadeyle bakıyordu.

Fisher öksürdü ve sanki dışarıdaki bulvarda neler olduğuyla ilgileniyormuş gibi yaparak diğer bir pencereye yaklaştı. Çift girintiden uzaklaştı. Bayan Ward yüzü şaşkınlıktan kızarmış bir şekilde hemen salondan ayrıldı. Baronun çehresinde ise bir gram bile utanç yoktu. Mükemmel bir iradeyle Fisher'ı selamladı ve Carrousel Sarayı'ndaki devasa balon hakkında konuşmaya başladı.

Fisher genç hanıma acımıştı ancak onu suçlayamıyordu. New York'taki nişanlısına hâlâ gönülden sadık olduğuna inanıyordu. Onun sadakatinin herhangi bir adamın iltifatlarıyla yerinden oynatılamayacağını biliyordu. Belli oluyordu ki genç hanım insanüstü bir gücün büyüsü altındaydı. Peki sonuç ne olacaktı? Gerçekleri genç hanıma anlatamazdı; verdiği söz bunu engelliyordu. Baronun anlayış göstermesini beklemek de yersizdi; davranışlarını etkileyecek hiçbir insani hissiyat yoktu onun. Fisher eli kolu bağlı kalmışken bu ilişki sürüp gidecek miydi? Bu güzel ve masum genç kız bir makinenin geçici heveslerine kurban mı verilmeliydi? Baronun niyetinin iyi olduğunu varsaysak, durum yine de felaket değil miydi? Bir makineyle evlenmek! Fisher'ın New Yorklu dostuna duyduğu vefa ve Bayan Ward'a duyduğu saygı onu bu konuda bir şeyler yapmaya itiyordu.

Tüm şahsi sebepleri bir kenara, topluma karşı ve dünyanın özgürlüklerine karşı açık bir sorumluluğu da yok muydu? Savitch'in kendisi için Doktor Rapperschwyll tarafından öngörülen kariyeri boyunca ilerlemesine izin mi verilecekti? Dünyada bu iddialı planı bozabilecek tek kişi Fisher'dı. Dünya bir Brütüs'e bundan daha çok ihtiyaç duymuş muydu hiç?

Bütün şüpheleri ve korkularının arasında, Fisher Paris'te geçirdiği son günler boyunca tarif edilemeyecek derecede

perişandı. Buharlı gemiyle yola çıkacakları günün sabahı, harekete geçme konusundaki tereddütlerini neredeyse tamamen aşmıştı.

Havre'a gidecek olan tren öğlen kalkıyordu ve Baron Savitch Hotel Splendide'deki dostlarına veda etmek amacıyla saat on birde kendini gösterdi. Fisher, Bayan Ward'u yakından izliyordu. Genç hanımın hareketlerinde bir kendini tutma seziliyordu ve bu Fisher'ın kararlılığını artırmıştı. Baron bu sırada birkaç ay içerisinde Amerika'yı ziyaret edeceğinden ve yarıda kesilen tanışıklıklarını yenileyeceğinden bahsetti. Savitch konuşurken, Fisher onun Bayan Ward'la göz göze geldiğini ve genç kızın yanaklarının hafifçe kızardığını fark etti. Durumun çok ciddi olduğunun bilincindeydi; bu nedenle ciddi bir hamle gerekiyordu.

Fisher, grubun hanımlarının istasyona yola çıkmadan önce yiyecekleri çabuk öğle yemeğine katılmaya karar verdi ve katılması için barona da ısrar etmeye başladı. Savitch daveti memnuniyetle kabul etti. Şarap içmeyi, doktorunun yasakladığını ifade ederek reddetti. Fisher odayı bir anlığına terk etti ve Baden macerasında rol oynayan o ufak siyah şişeyle birlikte geri döndü.

"Baron," dedi, "Amerikan yapımı ürünlerin en asili olan viskiyi onayladığını zamanında ifade etmiştir ve bu içeceğin tıbbi faydalarından da haberdardır." Sözünü bitirirken, Kentucky şişesinde kalanları bir bardağa boşaltarak Rus'a ikram etti.

Savitch tereddüt etti. Bu sıvıyla olan son deneyimi onda hem bir arzu hem de uyarı etkisi yaratmıştı ancak kabalık etmek de istemiyordu. Bayan Ward'un yorumu kararı onun yerine vermiş oldu.

"Baron," dedi Bayan Ward, "bize Amerikan modasına uygun bir şekilde *bon voyage* deme fırsatını kaçırmayacaktır."

Savitch bardağı kafsına dikti ve muhabbet başka konulara kaydı. At arabaları artık hazırdı ve aşağıda beklemekteydi.

Veda sohbetleri de tamamlanıyordu ki Savitch elini aniden alnına dayadı ve bir sandalyenin arkasını sıkıca kavradı. Hanımlar telaşla etrafına toplandılar.

"Önemsiz bir şey," dedi zayıf bir sesle, "geçici bir baş dönmesi sadece."

Fisher, "Kaybedecek vaktimiz yok," diyerek öne çıktı. "Tren yirmi dakikaya hareket edecek. Siz çabucak hazırlanın. Dostumuzla ben ilgilenirim."

Fisher aceleyle baronu kendi odasına çıkardı. Savitch sırtüstü yatağa devrildi. Baden'deki belirtiler yine aynı şekilde kendini gösterdi. Rus iki dakika içinde yine bilincini kaybetmişti.

Fisher saatine baktı. Yalnız üç dakikası vardı. Kapıdaki anahtarı çevirerek kilitledi, oda servisini çağıran elektrikli zilin düğmesine dokundu.

Ardından üstün bir çaba göstererek sinirlerini yatıştırmayı başardı ve baronun kafasındaki peruk ile altındaki takkeyi çekip çıkardı. "Tanrım, felaket bir hata yapıyorsam lütfen beni affet!" diye düşündü, "ama bunu insanlığın ve dünyanın iyiliği için yapıyorum." Hızlı fakat muntazam hareketlerle gümüş kubbeyi çevirerek çıkardı. Mekanizma gözlerinin önündeydi. Baron inledi. Fisher bu mucizevi makineyi kavradı ve acımadan yerinden söküp çıkardı. Onu incelemeye ne vakti ne de niyeti vardı. Bir parça gazete kâğıdı kaptı ve onu kâğıtla kapladı. Pakedi valizinin içine fırlattı. Ardından gümüş kapağı tekrar baronun kafasına yerleştirerek sıktı ve takke ile peruğu tepesine geri taktı.

Bunların hepsi otel görevlisi kendini göstermeden gerçekleşmişti. "Baron Savitch ne yazık ki hasta," dedi Fisher gelen görevliye. "Telaşa gerek yok. Zaman kaybetmeden Hotel de l'Athénée'ye, uşağı Auguste'ye haber verin." Yirmi saniye sonra Fisher çoktan bir faytona binmiş, St. Lazare istasyonuna doğru hızla ilerliyordu.

Pereire buharlı gemisi denizin açıklarına doğru iyice bir

yol almış ve Fransa açıklarındaki Ushant adasını beş yüz mil kadar gerisine bırakmışken, Fisher valizinden gazete kâğıdına sarılı bir pakedi çıkardı. Dişleri sıkıca kapalı ve dudakları kasılmıştı. Ağır pakedi güvertenin kenarına kadar taşıdı ve sakince Atlantik'e bıraktı. Paket suda ufak bir girdap yaratarak gözden uzaklara doğru battı. Fisher o an sanki yabani, çaresiz bir çığlık duyar gibi oldu ve sesi kesmek için ellerini kulaklarına kaldırdı. Bir martı geminin üstünde daire çizerek uçtu – çığlık martıdan gelmiş olmalıydı.

Fisher kolunda hafif bir dokunuş hissetti. Hızla arkasını döndü. Bayan Ward yanında, korkuluğa yanaşmış bir şekilde dikiliyordu.

"Aman Tanrım, benziniz ne kadar atmış?" dedi. "Ne yapıyordunuz?"

"Dünyanın iki kıtasının özgürlüklerini savunuyordum," diye sakince cevapladı Fisher, "ve belki sizin huzurunuzu kurtarıyordum."

"Gerçekten mi?" dedi. "Peki bunu nasıl yaptınız?"

"Bunu," dedi Fisher kasvetli bir sesle, "Baron Savitch'i güverteden aşağı atarak başardım."

Bayan Ward birdenbire kahkahaya boğuldu. "Bazen çok gülünç oluyorsunuz, Bay Fisher," dedi.

YAŞLI SQUIDS VE KÜÇÜK KILAVUZ

Old Squids and Little Speller, 19 Temmuz 1885'te *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

İhtiyaçların az, New England romunun saf ve ucuz, yaşlı neslin de hâlâ kısa pantolon ve hindi kuyruğuna benzeyen ceketlerle gezdiği o huzurlu yıllardan birinde bir gün, Hartford ile Providence bölgesindeki köprü geçişlerinden birinde bekçilik yapan Bailey öldü. Bailey devrimin ardından kırk sene boyunca, Quinnebaug nehrini aşan o köprünün yanındaki ufak ve yalnız kulübede yaşamış ve bütün bu seneler boyunca kimsenin çağrısını cevapsız bırakmamış ve kimseden geçiş ücreti almayı ihmal etmemişti. Bir gece cevap vermediğinde ise, onu sandalyesinde oturur ve dizindeki Kitabı Mukaddes'i okurken, ruhunu da okuduğu kitabın diyarına uçup gitmiş hâlde buldular.

Bunun üzerinden birkaç gün geçtikten sonra, büyük bir at arabası Quinnebaug geçişi kulübesinin yanına uzun boylu, genç bir adam bıraktı. Adamın bütün malvarlığı bir mendile sarılı hâlde elindeydi. Arabanın sürücüsü genç adama yeni iş yerinin burası olduğunu anlattı. Genç adamın, kapının yanında asılı duran, bir zamanlar üzerinde geçiş ücretlerinin yazılı olduğu anlaşılan panoya bakadurduğunu görerek ekledi, "Buraya ücretleri yeniden yazsan iyi olur, Yaşlı Squids. Eskileri silinip gitmiş."

Arabacı genç adama Yaşlı Squids adıyla hitap etmişti ama böyle bir soyadının bu bölgede daha önce duyulmamış olmasının dışında, genç adama böyle seslenilmesinin hiçbir sebebi yoktu. Aslen oldukça genç biriydi, görünüşüne bakılırsa yaşı yirmi iki veya yirmi üçü geçmiyordu. Teni esmerleşmiş olsa da pürüzsüzdü, sakalı da birbirine dolanmış ve dağınıktı ama daha önce hiçbir jilet dokunmadığı için ipeksi ve yumuşaktı. Kasları belli oluyordu fakat eklemleri yumru yumruydu ve geniş omuzları dik değildi. Belki de ona yaşlı demelerinin sebebi, tembellikten değil de yaradılışından kaynaklandığı belli olan yumuşak ve ılımlı bir havası olmasıydı.

Araba kulübeyi terk ederken Squids, kafası karışmış bir ifadeyle ücret panosuna gözlerini dikmiş, dalgın bir biçimde sakallarını sıvazlıyordu. Kafasının karışması çok doğaldı. Düzensiz yağmur yüzünden boyaları dökülmüş olan panonun üzerinde sadece parça buçuk sözcükler kalmıştı. Hiçbir şey anlaşılmıyordu. Bu yüzden Squids'in ilk yaptığı şey panoyu yerinden söküp ufak kulübenin içine götürmek oldu. İçeride, yeni evini incelemekle hiç uğraşmadan, elindeki kundağı yatağın üstüne bıraktı ve zamanın bu panoya verdiği hasarı tamir etmeye başladı. Ama zaman işini iyi becermişti. Squids bu tahta parçasını dizlerinin üstünde tutarken, pano onu tutan ellerinin etrafında dağılıp parçalara ayrıldı. Kırk yıldır kapıda asılı bekledikten sonra bu ani değişim ona çok gelmiş gibiydi.

Squids ayaklarının etrafına dökülen parçalara mutsuzlukla baktı, sonra onları dikkatlice toplayarak eski bir sandığa kaldırdı. Genç adam, bir hafta boyunca yeni bir ücret panosu yapmakla uğraştı. Panoyu yapmak çok vakit gerektiriyor değildi ama heyhat, üzerindeki yazılar gerektirmişti. Zira eli çekiç ve testereye yatkın olsa da, parmaklarının kalem ve boya fırçasıyla arası hiç iyi değildi. Saatler boyu çalıştı, şirketin ona verdiği basılı kartta yazan ücretleri inceledi, üstündeki şekilleri ve harfleri panoya aktarmaya çalıştı. Hatta bir keresinde gece rüyasında bunu nasıl başarabileceğini gördü

ve rüyasından mutlulukla uyandı, mumunu yaktı, dizlerinin üstüne çöküp hayalindekileri panoya dökmeye başladı. Fakat parmakları aklındaki resmi anlamayı reddetti ve Squids içini çekerek yatağına döndü.

En nihayetinde genç adam pes etti. Panoya şöyle bir şeyler çiziktirdi:

adam	1 krş.
at	ki krş.
hayvan	bana sor.

Sözcükleri ve yazılışlarını yoldan geçen bir yabancıdan öğrenmişti. Bu yeni panoyu eskisinin yerine astı. Kapıya yaklaşan birini gördüğünde de, ücreti sorma ihtimallerine karşın, tarife kartını da yanında getirmeye başladı.

Arabayla oradan geçerken uğrayan, bu geçidin bağlı olduğu şirketin müdürü, panoya sırıtmış olsa da, Squids'e iyi iş çıkardığını söyledi. Ardından müdür yanındakilere Squids'in tuhaf ama vefalı biri olduğunu, şirketteki yöneticilerden birine dürüstlüğünü ispat etmiş olduğunu anlattı. "Squids dışında bir isim bilmez," dedi müdür, "New London'da bir denizci tarafından terk edilmiş ve kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmış bir kimsesiz olduğunu düşünüyoruz. Ama çok vefalıdır."

Ne var ki Squids, müdürün tasvibinden etkilenmiş olsa da durumdan kesinlikle memnun değildi. "Günün birinde," dedi kendi kendine, başarısız panosuna hüzünle bakarken, "övgüye değer bir pano asacağım buraya."

Issız ve yalnız evinde mutluydu Squids. Bulunduğu yer kasabanın çiftliklerine uzak olduğundan çok az arkadaş edinmişti. Arabacılar onu pek seviyordu çünkü her geçişinde Squids onlara birer bardak süt ikram ediyordu. Squid'in tek malvarlığı, kıyafetlerini saymazsak, bir inekti.

Bir gün arabacılardan biri ona sordu: "Bana bak, yaşlı Squids. Bir yıldır sütünü içiyorum. Bu borcumu kapatmak için Hartford'ın oralardan sana ne getireyim?"

"Bana bir imla kitabı getirebilirsin," dedi Squids. "Alır getirirsen sana ücretini veririm; bir dolardan fazla olmasa gerek."

Dönüş yolculuğunda arabacı Squids'e bir adet Webster imla kılavuzu getirdi. Kitabı ondan alırken Squids'in mavi gözleri parıldıyordu fakat teşekkürlerini iletmek dışında hiçbir şey demedi. Araba uzaklaşınca kitabı bir hevesle gelişigüzel bir yerinden açtı ve panonun önüne dikilip muzaffer bir ton ve gözlerinde başarının pırıltısıyla konuştu: "Övgüye değer bir pano boyayacağım ve tam buraya asacağım."

Squids iki ve üç harfli sözcükleri yazabiliyordu fakat daha büyük kelimelerde pek çok zorlukla karşılaşıyordu. İmla kitabındaki iki heceli kelimelerle yiğit ama bir o kadar da ümitsiz bir mücadele içindeydi. "Bu bir B," diyordu, "tamam, bu da bir A, o zaman Ba oluyor. Ama şurasını anlamıyorum. Şu bir K harfi, şu E, şu da R harfi. K dediğin K. E harfi İ olarak okunur. R ise R. Kir. *Kiir* diye okunuyor olmalı. *Bakiir*. Nasıl bir kelime bu şimdi?"

İşte Baker kelimesi Squids'i böyle mağlup ve mahzun bırakmıştı. Bir gece, yatağında uzanmışken, gözleri apaçık ve beyni *Bakiir*'in gizemiyle çalkalanırken büyük bir ilhama vakıf oldu. Yerinden kalktı, bir mum yaktı ve çantasından on tane metelik çıkarıp masasının üstüne ortalık yere bıraktı. Ardından kendini yastığına bıraktığı gibi huzurla uykuya daldı.

Ertesi sabah, Squids metelikleri arabacıya verip ona Hartford'dan on tane kırmızı beyaz çizgili nane şekeri getirmesini istedi. Nane şekerleri geldiğinde onları bir tabağa koyup dolabına yerleştirdi ve cumartesi gününün gelmesini bekledi. Cumartesi günleri, gün batımına bir saat civarı kala, yola doğru ilerlemeye başladı; zira biliyordu ki her cumartesi ufak bir çocuk, babasının çiftliğinden yola çıkıp oradan geçerek papazın evine pazar akşam yemeği için güzel birkaç şey götürüyordu. Sonunda Squids çocuğun gelişini gördü.

Çocuk elinde oldukça yüklü bir sepet taşıyordu. Squids, çekingenliğinden doğan bir sinsilikle kulübeye geri dönerek saklandı. Bir süre sonra dışarıdan çocuğun Squids'i çağıran sesi duyuldu.

"Merhabaa! Sen Ebenezer'sin değil mi, papaza gidiyorsun? Elindeki sepet ağır olmalı. İstersen burada dinlenebilirsin."

"Ağır gerçekten. Sanırım içinde domuz pirzolası var."

"Gel de içeriye otur. Belki sana güzel bir şeyler verebilirim."

İçeri girdikten sonra Squids çocuğa sordu, "Şimdi nedir bu böyle?" Bu esnada iştah kabartan bir şekerleme parçasını elinde tutuyordu.

"Nane şekeri," dedi çocuk hevesle.

"Bunu seviyorsun ha? Sana bir tane vereyim," diyerek Ebenezer'e doğru şekerlemeyi uzatan Squids, bir anda elini geri çekti.

"Bir dakika," dedi. "Onu hak etmelisin. Hah! Okula gidiyor musun?"

"Evet, kışın."

"Hmm. Derslerinde ne kadar ilerledin?"

"Kesirlere ve ikinci okuma dersine kadar geldim."

"Hayır! Gerçekten mi? Emin olmam gerek. Şimdi, bakalım," diye cevapladı Squids ve Webster imla kılavuzunu yastığının altından çıkararak açtı. Devam etti: "Hm hmm. Bakalım. Şimdi, şu sütunu baştan sona okursan, sana iki nane şekeri vereceğim. Tam şurası. Ne kadar bildiğini görelim bakalım."

"Onlar kolay," dedi Ebenezer. "Daha zor bir şeyler okuyayım."

Squids şaşaladı. Bir süre sonra cevap verdi, "Önce kolay olanları deneyelim. Nane şekerlerini kazanmak çok kolay olacak. Anlasana." Sonra da çakısının ucunu Baker kelimesine dayadı.

"*Beykır*," diye okudu Ebenezer.

"*Beykır*," diye tekrarladı Squids; aksanı tuhaftı. "Beykır. Tabii! Öyle tabii ki," diye devam etti sakalını dalgınca çakısıyla kurcalarken.

"Tabii ki *Beykır*. Ker *kiir* diye okunmaz. Aptal olmayan herkes bunu bilir. Dur da yazayım şunu, Ebenezer."

Sonra Squids bir kiremit bulup üstüne ufak bir kömür parçasıyla kelimeyi yazmaya başladı; Ebenezer şaşkınlık içindeydi.

"Onu neden yazıyorsun, Squids?" diye sordu çocuk.

"Neden mi? Ah, kaç tane doğru bildiğini görmek için tabii," diye cevapladı Squids.

Bu şekilde Squids on yahut on iki tane kelime öğrendi ve çocuk iki nane şekeri kazandı. Squids onunla her cumartesi oraya uğraması ve imla kılavuzundaki kelimeleri okuduğunu ona göstermesi için sözleşti. Böylelikle, ona rüşvet karşılığı imlayı öğreten ama bundan bihaber öğretmeni sayesinde, Squids imla kitabını iyice öğrendi ve övgüye değer bir tarife panosu inşa etmek için hazırlıklara başladı.

Fakat başına gelen bir şey, panonun ve alacağı övgünün gözündeki önemini iyice arkaplana atmasına sebep oldu. Mart ayında bir akşam, bir bahar fırtınası dışarıda yerleri döverken Squids, önündeki masada imla kılavuzu ve dizinde bir kiremit, sonsuz bir cefa içinde *büyükbaş* kelimesinin yazılışını çalışıyordu. Onu tarife panosuna olabilecek en doğru ve sanatsal biçimde geçirebilmek istiyordu.

Bir anda işine ara verdi ve dikkatle dinlemeye başladı. Kapıyı tıklatan biri olduğu kesindi. Bu ses çatıya çarpan meşe dallarından geliyor olamazdı. Squids eline bir mum aldı ve kapıyı açtı. Sert bir rüzgâr hem elindeki mumun hem de masadaki diğer mumların ışığını bir anda söndürdü. Ancak bu arada Squids kapının eşiğinde bir kadın şekli görür gibi olmuştu, elini uzatarak onu içeriye aldı. Mumları yakarken kadından onu biraz beklemesini istedi ama o işini tamamlayamadan kadın sendeledi ve yere yığıldı.

Squids tedirgin ellerini kullanıp nihayet bir mum yakmayı başardığında kadının yere düşmüş olduğunu fark etti. Saçları tarafından kapanmış yüzü yağmurdan donuklaşmıştı ve ifadesiz bir bakışa sahip gözleri sanki ölümün gözleri gibiydi. Başı arkaya düşmüş, kapıya dayanmıştı. Squids elindeki mumu kadının hafif ayrılmış dudaklarına yaklaştırdı ve ölü olmadığını anladı. Kadın sadece bayılmıştı ve kendine gelmeye başlamıştı bile. Kuvvetsiz hareketlerle yerinden doğruldu, bir sandalyeye doğru yalpalayarak ilerledi ve o an Squids onu biraz önce gördüğü bilinçsiz bedenden çok daha fazla şaşırtan şeyle yüz yüze geldi. Kadının kollarında, yüzü huzurla kaplı ve uyumakta olan bir bebek yatıyordu.

Kadın bir bardak su içti, Squids bu esnada ona bir fincan çay hazırlamak için çabucak hareket etti. Squids'in tesiri yüksek olan çayını içince kadın yeniden hayata dönmüşçesine ayıldı.

"Çok ıslaksınız," dedi Squids ve kadına ateşe yaklaşmasını salık vererek şömineye bir odun daha bıraktı. Kadın ateşe yanaştı fakat bunu öyle bir umarsızlıkla yaptı ki Squids onun ıslak olup olmamayı umursamadığına kanaat getirdi.

Daha önce hiçbir bebeğin pürüzsüz ve yumuşak derisine dokunmamış olsa da, Squids onu nazikçe kadının kollarından aldı ve yastığının üzerine bıraktı. Bebek fırtınada ıslanmamıştı. Squids bebeğin battaniyesini dikkatlice yastığın altına sıkıştırdı. Onun alışmadık hareketleri bile bebeği uyandırmamıştı. Yastığına yerleşmiş bu ufak uykucuya bakarken Squids, eliyle bebeğin yanağını okşadı ve bebeğin ya da annesinin o gece o evi terk etmemesi gerektiğine karar verdi.

Kadın, ilgisini toplayabildiği andan itibaren Squids'i izlemeye başlamıştı ve en nihayetinde konuştu: "Çok, çok naziksiniz."

"Çok tatlı bir ufaklık bu," diyebildi Squids sadece. Kadın, at arabasını nasıl kaçırdığını, sonra da yolunu kaybederek

sokakta kaldığını darmadağınık bir şekilde anlatmaya çalıştı. Bir sonraki arabanın kalkışına kadar orada dinlenebilmek için ona yalvarmaya başladı. Squids onu sakinleştirerek rahatça oturmasını söyledi ve önüne bir parça ekmek ile bir bardak süt bıraktı. Ardından kurumakta olan kadını rahat bırakmak amacıyla odayı terk ederek üst kata çıktı. Çabucak hazırladığı bir yığını yatak yaparak onun üstüne uzanıp içeriden gelen sesleri dinlemeye başladı. Aşağısı tamamıyla sessizdi. Nihayet Squids yabancının huzurla uyuduğuna kanaat getirdi ve kendisi de uykuya daldı.

Sabahleyin Squids kapıyı tıklattı ama cevap yoktu. "Yorgundur, bırakayım uyusun," dedi kendi kendine.

Bir süre daha içeriden ses gelmeyince Squids kapıyı bir kez daha tıklattı ama hâlâ hiçbir cevap yoktu. Kapıyı açtığında gördü ki oda bomboştu.

"Ben uyanmadan önce burayı terk etmiş," diye düşündü Squids ve kendine bir kahvaltı hazırlamaya başladı. Biraz sonra duyduğu ses, şaşkınlıkla yerinde kalakalmasına yol açtı. Aynı sesi tekrar duyana kadar hareket bile edemedi.

"Ma! Ma!" Sesi bir kez daha duydu ve sonra, battaniyeyi hafifçe kaldırdığında, Squids'in gözleri bebeğin gözleriyle kesişti.

Ufaklık ellerini havaya kaldırdı, minik bir kahkaha attı ve yastığın üzerinde zıplayıp oynamaya başladı.

"Mo! Mo!" diyordu.

"Mo! Mo!" diye cevapladı Squids. "Bu muu muu demek. Süt istiyor."

Squids bir miktar süt ısıttı. "Tatlı sever diye tahmin ediyorum," diye düşündü. Sütün içine dopdolu bir kaşık şeker attı. Ardından, âdeta bir anne şefkatiyle, Squids ufaklığı kaşık kaşık beslemeye başladı, ta ki bebek şişman elleriyle kaşığı ittirip Squids'in uzun ve ipeksi sakallarını çekiştirene ve neşeli sesler çıkararak oyun yapmaya başlayana kadar.

"Beni tanıyormuş gibi sanki," dedi Squids. "Yemin edi-

yorum beni tanıdığını sanıyor bu ufaklık," ve Squids'in gözlerinden süzülen iki damla bebeğin yanağına düştü. Bebek ellerinden birini havaya kaldırarak yavaşça sağa sola savurdu ve Squids'in sert derisini sıyırarak geçerken, diğer bir iki gözyaşını daha sildi yanlışlıkla. Squids yüzünü bebeğe doğru yaklaştırarak onu gıdıkladı, gülümsedi ve içinden yükselen yoğun babalık hislerinin getirdiği yumuşaklıkla onunla konuşmaya başladı. Nihayet ufaklığın kolları gevşedi, gözkapakları ağırlaştı ve uykuya daldı. Squids oracıkta oturmaya ve onu izlemeye uzunca bir süre devam etti.

Böylelikle Squids'e bir ahbap katılmıştı. Annesinin, eğer o kadın annesiydiyse, bebeği neden orada bıraktığını ve nereye gittiğini hiçbir zaman öğrenemedi. Günler geçtikçe Squids, kadının geri döneceğinden ve ufaklığı alıp gideceğinden korkmaya bile başladı. Ama kadın hiçbir zaman dönmedi. Squids artık tarife panosunu düşünmüyordu hatta onu çocuğun oyuncakları için bir masaya çevirmişti. Ufaklığın tekerlekli oyuncakları sevdiğini erkenden keşfetmişti Squids ve onun için tahtadan hep tekerlekli oyuncaklar oyuyordu.

Bir gün Squids ufaklığın Webster imla kılavuzuna uzun uzun bakakaldığını fark etti ve o ufak ellerin kitaba nasıl haleller getirebileceğini düşünerek kitabı bir adet kordonla sıkıca bağlayarak içeriğini korumaya aldı ve ufaklığın kitapla oynamasına izin verdi. O günden itibaren ufaklığa Küçük Kılavuz diye hitap etmeye başladı ve ona başka hiçbir isim vermedi. Ufaklık ona Squids diyebilmek için çok uğraştı, sadece peltekçe "Sfid" diyebiliyordu. Squids çocuğun bu tuhaf kısaltmayı söyleyiş şeklini zamanla çok sevdi ve bu onun en sevdiği ses hâline geldi.

Squids ufaklığa sık sık, "Bir gün sen ve ben bu kitapla güreş edicez ve eminim onu yenmeyi başarıcaz, diil mi efendi?" diyecekti ve onu anlayacak yaşa geldiğinde de, ufaklık cevap verecekti: "Tabii ki, Sfid."

Hayat onlar için böyle sürüp gitti: Küçük Kılavuz'un key-

fi yerinde, Squids ise tarif edilemez bir sevinç ve mutluluk içinde. Ufaklık biraz daha büyüdüğünde, Squids onu dizine oturtup ona imla kılavuzunu öğretmeye başladı.

"Bu A, efendim. Bak nasıl da okuyorum. Buradan aşağı bir çizgi ve bir çizgi de şuradan, bir tane de dikine çizgi ve işte A." Küçük Kılavuz titrek parmaklarıyla çizgiler çizer ve, "İşte bu A, Sfid," derdi ve Squids gülerek cevap verirdi, "Çok geçmeden bir tarife panomuz olacak ve şüphesiz övgüye değer olacak."

Bir gün Squids yazmak için kullandıkları yatay taş parçasının üstüne at yazdı. Küçük Kılavız kalemi elinden alıp başı ve bedeni köşeli, bacakları da titrek ve dalgalı bir at çizerek, "Hayır, işte *bu* at, Sfid," dedi.

Squids büyük bir kahkaha attı. Kenardan bir kiremit alarak Küçük Kılavuz'un yazdığı şekliyle atı çizmesini istedi. Sonra bu kiremiti alıp şöminenin üstüne duvara astı. O günden sonra kulübesine kim gelse, Squids çizimi eliyle gösterip "Bak bizim Kılavuz atı nasıl yazıyor. Çok tatlı velet!" diyecekti.

Fakat üzerinden çok zaman geçmeden Squids ufaklıkla yer değiştiğini hissetmeye başladı. Âdeta öğretmen öğrenci oluyor, öğrenci de öğretmenin yerine geçiyordu. Bu yüzden Squids, Hartford'dan bir okuma bir de aritmetik kitabı getirtti. Bu kitapların içindeki sırları öğrenmek ve gizemini çözmek ikili için büyük keyifti.

"Küçük Kılavuz," dedi Squids bir gün, "imlayı güzelce öğrendin ama aritmetiği çok daha hızlı çözdün. Ötesi bana çok zor. Bundan böyle hesapları da imlayı da sen yapacaksın."

Squid çocuğun matematik ve mekanik konularındaki becerisini görebiliyordu fakat bunu ifade etmek için, "Hesabı çok iyi, çakı da eline çok yakışıyor," demekten ötesini beceremiyordu.

Bir sabah Squids geçiş kapısını açarken, onu bekleyen gezgini şaşırtarak kulübeye doğru dik dik bakmaya başladı.

Yabancı, onun kafayı yediğini veya çok fazla New England romu içtiğini düşünürken, Squids, muzaffer bir tonla konuştu: "Şuna da bak hele. Sonunda övgüye değer bir şey." Bunu derken, güzelce boyanmış ve bütün kelimeleri doğru yazılmış olan tarife panosunu gösteriyordu. Ardından eve doğru koşturdu ve çocuğu alıp getirdi.

"İşte yapan genç bu," dedi Squids, "benden habersiz yapmış, duvara asmış. Övgüye değer değil mi? Değer, Küçük Kılavuz. Değer."

Küçük Kılavuz, iyice yaşa erdiği günlerden birinde, Squids'in de yardımıyla, bir dokunuşla kalkıp inen mucizevi bir geçiş kapısı inşa etti. Bu kapının şanı o kadar yayıldı ki Squids'in müdürü bile görmeye geldi ve hayretler içinde kaldı. Genç adamı methetti ve Squids'e dönerek dedi: "Squids, bu evlat şüphesiz bir deha."

Squids, Küçük Kılavuz'a sezdirmeden onu uzaktan izler, bir sanat eseriymişçesine incelerdi. Pek çok sefer gecenin ortasında uyanmış, bir mum yakıp uyuyan bu gencin yüzüne şaşkınlık ve huşu içinde uzun uzun bakmıştı.

Bir gün Quinnebaug geçiş kapısına birtakım insanlar geldi; kazıklar çaktılar, kuyular kazdılar ve sonunda nehirin biraz yukarısına bir baraj inşa ettiler. Sonra büyük, Küçük Kılavuz'un gördüğünden çok daha büyük bir bina kondurdular, içini tuhaf makinelerle doldurdular ve yanına kocaman bir çark koydular. Küçük Kılavuz her gün bu inşaatı izlerken âdeta kendinden geçiyor, büyük merakla her şeyi takip ediyordu. Bir keresinde, adamlar çarkı yerine yerleştirirken yaşadıkları sıkıntılı bir anda, ufaklık keskin bir şekilde, "İplerin ucunu bırakın, çabuk!" diye bağırmıştı ve bunu yaptıklarında, çarkın yerine güzelce oturduğunu görmüşlerdi. Küçük Kılavuz onların saygısını kazanmıştı. Adamlar, bir kayanın üstüne dikilmiş genç bir çocuğun emrine nasıl olup da güvendiklerini çözemediler ama sağduyulu ve cesur bir genç olduğunu kabul ettiler.

Büyük çark hareket geçtiğinde ve değirmenin içindeki makineler gürültülü bir şekilde çalışmaya başladığında, Küçük Kılavuz'un hissettiği keyif ve coşku ufak bedenine sığamayacak seviyelere çıkmıştı. Değirmendeki makinelerin yünü kumaşa çevirmesini izleyerek saatler ve günler geçirebilirdi.

Zaman geçtikçe Squids, Küçük Kılavuz'un hep sessiz ve düşüncelere dalmış durduğunu görüp endişelenmeye başladı. "Değirmendeki o felaket ses kafasını karıştırıyor," diye düşündü. Genç adamın orayı daha az ziyaret etmesini istedi ama Küçük Kılavuz yine bu alışkanlığını sürdürdü. Daha sonra Squids çocuğun gece gündüz çakı ve diğer gereçlerle bir şey yapmakla meşgul olduğunu gördü. Bu onu memnun etmişti ama Kılavuz'un inşa etmekte olduğu tuhaf şeyin ne olduğunu anlayamıyordu. Genç adam işine gömülmüştü âdeta. Yemeğini yerken gözlerini tabağına dikiyordu ama sanki uzaklara bakıyormuş gibiydi. Ama her gece deliksiz uyuyordu, bu yüzden Squids çok dert etmiyordu.

"Çocuğun kafasında dışarı çıkmaya çalışan bir şey var," diye düşündü Squids. Onun elindeki tahta parçalarını nasıl hevesle ve gayretle kesip biçtiğini ve şekillendirdiğini gördükçe, dışarı çıkmaya çalışan şeyin bunu başardığına emin oluyordu.

Sonunda bir gün Küçük Kılavuz inşa ettiği şeye elini atarak, "Tamam, bitti, ve oldu," dedi, "Sadece kereste ama değirmendekilerden daha iyi çalışır."

"Nedir o, Küçük Kılavuz?" diye sordu Squids.

"Bir dokuma makinesi."

"Kafandaki şey dışarı çıkmayı başardı. Senin bir parçan o gerecin içinde, Küçük Kılavuz ve geçiş kapısından da tarife panosundan da daha fazla övgüye değer bir şey."

Sonra Squids mutluluk içinde değirmenin ustasına gitti. "Bak," dedi adamı geri getirdiğinde, "şurada duran şey Küçük Kılavuz'un kafasından çıktı. İçinde onun bir parçasını taşıyor ve övgüye değer."

Usta gerece ilgiyle baktı ama bunu merakından ziyade genç adamı ve Squids'i memnun etmek için yapmıştı. "Ona nasıl çalıştığını göster," dedi Squids.

Küçük Kılavuz da aynen öyle yaptı. Gereç kaba saba, biraz da biçimsizdi; ama genç adam nasıl işlediğini anlattıkça, değirmen ustası heyecanlanmaya başladı. Kendisi de gerecin üstünde biraz çalıştı, sağını solunu kurcaladı. Hevesinin yoğunluğundan alnında ter taneleri oluşmaya başlamıştı. En nihayetinde konuştu: "Bu gereç yün değirmenlerini baştan aşağı değiştirecek bir şey. Biraz acemice yapılmış ama fikir doğru. Bu fikri nereden edindin, Squids?"

"Ben!" diye bağırdı Squids. "Ben! Ben değil. Küçük Kılavuz buldu. Değirmeni inşa ettiğinizden beri kafasında geziyor bu fikir. Övgüye değer değil mi?"

"Övgü!" diye gülümsedi usta. "Bu gereç için ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Gerçeğinin inşa edilmesini ve değirmende çalıştırılmasını," dedi Küçük Kılavuz.

"Benim inşa etmeme izin verir misin?"

"Ah, bunu yapar mısınız gerçekten?" diye yalvardı Küçük Kılavız.

"Bunu yazıya dökersen, sana söz veriyorum, değirmeni bununla donatacağım. Sadece bunu değil, yüzlerce değirmeni."

Squids ve Küçük Kılavuz bu beklenmedik onur karşısında şaşkınlığa uğramıştı.

"Kafandan çıkan şeyi yüzlerce değirmene koyacak, Küçük Kılavuz," dedi Squids, genç adama gururla bakarak.

Usta sözünü tutmuştu. Küçük Kılavuz'un fikrini alıp onu güzelce uygulamaya döktü, makineler inşa etti, patentlerini aldı ve sonucunda o dönem New England'ı sarmakta olan yün değirmenlerini kökten değiştirdi. Quinnebaug kıyılarında bir altın madeni bulmuştu sanki. Bundan daha zengin olamazdı.

Ama Squids ve Küçük Kılavuz hâlinden memnundu. Sık sık değirmene gidip yeni makinenin metrelerde yünü dokumasını izliyorlardı ve Küçük Kılavuz keyiflerin en coşkun hâline bürünüyor, Squids'i ise büyük bir huşu kaplıyordu. "Bu sensin, Küçük Kılavuz. Burada işleyen sensin. Makine değil. O sadece tahta ve demirden ibaret."

Zaman içinde Küçük Kılavuz yine dalgınlığa kapıldı ve su çarkının ürettiği kuvveti dokuma makinesine yönlendirişini izleyerek saatler geçirmeye başladı. "Bir şeyler daha dışarı çıkmaya çalışıyor," diye düşündü Squids ama ağzını açmadı.

Bir gün Squids yoldan birilerinin geldiğini duydu. Kapıyı açmayı gitti. Dört ya da beş kişilik bir grup bir yük taşıyarak geliyordu. Yaklaştıklarında Squids onların nazik hareketlerle yürüdüklerini ve yükü dikkatlice taşıdıklarını fark etti. Yüzleri oldukça kasvetliydi. Kapıdan geçmeye değil, Squids'in evine doğru yöneldiler ve sırtlarındaki yükü onun yatağına bıraktılar. Squids o an Küçük Kılavuz'un solmuş yüzünü gördü. Alnından yanağına doğru inen kırmızı bir çizgi vardı. Gözleri kapalı ve bir eli yataktan aşağı sarkık duruyordu. Squids orada öylece hareketsiz kaldı. Bir süre sonra, adamlara dönerek soğuk bir tonla sordu:

"Çalışıyor muydu?"

"Evet," dedi biri, "dalgınlıkla değirmenin mil düzeneğine çok fazla yaklaştı ve sonra—"

"Evet, evet. Kafasındakini dışarı dökmeye çalışıyordu," dedi Squids hissiz bir ses ve bomboş gözlerle. Ardından hızla yatağa döndü. Küçük Kılavuz gözlerini açmıştı. Squids'i gördü ve onu tanıdı.

"Sfid," dedi.

Squids ona doğru eğildi ama konuşmayı beceremedi.

"Sfid, bu sefer kafamdakini dökemedim," diye fısıldadı.

Ardından gözlerini özlemle eski gerecine doğru çevirdi ve Squids'e rica içeren bakışlarla baktı. Kapı görevlisi ne istediğini anlamıştı. Eski gereci yatağın kenarına doğru çekti. Son-

ra Küçük Kılavuz bir elini gerece dayadı, diğerini de Squids'in yüzüne uzattı. Ona doğru son kez huzur içinde baktı ve hafifçe gülümsedi. Ardından ışık Küçük Kılavuz'un gözlerini sonsuza dek terk etti.

Diğerleri ne olduğunu anladılar ve sessizce orayı terk ederek Squids'i Küçük Kılavuz'la baş başa bıraktılar.

O günden sonra Squids sık sık eski gerecin yanına oturdu ve onunla sakince konuştu. Gerecin hareket eden kısımlarını oynatır ve kendi kendine konuşurdu: "Küçük Kılavuz bunun içinde. O yüzlerce değirmenin içinde. Siz onu duyabilirsiniz ama ben, bu gerece baktığımda, ben onu görebilirim de."

SENATÖR'ÜN KIZI

The Senator's Daughter, 27 Temmuz 1879'da *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

I. KÜÇÜK ALTIN KUTU

1937 yılı mart ayının dördüncü gününün akşamında, Bay Daniel Webster Wanlee birkaç saatini oldukça tafsilatlı bir kıyafetini süslemeye ayırmıştı. İşini hallettikten sonra bir aynanın karşısına geçti ve sabırla işlediği sanatının sonuçlarını dikkatlice gözlemledi.

Eseri hoşuna gitmiş gibi gözüküyordu. Karşısındaki camda otuz yaşlarında, bir akşam kıyafetine bürünmüş, oldukça yakışıklı bir genç adam vardı. Yüzü mükemmel bir yuvarlaklığa, yüz hatları da narin bir inceliğe sahipti. Yüksek elmacıkkemikleri, gözlerinin dış köşelerinin normalden yukarıda olması, kısa üst dudağından sarkan asilzade bıyığının inceliği, parmak uçlarının sivriliği ve kırmızı maroken dans ayakkabılarının içine sıkışmış ufak ayakları, beyefendinin saf Moğol kökenlerinin şüphe götürmeyen kalıntılarıydı. Alnından geriye doğru taramış olduğu uzun ve sert siyah saçları ensesine ve omzuna zengince dökülüyordu. Çuhadan yapılmış ceketinin göğsünde çok sayıda madalya ve nişan parıldıyordu. Pantolonları işlenmiş ipektendi. Bay Wanlee'nin yüzü

aklı selim bir zekâyla parıldadı; aynanın karşısındaki duruşu ona kolay gelen bir zarafete sahipti.

Nereden geldiği belli olmayan ama odayı doldurmayı başaran yumuşak bir ses Bay Wanlee'nin dikkatini çekti. Wanlee, dostu Bay Walsingham Brown'ın sesini hemen tanıdı.

"Ne kadar vaktimiz var, eski dostum?"

"Geç oluyor," diye cevapladı Bay Wanlee yüzünü çevirmeden. "Derhal gelsen iyi olur."

Birkaç dakika içinde Bay Wanlee'nin dairesinin girişindeki perde teklifsizce açıldı ve Bay Walsingham Brown içeri girdi. İki dost içtenlikle birbirinin elini sıktı.

"Los Angeles bölgesinden gelen saygın üye nasıllar acaba?" diye neşeyle sordu ziyaretçi. "Ve anlatın bakalım, Washington sosyetesine neler olup bitiyor? Bu akşamı ele geçirmeye hazırsınız bakıyorum. Bütün bunlar nedir böyle? Kırmızı kurdeleler ve işlenmiş ipek pantolon! Ah, Wanlee. Böyle saçmalıkları aştığınızı sanıyordum."

Bay Daniel Webster Wanlee'nin yanaklarında hafif bir kırmızılık belirdi. "Bu akşam hava soğuk mudur?" diye sordu konuyu değiştirmek için.

"Feci soğuk," diye cevapladı dostu. "Burada kar yağmamasına şaşırdım. New York'ta felaket kar yağıyor. Ben Pnömatik'e binerken yerlerde en az on santimlik kar vardı."

"Sandalyenizi termoelektrodun yanına çekin," dedi Moğol. "Bu akşam vals yapmayı düşünüyorsanız bacaklarınızdaki New York havasını eritmeniz gerek. Washington'da kadınlar bu konuda oldukça yerici olabiliyorlar."

Bay Walsingham Brown sandalyesini odanın ortasında bulunan platin bir küreye doğru çekti. Kürenin kaidesindeki gümüş bir butona bastı ve metal küre göz kamaştırıcı bir şekilde parlamaya başladı. İçini ısıtan bir sıcaklık daireye yayıldı. "Bu iyi hissettirdi," dedi Bay Walsingham Brown ve ellerini termoelektroda uzatarak iyiden iyiye ısınmaya başladı.

"Bu arada," diye devam etti, "benden aldığınız kızıl fi-

yonkları henüz geri vermediniz. Siz ki, Pasifik bölgesinin genç hatibi, ilerici devletçiliğin temsilcisi ve aşırı solun en büyük umudusunuz, muhafazakâr Vejetaryenizm akımının kara düşmanı ve Endo-Avrupa çetesinin en nefret ettiği kişisiniz. Düşünsenize seçmenleriniz ne derdi, sizin böyle diz fiyonkları ve cafcaflı takılara bürünmüş, Harlem'de bir bar müdavimi gibi gezdiğinizi görse, veya–"

Bay Brown kendi sözlerini içten ama iyicil bir kahkahayla böldü.

Bay Wanlee durumdan rahatsız görünüyordu. Dostunun alaylarına karşılık vermedi. Aynadan dizlerine gizli bir bakış attı, sonra odanın diğer köşesine gitti. Burada, bir cihazdan sessizce çıkan yaklaşık bir metre genişliğindeki eklemsiz kâğıt parçası yavaşça yerdeki bir sepetin içinde birikiyordu. Bay Wanlee geniş kâğıdın üzerine eğildi ve dikkatle okumaya başladı.

"*Muasır Haber*'i takip ediyorsunuz sanırım," dedi diğeri.

"Hayır, *Sonsuz Muhabir*'i tercih ediyorum," diye cevapladı Bay Wanlee. "*Muasır* benim düşünce şeklime fazla yakın. Aklı selim bir insan neden kendi partisinin yayınını okusun ki? Siyasi rakiplerinin neden bahsettiğini takip etmek çok daha akıllıca."

"Bu akşamki etkinlikle ilgili bir haber var mı?"

"Alan açılmış," dedi Wanlee, "ve Hükümet Binası da çoktan dolmuş. İzin verin okuyayım," diye devam etti ve sesli okumaya başladı: "'Ülkenin bütün zenginleri, güzelleri, cömertleri ve zekileri Göreve Başlama Töreni'ne parıltı katmak için buluştu ve yeni Yönetim'in başarısı da böylelikle şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş oldu.'"

"Cesaret verici bir mantık," diye yorumladı Bay Brown.

"'Başkan Trimbelly gösterişli eşiyle birlikte kubbeli salona giriş yaptı. Eski Başkan Riley, Bayan Riley ve genç Bayan Norah Riley de yanlarında. Bütün gözler de doğal olarak bu şöhretli grubun üzerinde. Her tür siyasi görüşe sahip olan devlet

adamlarının arasında bugün büyük bir içtenlik gözleniyor. Bir günlüğüne de olsa acı siyasi düşmanlıklar, gündelik kıyafetlerle birlikte rafa kaldırılmış gibi gözüküyor. Dikkat çeken konuklar arasında muhalefetin en radikal temsilcileri de bulunuyor. Hatta yenilgiye uğrayan Moğol Vejetaryen General Quong bile, yanında Çin büyükelçisiyle birlikte, onu mağlup eden rakibini tebrik etmek amacıyla salonun diğer ucuna doğru ilerliyor. Yüzünün Asyatik hatları arasında bir gıdım bile düşmanlık veya dargınlık yok.'

"Cheyenne Savaşı kahramanı asillik yapmayı göze alabilir," diye yorumunu ekledi Bay Wanlee başını gazeteden kaldırırken.

"Doğru," dedi Bay Walsingham Brown. "O asil ve yaşlı savaşçı ırkınızın denkliğiyle ilgili bütün soruları ortadan kaldırmayı başardı. Başkanlık şanına hiçbir şey katmayacaktı."

Bay Wanlee okumaya devam etti: "'Hanımların kıyafetleri oldukça etkileyici. Bunların arasında kaydadeğer olanlar Prenses Hushyida'nın tavuskuşu tüyü giysisi, leylak renkli—'"

"Durun artık," diye araya girdi Bay Brown. "Birazdan kendi gözlerimizle görürüz. İyi bir dost olun ve bana akşam yemeği ikram edin artık. On beş gündür hiçbir şey yemedim, şimdi fark ettim."

Saygın Bay Wanlee ceketinin cebinden oval şekilli ufak bir altın kutu çıkardı. Bir düğmeye bastı ve kutunun kapağı fırlayarak açıldı. Ardından kutuyu dostuna uzattı. İçinde boyları fasulye kadar olan birkaç gri pastil vardı. Bay Brown birini başparmak ve işaretparmağını kullanarak aldı ve ağzına bıraktı. "İşte böyle açlığımı gideriyorum," dedi, "ya da, muhalefet hatiplerinin deyimiyle, işte böyle doğanın ve toplumun bütün kurallarına ters gelen bu alçak ve aşağılık uygulamayı sürdürüyorum."

Bay Wanlee'nin dikkati başka yerdeydi. Sabırsız bakışları Sonsuz Muhabir'in yazı köşelerine kaymıştı. Neredeyse

istemsiz bir şekilde yeniden sesli okumaya başladı: "'Bakan Quimby ve Bayan Quimby, Avusturya büyükelçisi Kont Schneeke, New York'tan Bayan Hoyette ve genç Bayan Hoyette'ler, Massachusetts'ten Senatör Newton ve gelişiyle heyecan uyandıran kızı—'"

Heceleri birbirine karıştı ve durakladı zira dostunun ona ciddiyetle baktığını fark etmişti. Kendini çabucak toparlayıp sesine bir umarsızlık tonu katmaya çalışarak yeniden okumaya başladı: "Massachusetts'ten Senatör Newton ve gelişiyle heyecan—'"

"Bana öyle geliyor ki, mirim," dedi Bay Walsingham Brown gülümseyerek, "artık Hükümet Binası'na geçmemizin vakti geldi."

II. HÜKÜMET BİNASI'NDAKİ TÖREN

Bay Wanlee ve dostu, mutlu beyler ve etkileyici hanımlardan oluşan bir izdihamın arasından geçerek Hükümet Binası'nın kubbeli salonuna girmeyi başardılar. Sosyetenin kendi zevki için ayarladığı bütün eğlencelere alışkın olsalar da, iki genç adam karşı karşıya kaldıkları sahne tarafından âdeta büyülenmişlerdi. Salonu çevreleyen rengi atmış tarihi manzara, çiçeklerden örülü bir duvarın arkasında kalmıştı. Kubbenin tepesi gözükmüyordu zira hemen aşağısında güller ve beyaz papatyalarla donatılmış başka bir iç kubbe hazırlanmıştı. Bütün bu çiçekler neredeyse iç sıkıştırıcı derecede yoğun bir koku yayıyordu. Salonun ortasından 10-15 metre boyunda bir su fıskiyesi yükseliyordu ve yeni keşfedilmiş olan hidroelektrik işlemi sayesinde şiddetli bir şekilde parlıyor, büyük odayı gün ışığından on kat daha parlak ama ay ışığı kadar yumuşak ve narin bir ışıkla aydınlatıyordu. Salonun havası müzikle dalgalanıyordu: Tavandaki asılı kubbedeki her çiçek, Paris konservatuarında performans vermekte olan Ratibolial'ın

elinden çıkan her notayı Atlantik'in ötesinden buraya, bu büyük salona iletiyordu.

İki dost salonun ortasındaki hidroelektrik fıskiyenin yanına yeni erişmişken Bay Walsingham Brown, Washington'daki tanıdıklarından biri tarafından esir alınıp uzaklara çekiştirilmişti.

Wanlee, dostunun terkini pek az fark ederek yoluna devam etti. Adımlarını kalabalığın en yoğun gözüken taraflarına doğru yönlendirdi. Sağa sola meraklı bakışlar atıyor, tanışık bulduğu insanlara başıyla selam veriyordu ki Moğol Vejetaryen partisinin lideri ve 1936 başkanlık yarışının mağlubu olan General Quong tarafından durdurularak bir muhabbete davet edildi. Emektar gazi, genç kongre üyesiyle samimiyetle konuştu. Onu çok kısa bir süreliğine alıkoymuştu. "Birini arıyorsunuz, Wanlee," dedi General Quong kibarca. "Bunu gözlerinizden okuyabiliyorum. Sizi rahat bırakayım."

Bay Wanlee, Senato odasına çıkan uzun koridora doğru yürüdü ve arayışına orada devam etti. Hayal kırıklığına uğramış bir şekilde gerisingeri kubbeli salona döndü ve Hükümet Binası'nın diğer ucuna doğru yol aldı. Temsilciler Salonu dansçılara ayrılmıştı. Meclis başkanının makamının üstünde duran saatten vals müziği duyuluyordu ve birkaç yüz tane çift bu müzikle dans etmekteydi.

Wanlee kapıda durakladı ve çiftleri izlemeye başladı. Bir anda gözleri parıldadı. Bakışları beyaz saten bir elbiseye bürünmüş ve İtalyan olduğu anlaşılan genç bir adamla vals etmekte olan genç bir kızın yüzüne ve dolgun vücuduna takılmıştı. Wanlee bir iki adım ilerledi ve o anda hanımefendi de onun varlığının farkına vardı. Eşine bir kelime ederek belini bırakmasını istedi.

"Burada olmanızı bekliyordum," dedi genç kız elini Wanlee'ye uzatarak. "Gelmenize sevindim."

"Teşekkür ederim, Bayan Newton," dedi Wanlee.

"Çekilebilirsin, Francesco," diye devam etti kız, biraz önce

birlikte dans ettiği genç adama dönerek. "Sana ihtiyacım olmayacak."

Adı Francesco olduğu anlaşılan genç adam saygıyla eğildi ve tek kelime etmeden oradan ayrıldı.

"Bu güzel valsi kaçırmayalım," dedi Bayan Newton ve elini Wanlee'nin omzuna yerleştirdi. "Akşamın ilk dansı olacak benim için."

"O zaman kimseyle dans etmediniz?" diye sordu Wanlee ikisi birlikte süzülmeye başladığında.

"Hayır, Daniel," dedi Bayan Newton, "hiçbir centilmenle dans etmedim."

Moğol ona gülümseyerek teşekkür etti.

"Francesco'dan iyice faydalandım gerçekten," diye devam etti genç kız. "Becerikli bir koruma ne kadar iyi bir şey! Düşünsene büyükannelerimiz ve hatta belki annelerimiz, yüce gönüllü haşmetmeaplarını keyfi gelsin de onları dansa kaldırsın diye kasvetli bir şekilde beklemek zorunda–"

Genç kız birdenbire durakladı. Dans eşinin yüzüne bir parça gölge düşmüştü. "Affet beni," diye fısıldadı, başı neredeyse onun omzuna dayalı bir hâlde. "Seni kırdıysam beni affet. Biliyorsun, aşkım, hiç öyle bir şey–"

"Biliyorum," diye sözünü kesti Wanlee. "Bir erkeği değerlendirirken böyle şeylerin seni etkilemesine izin vermeyecek kadar iyi ve onurlusun. Benim annemin ve büyükannemin, senin annen ve büyükannenle tanışacak kadar sosyeteye alışkın olmadığını düşünmeye bir saniye bile ayırmazsın. Annemin San Francisco'da babamın çamaşırhanesinde çalıştığını, büyükannemin ise sosyeteden anladığı şeyin Yangtze Kiang'da seyreden san-panımızın kabininden ibaret olduğunu umursamazsın. Ama başkaları..."

Bir süre daha sessizce vals etmeye devam ettiler. Wanlee düşüncelere dalmış, Bayan Newton ise endişeliydi.

"Peki senatör, o nerede bu akşam?" diye sordu Wanlee sonra.

"Babam!" dedi genç kız, arkasına doğru korku dolu bir bakış atarak. "Ah! Babam sadece kendisinden beklendiği için, bir de beni buraya getirmek için bir görünüp eve geri döndü. Sebzelere karşı yapacağı konuşmayı hazırlamakla meşgul."

"Sence," diye sordu Wanlee birkaç dakika sonra, oldukça yavaş ve sessiz bir tonla, "senatör durumdan şüpheleniyor mu?"

Utanma sırası genç kızdaydı. "Eminim," diye cevapladı, "babamın hiçbir şeyden haberi yok. Beni endişelendiren de bu. Aralıksız bir şekilde hep bir volkanın üstünde yürüyormuşuz gibi hissediyorum. Haklı olduğumuzu biliyorum ve göklerin de bizi desteklediğinden eminim; fakat yine de saadetimle birlikte bir tedirginlik içinde olmaktan kendimi alıkoyamıyorum. Hâlâ Massachusetts'i himayesinde tutan antika ve absürd inançlardan sen de haberdarsın; üstüne üstlük babam muhafazakârlar arasında daha da muhafazakâr bir insan. Senin becerine saygı duyuyor, onu uzun süre önce keşfettim. Meclis'te ne zaman konuşsan, senin sözlerini dikkatle okuyorum. Sanırım," diye buruk bir gülüşle devam etti, "söylediklerin onun canını iyiden iyiye sıkıyor."

"Bu bitmeli artık, Clara," dedi Moğol. Müzik azalarak durdu ve vals yapanlar danslarını bitirdiler. "Bu kaçamaklı durumda kalmana bir gün daha bile izin veremem. Benim gururum ve senin huzurun gereği durumu babana açıklamak durumundayız. Bütün mutluluğumuzu böylesine cesur bir hamleye bağlamak için gereken cesarete sahip misin?"

"Cesaretim var," diye dürüstlükle cevapladı genç kız, "seninle birlike babamın karşısına çıkıp ona her şeyi anlatmaya hazırım. Dahası," diye devam etti, Wanlee'nin kolunu hafifçe tutup yüzüne cezbedici bir şekilde bakarak, "daha fazlasını yapmaya da hazırım."

"Seni küçük sevecen Püriten!" diyerek cevapladı Wanlee.

Temsilciler Meclisi'nin çıkışına doğru ilerlerken Bay Walsingham Brown ve New York'tan gelen Bayan Hoyette'le karşılaştılar. New Yorklu hanım Bayan Newton'la samimi konuştu

fakat Wanlee'yi oldukça soğuk bir şekilde selamladı. Wanlee'nin gözleri dostunun bakışlarını aradı ve buldu. "Sabah olmadan sizin tavsiyenize ihtiyacım olabilir," dedi alçak bir sesle.

"Tamamdır, sevgili dostum," dedi Bay Brown. "Bana güvenin." İki çift yollarını ayırdı.

Moğol ve onun Massachusetts'li sevgilisi kalabalıkla birlikte yemek odasına doğru ilerlediler. İkisi de kendi düşüncelerine dalmışlardı. Wanlee eşlikçisini yemek odasının köşesine doğru yönlendirdi ve onu hasırdan bir panelin arkasına, tahttan gözükmeyecek bir koltuğa yerleştirdi.

"Beni buraya getirmene sevindim," dedi kız, "valsimizden sonra biraz acıkmıştım."

Ruhları her ne kadar birbirine bağlanmış olsa da, bu genç kızın ondan ilk yemek isteyişiydi. Çok doğal ve masum bir istekti bu ancak bu isteği duymak yine de Wanlee'yi tedirgin etmişti. Tepkisini kontrol edebilmek için alt dudağını ısırdı. Hasırın ardından başını uzatıp baktığında, lezzetli yiyeceklerle dolu masaları ve eşlik ettikleri hanımlar için o masalara yemek almaya giden beyleri gördü. Gösteriş Wanlee'yi tekrar ürpertmişti. Kısa süreli bir tereddütün ardından Bayan Newton'a döndü, yanına oturdu, elini eline aldı ve ciddiyetle konuşmaya başladı.

"Clara," dedi, "senden bana olan sevgine dair son bir ispat isteyeceğim. Şaşırma ve endişelenme ama beni sabırla dinle. Eğer beni dinledikten sonra, hâlâ sana bir pate, hindi kanadı, veya salata ya da bir tabak meyve bile getirmemi istersen, kalbimi çok kıracak olmasına rağmen bunu senin için yapacağım. Ancak önce dediklerimi bir dinle lütfen."

"Tabii ki, her söylediğini dinleyeceğim," diye cevapladı genç kız.

"Partileri ayıran siyasi teorilerle ilgili yeterli bilgiye sahipsin," diye devam etti Wanlee, "ve benim vicdanen doğru olduğuna inandığım şeylerin sana doğru olduğu öğretilen şeylerden çok farklı olduğunun farkındasın."

"Biliyorum," dedi Bayan Newton, "sen bir Vejetaryensin ve et kullanımını onaylamıyorsun. Biliyorum ki mecliste her yaşam türünün hayatının korunmaya muhtaç olduğunu pek çok kez savundun. Babam bunun boş laf ve kışkırtıcılıktan ibaret olduğunu söylüyor – muhalefetin, başa geçebilmek için absürd ve karmaşık bir teoriyi savunup durduğunu iddia ediyor. Yine de pek çok akıllı insanın, Massachusetts'te sevdiğim ve dost gördüğüm insanların sana inanmaya başladığını görüyorum ve tabii ki, seni sevdiğim gibi inançlarının samimiyetine de güven duyuyorum. Sen bir demagog değilsin, Daniel. Sen ayaktakımının köktenciliğine itibar etmezsin. Ne babam ne de dünyada bir başkası aksini düşünmeme yol açabilir."

Bay Daniel Webster Wanlee genç kızın elini sıktı ve sözlerine devam etti:

"Aşırı muhafazakâr çevrelere sıkışmış bir şekilde yaşadığın için, sevgili Clara, ülkemizi sarıp sarmalayan ve benim de naçizane bir temsilcisi olduğum bu hareketin muazzam değerine vakıf olma fırsatın hiç olmadı. Bu, siyasi bir kışkırtıcılıktan çok daha fazlası; bu, toplumun bilim ve gerçek doğrular doğrultusunda değişime uğraması ve baştan düzenlenmesi demek. Zamanın marşı sayesinde özgürlüğüne kavuşmuş ve toplumca kabul edilmiş bir ırkın üyesi olarak, benim de bu hareketin, bu devrimin ön cephesinde yer almam ancak doğru olabilir."

Alevli gözleri genç kızın gözlerinin derinliklerine doğrulmuştu. Ciddiyetinden biraz tedirgin olsa da genç kız onun erkeksi duruşundan etkilenmeden edememişti.

"Biz her hayvanın özgür ve eşit doğduğuna inanıyoruz," dedi Wanlee. "En ufak polipin ve en önemsiz yumuşakçanın bile seninle ve benimle aynı hakları, aynı mutluluğu ve hayatı hak ettiğine inanıyoruz. Hepimiz kardeş değil miyiz? Hepimiz ortak bir evrimin sonuçları değil miyiz? Neden biz, insan hayvanlar, bu büyük ailenin imtiyaz sahibi üyeleriyiz? Massachusetts'li Senatör Newton'ın, Avustralya kabilelerin-

den ve yassı kafalı yerlilerden akıl olarak farkı, o kabileler ile Senatör'ün katledip yediği sığır arasındaki farktan çok mu uzak? Evrimin bize verdiği hayattan bir parça bile çalmaya hakkımız var mı? Bir sığırın veya tavuğun katli, cinayet değil mi – hatta bir kardeş katli sayılmaz mı? Kardeşimiz olan hayvanların etini yemek ve onların hayatını ve haklarını doğadışı bir iştah için kurban etmek, en feci türünden bir yamyamlık değil mi?

"Hiç bunları düşünmemiştim," dedi Bayan Clara yavaşça. "Onlara, yani tavuklara, sığırlara ve babunlara oy hakkı tanır mıydın?"

"İşte Massachusetts senatörünün kızı konuşuyor," diye feryat etti Wanlee. "Hayır, onlara oy hakkı tanımazdık – en azından henüz değil. Yaşamak ve yaşamdan keyif alabilmek doğal ve geri alınamaz bir hak. Oy hakkı ise toplumun şartları ve bireysel akli yeterliliğe bağlı. Sığır, tavuk ve babun henüz seçim sandığı için hazır değiller. Ancak onlar henüz embriyo aşamasında birer seçmen; bizim atalarımızın geçtiği süreçten geçmeye çalışıyorlar ve onların geleceğini ve hayatını bir yemek uğruna kesip atmak doğadışı ve felaket bir suç!"

"Bunlar gerçekten onurlu düşünceler," dedi Bayan Newton hatırı sayılır bir hevesle.

"Bunlar Moğol Vejetaryen partisinin düşünceleri," dedi Wanlee. "1940 seçiminde ülkenin desteğini alacaklar ve bir sonraki Amerikan Başkanı'nı seçecekler."

"Samimiyetine hayranım," dedi Bayan Newton kısa bir sessizliğin ardından, "ve seni üzmemek için senden bir tavuk kanadı bile istemeyeceğim. Zaten şu an yiyebileceğimi sanmıyorum, hâlâ sözlerin kulağımda çınlarken. Tüm istediğim biraz meyve."

"Tekrar," dedi Wanlee, genç kızın elini yine eline alarak, "senden bir düşünmeni isteyeceğim. Sana anlattığım prensipler, sevgilim, partimizin çoğunluğu tarafından savunulan prensipler. Her siyasi organizasyonda bulunan saygılı, iyi

niyetli ve hassasiyeti düşük üyelerimiz tarafından bile kabul ediliyorlar. Ama aramızda birkaç kişi var ki biraz daha ileri bir söylemi savunuyoruz. Yaptığımız tek şey kabul edilen bu teoriyi mantıksal sonucuna kadar ilerletmek ve sakince sonuçları beklemek."

"Peki söyleminiz nedir?" diye sordu genç kız, "Biraz önce savunduğun söylemden daha radikal bir şey düşünemiyorum."

"Eğer anlattıklarım doğruysa, ki doğru olduğuna inanıyorum, o zaman insan hayvanının zorbalığından kurtarmayı beyan ettiklerimize nasıl Sebze Krallığı'nı eklemeden durabiliriz ki? Ağaçlar, bitkiler hatta mantarlar bile – bunlar yaşam değil mi? Onların da yaşam hakkı yok mu?"

"Peki nasıl–"

"Dahası," diye devam etti Moğol, sözünün kesildiğini fark etmeden, "hangimiz sebzenin bitip hayvanın başladığı yerin neresi olduğunu bildiğini iddia edebilir? Bilim aradaki sınırı çizebilmek için uzun çabalar gösterdi. Benim kabulüm, bir patatesi topraktan söküp almak, bizim varlığımıza dolaylı bir benzerlik gösterse de bir varlığı yok etmektir kesinlikle. Bir üzümü dalından koparmak yaşayan bir asmanın kolunu kesmektir; o üzümün suyunu içmek ise kan bağına ihanet etmektir. Bu geniş ve ilerici görüşle birlikte, sebze yemekten sakınmak da bir görev demektir. Bu yaşam gücünün kendisinin evrensel kardeşliğin bağı ve ölçütü olduğu anlamına gelir. 'Bütün yaşam türleri özgür ve eşit doğmuştur, hepsinin var olma ve varlığın tadını çıkarma hakkı vardır.' Bu güzel bir düşünce değil mi?"

"Çok güzel bir düşünce," dedi genç kız. "Amma velakin, biliyorum beni soğuk ve anlayışsız bulacaksın ama nasıl yaşayacağız o zaman? Bizim de var olma hakkımız yok mu? Sebzelerin teorik olarak yenmeme hakkı olduğunu savunmak için açlıktan ölmek zorunda mıyız?"

"Sevdiceğim," dedi Wanlee, "bu çok ciddi ve kafa karıştı-

rıcı bir sorun olurdu, bilimin son icadı bu sorunu bizim için çözmemiş olsaydı."

Ceketinin cebinden, bir cep saatinden daha büyük olmayan küçük altın kutuyu çıkardı ve kapağını açtı. Genç kızın açık tenli avucunun içine gri pastillerden birini yerleştirdi.

"Ye bunu," dedi. "Açlığını giderecek."

Bayan Newton pastili ağzına götürdü. "Sen ne dersen yaparım," dedi, "bu bir zehir olsa bile."

"Zehir değil," diyerek neşelendi Wanlee. "Akla yatkın kabul edilebilecek tek besin kaynağı bu."

"Tadı yok, sanki içi tamamen boşmuş gibi."

"Fakat on sekiz ila yirmi beş gün boyunca hayatta kalmanı sağlayacak. Bu ufak altın kutuda yetmiş altıncı dönem kongresinin bütün üyelerini bir ay boyunca besleyecek kadar yemek var."

"Peki beni ne kadar süre hayatta tutardı – bir yıldan fazla, herhalde?"

"Evet, on yıldan – hatta yirmi yıldan fazla.

"Bunun kimyasal ve fizyolojik detaylarıyla seni çok yormayacağım," diye devam etti Wanlee, "bilmen gereken tek şey, besin olarak tükettiğim her şeyin beden içinde sınıfsal prensiplere ayrıldığı – nişasta, şeker, olein, florin, albumin vesaire. Bunlar bedenin organları tarafından seçilip hazmedilerek gerekli dokuları inşa etmekte kullanılır. Ancak bütün bu sınıflar aslında temel kimyasal elementlerin, çoğunlukla karbon, nitrojen, hidrojen ve oksijenin basit kombinasyonlarından ibaret. Bu demek oluyor ki beslenmek için sadece bu elementlere ihtiyacımız var. Eskiden onları dolaylı yoldan edinirdik. Her biri toprak ve havadan çime, çimden sığırın bedenine, sığır etinden de bizim bedenimize geçerdi; bu esnada da fazla miktarda gereksiz ve önemsiz maddeyle birlikte gelirlerdi. Alman kimyacılar bu elementleri konstantre ve yoğuşuk bir şekilde birleştirmenin bir yolunu buldular – işte bu kutudakiler onlar. Artık insanlık ihtiyaçları için asıl kay-

nağa gidecek ve eski, dolaylı, hantal ve insanlık dışı yöntemler sona erecek. Artık açgözlülük ve benzeri ahlaki kusurlar bitecek. Artık hayvan dostlarımızın ve sebze kardeşlerimizin katli sonsuza dek duracak. Bütün bunların hepsi gerçekleşecek zira bu yeni ve mukaddes dava âşık olduğum dudaklar tarafından kutsandı!"

Wanlee eğilip o dudakladı öptü. Ardından hızla bakışlarını yukarı kaldırdı ve yanıbaşında dikilmiş duran Bay Walsingham Brown'ı gördü.

"Korkarım görüldünüz, ifşa oldunuz," dedi Bay Brown aceleyle. "Size bağlı olan o İtalyan dansçı, Bayan Newton, sizi bir av köpeği gibi takip ediyordu. Ben de ona aynısını yapmaktaydım. Biraz önce aceleyle Hükümet Binası'nı terk etti. Korkarım ki bir olay çıkacak."

Cesur genç kız, berrak bakışlarıyla Moğol sevgilisine ömrünün bir senesine değer bir bakış attı. "Olay çıkmayacak," dedi; "derhal babama gidiyoruz, Daniel ve Francesco'nun ileteceği hikâyeyi kendimiz anlatacağız."

Üçlü gecikmeksizin Hükümet Binası'nı terk ettiler. Pennsylvania Bulvarı'nın ucunda, Hükümet Binası kadar haşmetli bir şekilde aydınlatılmış büyük bir binaya girdiler. Bir asansör onları dünyanın derinliklerine taşıdı. Dördüncü sahanlıkta asansörden inip lüks döşenmiş ufak bir at arabasına geçtiler. Bay Walsingham Brown taşıtın ucundaki fildişi bir tokmağa dokundu. Üniformalı bir adam kapıda belirdi.

"Boston'a," dedi Bay Walsingham Brown.

III. DONMUŞ GELİN

Sabaha karşı iki saatlerinde, Massachusettsli senatör Kuzey Sokak'taki malikânesinin kütüphanesinde oturuyordu. Şaşkınlıkla karışık bir hiddet ifadesi soluk ve soğuk yüz hatlarını buruşturuyordu. Kalemi elinden düşmüş, büyük konuşması-

nın son cümlesini mürekkebe boyuyordu – Senatör Newton düşüncelerini kayda geçirmek için hâlâ eski yöntemleri kullanıyordu. Son yazılı cümleler şunlardı:

"Durumun mantığı bizi, Endo-Avrupalı kurumlarımızı işgal eden –ya da fetheden mi demeliyim– Asyatik dostlarımızı siyaseten bize denk kabul etmeye zorluyor. Fakat durumların mantığı çoğu zaman sağduyulu bir zihniyet için tiksinti vericidir ve vardığı sonuçlar vatanseverliğe aykırıdır. Seçim sandığına giden yolu onlara kılıç açmıştır; amma velakin, Sayın Başkan, bu göklerin altındaki hiçbir güç evimizin ve kalbimizin kutsal âdetlerini bu yaratıkların eline bırakamaz!"

Senatörün yanı başında, profesyonel dansçıları Francesco ayakta duruyordu. Yüzünde kötücül bir zafer ifadesi vardı.

"Çinliyle mi? Bayan Newton mı – kızım mı?" diye iç çekti senatör. "Sana inanmıyorum. Bu bir yalan."

"O zaman Hükümet Binası'na gelin sayın Ekselansları ve kendi gözlerinizle buna şahit olun," dedi İtalyan. Kapı o an hızla açıldı ve Clara Newton, peşinde Saygıdeğer Bay Wanlee ve arkadaşıyla birlikte odaya girdi.

"O kadar yolu tepmenize hiç gerek yok, Baba," dedi genç kız. "Burada ve şimdi kendi gözlerinizle görebilirsiniz. Francesco, evi terk et!"

Senatör zorlama bir nezaketle Bay Walsingham Brown'a başını eğerek selam verdi. Bay Wanlee'nin varlığını ise tamamen göz ardı etti.

Senatör Newton kendini gülmeye zorladı. "Bu bir latife olmalı, Clara," dedi; "sen ve Bay Brown'ın işimi geceyarısı bölebilmek için tasarladığınız bir oyun. Biraz yersiz."

"Bu bir oyun değil," diye cesurca cevapladı kızı. Ardından Wanlee'nin yanına gitti ve elini eline aldı. "Baba," dedi, "bu tanıdığınız bir beyefendi. Kendisi hem makam olarak, hem zekâ hem de ahlaki olarak bizim dengimiz. Benim arkadaşlığımı ve sizin saygınızı her açıdan hak ediyor. Size söyleyeceklerini dinleyecek misiniz? Dinler misiniz, baba?"

Senatör kısa ve sert bir kahkaha attı ve Bay Walsingham Brown'a döndü. "Alt meclisin hiçbir üyesine söyleyecek bir şeyim yok," dedi. "Onun bana diyeceği ne olabilir ki?"

Bayan Newton kolunu genç Moğol'un beline attı ve onu babasının tam karşısına yerleştirdi. "Çünkü," dedi, gümüş bir çan kadar temiz ve sert bir sesle, "çünkü onu seviyorum."

Yıllar sonra Wanlee'ye bu muhabbetten bahis açarken, Bay Walshingham Brown, "Genç kız bir anlığına sizin termoelektrodunuzun platin rengi gibi parıldadı," diyecekti.

"Eğer Kaliforniyalı meclis üyesi," diye söze girdi Senatör Newton. Ses tonunu hiç değiştirmemişti ve Bay Brown'a doğru konuşmaya devam ediyordu. "Bu aptal genç kızın duygusallığından faydalandıysa, bu kızımın ve benim talihsizliğimizdir. Bununla ilgili artık bir şey yapamayız. Ancak Kaliforniyalı üye kendisinin bu sinsi manevralarından bir fayda elde edebileceğini veya bu konuyu daha da ilerletebileceğini sanıyorsa, kendini kandırıyor demektir."

Böyle diyerek sandalyesinde döndü ve büyük konuşmasını yazmayı sürdürdü.

"Sizin karşınıza," dedi Wanlee sakince, buraya geldiklerinden beri ilk kez konuşarak, "Senatör Newton'dan kızıyla namuslu bir evlilik gerçekleştirmek için rıza isteyen, onurlu bir insan olarak çıktım. Hanımın kendisi çoktan buna rıza göstermiştir."

"Diyeceğim başka bir şey yok," dedi Senatör yine yüzünü Bay Brown'a döndürerek. Ardından bir anlığına durdu ve iğneleyici bir tonla ekledi: "Kaliforniyalı üyenin Sebze Hakları konusunda bir öncü ve lider olduğunu duymuştum. Bırakın bir kaktüsle evlensin. Kendi seviyesinde bir evlilik yapmaya hakkı var."

Bu lakayıt hakaret karşısında Wanlee'nin rengi atmıştı ve odayı terk etmek üzereydi ki Bayan Newton'ın çabuk bir hareketi onu durdurdu.

"Ama benim söyleyeceklerim var," diye acıyla haykırdı

genç kız. "Dinleyin, baba; durum budur. Eğer Bay Wanlee bu evi sizden bir tek kelime duymadan terk ederse, ki sizin bir beyefendi ve bir baba olarak bu sözü söylemek görevinizdir, ben de onunla gider ve güneş doğmadan onun eşi olurum!"

"Gitmek istiyorsan git, kızım," diye soğuk bir tonla cevapladı senatör. "Ancak önce, bir avukat ve beyefendi olan Bay Walsingham Brown'dan Geçici Ölüm'ün anlamı ve kapsamı konusunda biraz bilgi al."

Bayan Newton bir yüzden diğerine merakla baktı. Bu kelimeler onun için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Sevgilisinin yüzü birdenbire soldu ve ancak bir sandalyeye dayanarak ayakta durmayı başardı. Bay Brown'ın da yanakları ağarmıştı. Hızla ileri bir adım atarak ellerini sanki büyük bir felaketi engellemek istermiş gibi kaldırdı.

"Muhakkak yapmazsınız..." diye başladı. "Hayır! Bu çok alçakça, insanlık dışı, zalimce bir karar ve onu ortaya çıkaran partizan gazap kadar eski ve ölü bir yasa. Yirmi beş yıldır kanunnamelerde gömülü cansız bir yasa."

"Bu yasanın feshedildiğinden haberim yoktu," dedi senatör. Dişlerini sıkmıştı.

Rafa uzanıp kanunnameler içeren bir cilt aldı ve kitabı açtı. "Size metni okuyacağım," dedi. "Bu evlilik ritüelinin önemli bir parçasını oluşturacaktır." Okumaya başladı:

"Bölüm 7.391. Beyaz soydan gelen 25 yaş veya altı hiçbir erkek, eril bir ebeveyn veya aile büyüğü tarafından yazılı izin verilmedikçe, Moğol soyundan gelen bir kadınla kanunen evlenemez, evlenme sözü veremez, evlenme sözleşmesi imzalayamaz; ve Beyaz soydan gelen 30 yaş altı hiçbir kadın, bakire veya dul fark etmeksizin, eril veya kadın bir ebeveyn veya aile büyüğü tarafından yazılı izin verilmedikçe, Moğol soyundan gelen bir erkekle kanunen evlenemez, evlenme sözü veremez, evlenme sözleşmesi imzalayamaz. Buna aykırı gerçekleştirilen hiçbir evlilik geçerli sayılamaz ve bu evlilikte yer alan Beyaz hafif suçlardan kanunen suçlu kabul edilir ve

kendisinin eril ebeveyni veya aile büyüğü tarafından uygun görüldüğü bir şekilde cezalandırılır.

"Bölüm 7.392. Bu durumdaki ebeveyn veya aile büyüğü, eğer uygun görürler ve suçun işlendiği bölgenin Birleşik Devletler Bölge Mahkemesi'ne gerekli başvurularda bulunurlarsa, Beyaz soydan gelen suçlu bireyi belirlenen memurlara teslim ederek onun bilincinin, bedensel faaliyetlerinin ve yaşamsal işlevlerinin, Werkomer işlemi olarak bilinen soğutma işlemine maruz bırakılarak, fail eğer erkekse 25 yaşına, kadınsa 30 yaşına varana dek veya ebeveyin veya aile büyüğünün isteğine bağlı olarak daha kısa bir süre boyunca, askıya alınması sağlanır."

"Bu ne anlama geliyor?" diye sorguladı Bayan Newton. Yasanın karmaşık dili ve sevdiceğinin çaresizliği kafasını karıştırmıştı.

Bay Walsingham Brown kafasını salladı ve konuştu: "Babanın acı günahları çocuklarından çıkarılır anlamına geliyor."

"Bu," dedi Wanlee büyük zorlukla, "ayrılmak zorunda olduğumuz anlamına geliyor."

"Dediklerimi doğru anlayın, Bay Brown," dedi senatör. Kalemi tutan eli sanki grubu evinden def etmek istermişçesine sabırsızca oynuyordu. "Geçici Ölüm Yasası'ndan bahsedişimiz sebebi aptal bir kızcağızı korkutup bahtsız sevvdasından vazgeçirmek değildir. Kanunda yazanlar neyse harfiyen uyacağımı ve uygulayacağımı bilin."

Bayan Newton babasına uzun uzun, Wanlee ve Bay Brown'ın anlam veremediği bir kararlılıkla baktı, ardından salona doğru yol aldı. Kapıyı arkalarından kapattı ve kilitledi. Şöminenin üstündeki saat dördü gösteriyordu.

Genç kızın davranışları baştan aşağı değişmiş gibiydi. İsyanın, tutkunun ve aşkın ruhu onu terk etmişti. Artık sakindi ve senatörün kendisi kadar soğuk ve kendine hâkimdi. "Donmak!" dedi kısık sesle. "Duygudan yoksun kalbiyle beni çoktan dondurdu zaten!"

Hızla dönerek Bay Walsingham Brown'dan ona babasının biraz önce kitaptan okuduğu yasanın gücünü ve kapsamını iyice anlatmasını istedi. Anlatımı bittiğinde, genç kız sordu: "Gönüllü askıya alma hizmeti veren bir kanun da yok mu?"

"Anayasanın yirmi yedinci ek maddesi," diye cevapladı avukat, "hayatından memnun olmayan her bireyin, istediği uzunlukta bir süre boyunca kendini askıya alma hakkını tanır. Ancak nadiren – yani neredeyse hiçbir zaman, uyumsuz bir evlilikten kurtulmak dışında hiçbir amaç için kimse bu hakkı kullanmaz."

"Yine de," diye bastırdı genç kız, "bu hak var ve engel olacak hiçbir şey yok, değil mi?" Brown başıyla onayladı. Genç kız Wanlee'ye döndü ve konuştu:

"Sevgilim, böyle yapmak zorundayız. Seni bir süreliğine terk etmeliyim ama karın olarak. Bir saat içinde," yüzünü hüzün dolu bir gülümseme kapladı, "evlenmeliyiz. Bay Brown rahibe giderken bize eşlik edecek. Ardından derhal Sığınak'a gideceğiz ve sen kendi ellerinle beni daha iyi zamanlar gelinceye kadar koruyacak olan inziva odasına bırakacaksın. Hayır, korkma, sevgilim! Kararım kesin; değiştiremezsin. O kadar da uzun sürmeyecek, hayatım. Bir keresinde, yanlışlıkla, babamın kâğıtlarını düzenlerken onun Hayat Olasılıkları belgesini görmüştüm. On yıldan az ömrü kaldı. Babamın ömrünü böyle bir soğuklukla hesaplayacağım hiç aklıma gelmemişti ama oldu işte. On yıl sonra, Daniel, yine Sığınak'a gelecek ve gelinini alacaksın. Beni bıraktığın gibi bulacaksın."

Gözyaşları yanaklarından süzülürken Moğol, bu Beyaz kadını amaçlarından vazgeçirmeye çalıştı. En az onun kadar durumdan etkilenmiş olan Bay Walsingham Brown da onun bu çabalarına eşlik etmeye başladı.

"Siz hiç," diye sordu, "teklif ettiğin işlemi geçirmiş bir kadın gördünüz mü? Sığınak'a belki de sizin gideceğiniz gibi güzel, taze ve neşe dolu bir şekilde girdi. Çıktığında erken-

den yaşlanmış, bedeni sarkmış, canlı bir ceset gibiydi – eski hâlinden hiçbir eser kalmamış bir iskelet. Ne derlerse desin, mutlak bir askıya alma mümkün değildir. Mutlak bir askıya alma ancak ölüm olabilir. En mükemmel donma işleminde bile yaşamsal işlemlerde ufak bir faaliyet kalmıştır ve bilinci kapalı bedenin içini kemirir durur. On yıllık ayrılığın ardından," diye kadını sorguladı, bir kadını etkileyecek en mükemmel ve son savını ortaya koyarak, "güzelliğini kaybetmiş olmanın Wanlee'nin aşkı üzerindeki etkisini riske alabilecek misin?"

Clara Newton artık gülümsüyordu. "Şu vasat güzelliğim," diye cevapladı, "pek az umrumda. Fakat belki onu da koruyabilirim."

Elbisesinin cebinden Moğol'un Hükümet Binası'ndaki yemek odasında ona verdiği küçük altın kutuyu çıkardı ve bir hamlede içindeki her şeyi ağzına atarak yuttu.

Wanlee kararlı bir şekilde konuştu: "Ömrünün on yılını kurban etmeyi kabul ettiğine göre sana karşı sorumluyum. Bu fedakârlığı seninle paylaşmalı ve seninle birlikte uyanmalıyım."

Genç kız başını onaylamaz bir biçimde salladı. "Bu benim için bir fedakârlık değil," dedi, "ama sen hayatta kalmalısın. Altından kalkman gereken büyük ve onurlu bir görevin var. Aşağı varlık türleri insanın adaletsiz ve zulmünden kurtulana kadar davanı terk edemezsin. Sorumlulukların ortada."

"Haklısın," dedi Wanlee başını eğerek.

Ertesi sabah gün doğumunda, Cambridgeport'taki Soğuk Sığınak'ın görevlileri yaklaşan düğün ekibini görerek şaşırdılar. Damadın bezgin yüz ifadesi üstündeki süslü yemek giysisiyle çelişiyordu ve dizindeki parlak kızıl kurdeleler ıstırap kavramının kendisiyle dalga geçiyor gibiydi. Beyaz saten giysili gelinin yüzünde sakin ve uysal bir gülümseme vardı. İkilinin yanındaki dostları sessiz ve ağırbaşlıydı.

İşleri geciktirmeden kabul kâğıtları derhal hazırlandı ve

imzalandı. Gereken kayıtlar kurumun belgelerine işlendi. Kısa bir anlığına karı koca birbirinin kollarına kendini bıraktılar. Ardından genç kız, hâlâ neşe içinde, görevlilerin ardından iç kapıya doğru ilerledi. Adam ise iki eli yüzünde hıçkırarak arkasını döndü.

Bir süre sonra dondurma odasının buzul havası gelini himayesine aldı ve onu soğuk koynuna sarıp sarmaladı.

KRİSTAL ADAM

The Crystal Man, 30 Ocak 1881'de *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

I

6 Kasım 1879 gecesi saat on biri çeyrek geçerken, eski su deposunun yakınındaki sokakların birinden Beşinci Cadde'ye doğru hızlı bir dönüş yapıyordum ki karşıdan gelen bir adamla dosdoğru çarpıştım.

Köşe çok karanlıktı. Çarpışma onuruna nail olduğum bu beyefendiyle ilgili hiçbir şey görememiştim. Yine de tümevarım pratiğine alışkın bir beyin, çarpışmanın şokunu atlatamamışken bile bu insanla ilgili pek çok detaya vakıf olmamı sağladı.

Bu detaylar şöyleydi: Bu adam benden daha ağır bir adamdı ve bacakları sağlamdı; velakin boyu benden 10 santim kadar kısaydı. İpekten bir şapkası, kalın yünden bir pelerin veya mantosu ve kauçuktan bir ayakkabısı vardı. Otuz beş yaşlarında, Amerika doğumlu, Almanya'da Heidelberg veya Freiburg'da eğitim görmüş, doğası gereği aceleci ama bir yandan da oldukça düşünceli ve cömert tavırlara sahip bir insandı. Toplumla tam olarak barışık sayılmazdı: Hayatında gizli tutmak istediği bir şeyler vardı.

Bu yabancıyı hiç görmemiş ve ağzından çıkan tek hece dışında sesini duymamış olmama rağmen, bu kadar şeyi nereden mi biliyorum? Eh, yere benden daha sağlam bastığını anlayabildim çünkü çarptığımızda o değil, ben geri sektim. Ondan on santim kadar daha uzun olduğumu anladım çünkü burnum hâlâ adamın şapkasının sert kenarlarıyla çarpışmış olmaktan dolayı sızlıyor. Çarpışırken istemsizce kaldırdığım elim onun pelerinin kenarına dokundu. Ayakkabıları kauçuktandı çünkü ayak seslerini duymamıştım. Dikkatli bir kulağınız varsa, birinin ses tonundan yaşını anlamak, çehresindeki çizgilerden bu çıkarımı yapmak kadar kolaydır. Çarpıştığımız zaman verdiği tepki, "Ox!" oldu – bu, böyle bir sakarlık anında bir Alman dışında kimsenin çıkaracağı bir ses değildir. Velakin bu gırtlaksı sesin telaffuzu bana onun Alman asıllı bir Amerikalı değil, Amerikan asıllı bir Alman olduğunu ve onun bu Almanca eğitimini Main Nehri'nin güneyinde bir yerde edindiğini anlattı. Dahası bu bilgili beyefendinin tonu kendini hiddetle çıkardığı seste de gösteriyordu. Beyefendinin belirli bir sebepten dolayı değil de doğası gereği aceleci biri olduğunu gösteren şey, benim nazik özrümü dinledikten sonra şemsiyemi yerden alıp bana uzatması ve yoluna aynı sessizlikle ve hızla devam etmesiydi.

Vardığım sonuçları doğrulamayı çoğu zaman kendime görev bilirim. Bu sebeple yolumdan geri dönüp yabancıyı lambalı yola doğru takip etmeye devam ettim. Aramızda beş saniyeden fazla yoktu. Dönüp gidebileceği başka bir sokak da mevcut değildi. Yoldaki hiçbir binanın kapısı açılıp kapanmamıştı. Amma velakin, ışıkların oraya geldiğimizde hemen önümde belirmesi gereken figür ortalıkta yoktu. Ne kendisi ne de gölgesi görünüyordu.

Bir sonraki gaz lambasının altına doğru hızla ilerledikten sonra bir süre durakladım ve dikkatle dinledim. Sokak, görünüşe bakılırsa, tamamen ıssızdı. Sarı alevin ışığı karanlığa çok az tesir ediyordu. Kumtaşından yapılmış konağın sokak lambasına bakan kapısı ve merdivenleri ise yeterince aydın-

lıktı. Kapının üstündeki altın yaldızlı rakamlar belirgindi. Bu evi hatırladım, numarası tanıdıktı. Lambanın altında dikilmiş dururken bu merdivenlerden gelen hafif bir ses ve bir kilit sesi duydum. Evin kapısı yavaşça açıldı ve tüm sokağı inleten bir gürültüyle kapandı. Hemen ardından evin içinden bir kapının açılma ve kapanma sesi geldi. Kimse dışarı çıkmamıştı. Gözlerimin bu aydınlıkta üç metre ötedeki olayları algılayabilme yeteneğine güvenebilirsek, kimse de içeri girmemişti.

Bu durumda tümevarım pratiğini uygulamak için yeterli veri olmadığı düşüncesiyle, bu tuhaf olayın doğasıyla ilgili kaba tahminler yürüterek uzunca bir süre orada dikildim. Açıklanamaz bir şeyler oluşundan kaynaklanan korkutucu bir hisle doldum. Yolun karşısındaki kaldırımdan cobunu sallayarak geçen polis memurunu görmek bana büyük rahatlık verdi.

II

Gecenin bir yarısı hiçbir insanın dokunmasına gerek duymadan kapısı açılıp kapanan bu çikolata rengi ev, dediğim gibi, benim için çok tanıdıktı. O evi, yabancıyla çarpışmamdan sadece on dakika kadar önce, bütün akşamı dostum Bliss ve kızı Pandora'yla geçirdikten sonra terk etmiştim. Bu ev, her katında tek bir daire olan binalardandı. İkinci kattaki daire, yurtdışından geldiğinden beri, yani bir yıldır Bliss'e aitti. Bliss'in mümtaz kalbini ve vicdanını çok sever, aklının mantıksızlığı ve bilimdışılığına ise acırdım. Pandora'ya hayrandım.

Lütfen anlayın, Pandora Bliss'e karşı duyduğum hayranlık alabildiğince ümitsizdi, hem de sadece ümitsiz olmakla kalmamış, bu durumu kabullenmişti. Çevremizde, bu genç hanıma talip olmanın bir anıdan ibaret olduğu konusunda sanki adı konmamış bir anlaşma imzalanmıştı. Pandora'yı sakince severdik, ihtirasla değil – cilveye olan ihtiyacını karşılamaya yetecek ama dul kalmış kalbinin körelmiş yüzeyine halel getirmeyecek

kadar. Pandora'nın davranışları örnek olacak münasiplikteydi. Kur yaptığı zaman dikkat çekici bir şekilde iç geçirmezdi ve cilveleşmelerini öyle bir kontrol altında tutardı ki hüzünlü anılar kendini gösterdiğinde onları kolayca kesip atabilirdi.

Ona geçmişi geride bırakmasını ve bu kapıyı kapatmasını söylemek, gençliğine ve güzelliğine bunu borçlu olduğunu anlatmak ve onu sakince bugünde yaşamaya davet etmek uygun bir davranıştı. Bunun sonsuza dek imkânsız bir şey olduğunu söyleyerek bizi cevapladığında ise konunun üstüne gitmek uygunsuz kabul ediliyordu.

Bayan Pandora'nın Avrupa'daki trajik serüvenlerinin detaylarını tam olarak bilmiyorduk. Anlaşıldığı kadarıyla, yurtdışındayken âşık olmuş, sevdiceğiyle bozuşmuş ve ona naz yapmış, ardından da adam ortadan kaybolmuş ve Pandora'yı kaderinden bihaber ve kaprisli davranışlarından dolayı sonsuz bir kahır içinde bırakmış. Bliss'ten tek tük birkaç detayı öğrenmiştim ama bunlar bütün hikâyeyi açık etmiyordu. Pandora'nın sevgilisinin intihar ettiğine inanmak için hiçbir sebep yoktu. Adı Flack idi. Bir biliminsanıydı. Bliss'e bakılırsa adam bir aptaldı. Bliss'e bakılırsa, Pandora da adamın arkasından ağladığı için aptaldı. Bliss'e bakılırsa, bütün biliminsanları öyle veya böyle aptaldı.

III

O sene Şükran Günü yemeğini Blisslerle geçirdim. O akşam yabancıyla çarpışmamı anlatıp diğer konukları şaşırtmayı denedim. Hikâyem beklenen etkiyi yaratmayı başaramadı. İki üç sinir bozucu insan gözlerini kaçırdı. O akşam normalden de daha dalgın olan Pandora beni pek de umursamadan dinledi. Alelade şeyler dışında hiçbir şeyi anlamayı beceremeyen babası dosdoğru bana güldü ve işi gözlem yeteneğimin güvenilirliğini sorgulamaya kadar ilerletti.

Hafif öfkelenmiş, biraz da bu olağandışı olaya olan inancımı kaybetmiş bir şekilde erken ayrılmak için izin istedim. Pandora beni kapıya kadar geçirdi. "Hikâyeniz," dedi, "tuhaf bir biçimde ilgimi çekti. Ben de bu evde ve çevresinde geçrekleşen buna benzer olaylara şahit olduğumu söyleyebilirim. Tamamen karanlıkta olmadığıma inanıyorum. Hüzün dolu geçmişim çok az ışık saçıyor – ama acele etmeyelim. Hatırım için, bu işin peşini bırakmayın."

Genç kadın bana iyi geceler diyerek iç geçirdi. Ondan daha kalın ikinci bir ah sesi duyar gibi oldum. Bir yankı olamayacak kadar farklıydı.

Merdivenlerden aşağı inmeye başladım. Altı yedi basamak kadar inmiştim ki arka taraftan bir erkek elinin uzanıp omzuma dokunduğunu hissettim. Aklıma ilk gelen şey Bliss'in beni takip etmiş ve kabalığından ötürü özür dilemek istiyor olduğuydu. Onunla yüzleşmek için arkamı döndüm. Görünürde kimse yoktu.

Tekrar bir el koluma dokundu. Sükûnetime rağmen içimi bir titreme kapladı.

El, bu sefer yeleğimin kolunu çekiştiriyor, sanki merdivenlerden yukarı çıkmamı istiyordu. Bir iki basamak çıktım ve kolumdaki basınç azaldı. Yerimde durduğumda ise bu sessiz davet tekrarlandı. Ne istediğine dair hiçbir şüphe yoktu.

Varlıkla birlikte merdivenlerden yukarı çıktık. O kadar olağanüstü bir yolculuktu ki! Salonlar gaz ışığıyla parıldıyordu. Gözlerime kalsa merdivende benden başka kimse yoktu. Gözümü kapadığımda ise bu yanılsama, ki adına yanılsama denebilirse, mükemmelleşiyordu. Önümde basamakların gıcırdadığını duyabiliyordum. Bana eşlik eden hafif fakat belirgin bir şekilde duyulan ayak seslerini hatta eşlikçimin nefes sesini bile işitebiliyordum. Kolumu uzatınca onun giysisinin eteğine erişebiliyordum – ipekle kaplanmış kalın yünden bir pelerindi bu.

Birdenbirde gözlerimi açtım. Bana yapayalnız olduğumu gösterdiler.

O an aklımda gerçek sorun kendini gösterdi: Görüşüm bana bir oyun oynuyor da duyma ve dokunma hislerim mi doğruyu söylüyordu, yoksa kulağım ve parmaklarım yalan söylüyor da gözlerim doğruyu mu gösteriyordu? Duyular birbirine ters düştüğünde arabulucu kim olacaktı? Mantık mı? Duyuların en güveniliri tarafından mevcudiyeti inkâr edilse de, mantığım bu zeki varlığın burada bulunduğunu kabul etmeye meyilliydi.

Binanın en üst katına ulaştık. Ortak alandan çıkış kapısı kendiliğinden açılıverdi. İçeride asılı perde kendi kendini kenara itti ve benim geçmeme izin verene kadar öyle durdu. Girdiğim dairenin içindeki her eşya iyi bir zevke ve akademik alışkanlıklara işaret ediyordu. Şöminede bir odun ateşi yanıyordu. Duvarlar kitaplarla ve resimlerle doluydu. Dinlenme koltukları geniş ve davetkârdı. Odada esrarengiz, tuhaf veya sıradışı hiçbir mobilya yoktu.

Bu noktada aklımda doğaüstüyle ilgili herhangi bir şüphe kalmamıştı. Bu olaylar belki de açıklanamaz değildi; tek eksiğim bunları açıklamamı sağlayacak bir detaydı. Görünmeyen ev sahibimin tavırları onun iyicil niyetini ortaya seriyordu. Bütün sakinliğimle orada durup hareket edemeyen bir dizi objenin görünmeyen bir enerjiye maruz kalışını izledim.

Başlangıçta, Türk usulü büyük ve rahat bir koltuk kendini odanın köşesinden şöminenin kenarına kadar ittirdi. Ardından Queen Anne tarzı kare arkalıklı bir koltuk odanın diğer köşesinden harekete geçti ve ilk koltuğun karşısına yerleşti. Üç ayaklı ufak bir masa kendiliğinden havalandı ve iki koltuğun ortasına kondu. Kalın ve uzun bir cilt kitaplıktaki yerinden çıktı ve bir metre kadar yükseklikte süzülerek masanın üzerine doğru uçtu ve indi. Titizlikle süslendiği belli olan porselen bir pipo duvardaki yerinden çıktı ve kitabın yanına katıldı. Bir tütün kutusu şöminenin üstündeki raftan masaya doğru atladı. Dolaplardan birinin kapağı savrularak açıldı ve içinden çıkan bir sürahi ile şarap kadehi birlikte yolculuk

ederek aynı varış yerine ulaştılar ve masanın üstüne yerlerini aldılar. Odadaki her şey misafirperverlik ruhuyla dolu gibiydi.

Kendimi rahat koltuğa bıraktım, şarap kadehini doldurdum, pipoyu yaktım ve kitabı incelemeye başladım. Kitap Viyanalı Bussius'un eseri olan *Handbuch der Gewebelehre* idi. Kitabı masanın üstüne geri bıraktığımda, kendi kendine açıldı ve dört yüz kırk üçüncü sayfayı gösterdi.

"Tedirgin değil misiniz?" diye sorguladı bir ses, kulağımın bir metre kadar yakınından.

IV

Sesin tanıdık bir tınısı vardı. Onun 6 Kasım akşamı sokakta "Ox!" diye haykıran ses olduğunu anladım.

"Hayır," dedim. "Tedirgin değilim. Ben bir biliminsanıyım ve tüm olayların, ilgili kanunları keşfedildiği takdirde, doğal kanunlar tarafından açıklanabileceğine inanırım. Hayır, korkmadım."

"Çok daha iyi. Siz de benim gibi bir biliminsanısınız." –burada ses acılı bir ton kazandı– "Metin bir insan ve Pandora'nın dostusunuz."

"Kusura bakmayın," diye araya girdim. "Bir hanımefendinin adı geçtiğine göre kiminle veya neyle konuşuyor olduğumu bilmeyi tercih ederim."

"Benim de size anlatmak istediğim tam olarak bu," diye cevapladı ses, "zira sizden bir şey istemek durumundayım. Benim adım Stephen Flack ya da eskiden öyleydi. Bir Birleşik Devletler vatandaşıyım. Şu anki durumumum sizin için olduğu kadar benim içim de bilinmezliklerle kaplı. Ancak ben dürüst ve centilmen bir insanım ve size elimi uzatıyorum."

Hiçbir el göremiyordum. Yine de kendi elimi uzattım ve sıcak ve canlı bir avucun kavramasıyla karşılaştım.

"Şimdi," diye devam etti ses, bu sessiz dostluk anlaşması tamamlandığında, "sizden rica ediyorum, masadaki kitabın açtığım bölümünü okuyun lütfen."

Okuduğum Almanca metnin kabaca çevirisi şöyle:

Bedeni oluşturan organik dokuların rengi, her biri temel elementlerden demiri ihtiva eden sınıfsal prensiplerin varlığına bağlı olarak belirlenir. Bu da demek oluyor ki renk tonu birtakım belli başlı fizyolojik ve kimyasal değişimlere göre farklılık gösterebilir. Kan yuvarlarında normalden yüksek miktarlarda bulunan hematin tüm dokularda daha kırmızı bir tona yol açar. Gözün damar tabakasına, iris tabakasına ve saça rengini veren melaninin miktarı, son dönemde Baselli Schardt'ın belirlediği kanunlara göre yükseltilebilir ve alçaltılabilir. Derinin dış katmanında melanin fazlası bulunması durumunda siyah ten, melanin eksiği bulunması durumunda ise albinoluk durumu, yani renksiz ten ortaya çıkar. Sarımsı yeşil rengi veren biliverdin ve kızılımsı sarı renk veren ürokasin ile birlikte hematin ve melanin dokulara renklerini veren pigmentlerdir ve bunların yokluğunda dokular şeffaf, ya da şeffafa çok yakın bir renge sahiptir. İnsan bedeninin pembe renk değişimini kimyasal yöntemler kullanarak ayırabilme başarısına ulaşan, usanmadan çalışan araştırmacı Fröliker ilgi çekici pek çok deney yapmıştır. Bu dokubilimsel deneylerin sonuçlarını kayda alma konusundaki yetersizliğim sebebiyle ne kadar mutsuz olduğumu belirtmek isterim.

Okumayı bitirdiğimde, görünmeyen dostum sözüne devam etti: "Beş yıl boyunca Freiburg'da Fröliker'in öğrencisi ve laboratuvar asistanıydım. Bussius deneylerimizin öneminin ancak yarısına vakıf olmuştur. Ulaştığımız sonuçlar o kadar şaşırtıcıydı ki kamusal prensipler gereği bunları yayımlamamamız gerekiyordu. Bilim dünyasıyla bile paylaşamadık. Fröliker bir yıl kadar önce, geçtiğimiz ağustos ayında vefat etti.

"Hayranlık uyandıran bu büyük düşünüre olan inancım tamdı. O da benim kayıtsız bağlılığıma aynı güveni duysaydı,

şu an olduğum gibi zavallı ve sefil biri olmayacaktım. Ancak karakterindeki içe kapanıklık ve bütün bilge insanlar gibi onun da kanıtlanmamış bulgularını korumakta gösterdiği özen, deneylerimizin temelindeki birtakım formüllerden bihaber kalmama yol açtı. Onun öğrencisi olarak çalışmaların laboratuvar detaylarına aşinaydım, üstat ise esas gizemleri benden saklıyordu. Bu durumun sonucunda, Kabil'in başına gelen o ilk lanetten beri bir insanın maruz kaldığı en büyük felakete uğradım.

"Deneylerimiz ilkin bedendeki pigment maddelerinin miktarının artırılması ve çeşitlendirilmesine yönelikti. Örneğin, melanin miktarının yiyecekler vasıtasıyla kana aktarılması yoluyla açık tenli bir kimseyi esmer, esmer bir kimseyi ise gerçek bir Afrikalıya dönüştürmeyi başardık. Kombinasyonları değiştirerek ve kurcalayarak ulaşamadığımız pek az renk tonu bulunuyordu. Bu deneyleri uyguladığımız denek genelde bendim. Farklı dönemlerde bakır, mor, kızıl ve parlak sarı renkli deriye sahip oldum. Fevkalade bir hafta boyunca gökkuşağının bütün renklerini bedenimde taşıdım. O dönemki deneylerimizin tuhaflığına şahitlik edebilecek birileri hâlâ hayatta."

Ses biraz duraksadı ve birkaç saniye sonra şöminenin rafındaki zil çınladı. Bir süre sonra kafasında sıkıca oturmuş takkesiyle yaşlı bir adam odaya girdi.

"Käspar," dedi ses Almanca, "saçını beyefendiye göster."

Hiçbir şaşkınlık emaresi göstermeden ve boşluktan komutlar almaya oldukça alışkın bir tavırla yaşlı hizmetçi başını eğerek takkesini çıkardı. Altından çıkan az sayıdaki saç pasparlak bir zümrüt yeşiliydi. Hayretimi ifade ettim.

"Beyefendi saçını çok güzel bulduğunu söylüyor," dedi ses, yine Almanca konuşarak. "Bu kadar, Käspar. Gidebilirsin."

Yaşlı hizmetçi takkesini yerine yerleştirerek odadan çekildi. Yüzünde gururla dolu hoşnut bir ifade vardı.

"Yaşlı Käspar zamanında Fröliker'in müstahdemiydi, şim-

di de benim için çalışıyor. İşlemin ilk uygulamalarından birinin deneğiydi. Bu değerli dost sonuçtan o kadar memnun kaldı ki saçını asıl rengi olan kızıla çevirmemize izin vermedi. Sadık bir insandır ve kendisi benim görünür dünyadaki tek aracım ve temsilcimdir.

"Şimdi," diye devam etti Flack, "mahvımın hikâyesine gelelim. Birlikte çalışma fırsatı bulduğum bu büyük histolog, ilgisini daha sonraları araştırmanın daha ilgi çekici bir dalına yöneltti. O noktaya kadar yalnızca dokulardaki pigmentleri artırmaya veya değiştirmeye çabalamıştı. Şimdiyse emilim, dışa atım ile klor ve benzeri kimyasal maddelerin organik maddelere uygulanması gibi yöntemlerle pigmentleri bedenden tamamen ayrıştırma olasılığı üzerine bir dizi başka deneye başlıyordu. Fazlasıyla da başarılı oldu.

Fröliker'in yürüttüğü bu deneylerde kobay bendim ve bana sadece anlatmak durumunda olduğu az sayıda detayı aktarmıştı. Bazen laboratuvarı haftalar boyunca terk etmediğim, Profesör ve güvenilir müstahdem Käspar dışında kimseyi görmediğim oluyordu. Herr Fröliker dikkatli bir şekilde işini sürdürüyor, her yeni deneyin etkilerini yakından takip ediyor ve adım adım ilerliyordu. Hiçbir deneyde gerekirse durdurulamayacak kadar ileri gitmedi. Geri çekilme yollarını her zaman açık tutuyordu. Bu sebepten onun ellerinde kendimi güvende hissediyordum ve gerek duyduğu her şeye açıktım.

"Profesörün birtakım kuvvetli ağartıcıyla birlikte uyguladığı soldurucu ilaçların etkisiyle, sağlık durumumda hiçbir kötüleşme yaşamadan bir albino kadar renksiz ve soluk bir hâle geldim. Saç ve sakallarım cam ipliği, cildim ise mermer gibi olmuştu. Profesör sonuçlardan memnun olmuştu ve deneyleri durdurdu. Beni normal rengime geri döndürdü.

"Sonraki deneylerde, kimyasal maddelerin bedenime gitgide daha çok hâkim olmasına izin verdi. Çamaşır suyuna bulanmışçasına beyazlaştığım gibi, sanki porselenden yapıl-

mış gibi hafif saydam bir hâle gelmiştim. Ardından yine bir süre ara verdi ve normal rengimi bana geri verip hayatıma devam etmeme müsaade etti. İki ay sonra, bu sefer iyiden iyiye saydamlaştım. Şu denizlerde gezen, adına medusa veya deniz anası denen, hatları sıradan bir gözle zar zor seçilen yumuşakçaları görmüşsünüzdür. İşte ben de havada, deniz anasının sudaki hâline benziyordum. Yaşlı Käspar bana yemek getirdiği zaman, neredeyse tamamen saydam olduğum için, beni ancak odayı çok dikkatli bir şekilde tarayarak bulabiliyordu. İnzivada olduğum dönemlerde bana bakan tek kişi Käspar'dı."

"Ama giysileriniz?" diye sordum Flack'in anlatısını bölerek. "Bedeninizin görünmezliğinin yanında giysileriniz bir sorun olmadı mı?"

"Ah, hayır," dedi Flack. "Boş görünümlü kıyafetlerin laboratuvarda geziniyor gibi garip bir görüntü sergilemeleri saygıdeğer profesör için bile fazla komik bir görüntüydü. Ağırbaşlılığın korunabilmesi için icat ettiği işlemini cansız organik maddelere uyarlamanın bir yolunu bulmak durumunda hissetti – örneğin pelerinimin yünü, gömleklerimin pamuğu ve ayakkabımın derisi. Halihazırda kullanmakta olduğum giysileri de işte böyle elde ettim.

"İşte Pandora Bliss'le bu noktada, deneylerimizin neredeyse mükemmel bir saydamlığa, yani tam görünmezliğe ulaşmayı başardığı aşamada tanıştım.

"Geçtiğimiz sene temmuz ayında, deneylere ara verdiğimiz ve benim normal görüntümde olduğum bir dönemde, gücümü toplamak için Schwarzwald'a gitmiştim. Pandora'yı ilk kez St. Blaisen kasabasında gördüm ve ona hayran kaldım. Rhein şelalelerinden gelmişlerdi ve kuzeye doğru yolculuk ediyorlardı; ben de döndüm ve onlarla birlikte kuzeye yol almaya başladım. Stern Hanı'nda Pandora'yı sevdim; Feldberg'in zirvesinde ona âşık oldum. Höllenpass'a vardığımızda onun dudaklarından çıkacak iki kelime uğruna ha-

yatımı vermeye hazırdım. Hornisgrinde'de ona olan aşkımın ispatı olarak kendimi dağın tepesinden Mummelsee'nin kara sularına atmama izin vermesi için ona yalvardım. Pandora'yı tanıyorsunuz. Sevgimin bu denli hızla nasıl büyüdüğünü de anlıyorsunuzdur. Bana kur yaptı, benimle güldü, bana güldü; birlikte gezintilere çıktık, yeşil korular boyunca yürüdük, tırmanması sanki uzun ve fevkalade bir kucaklaşma olan yüksek tepelere birlikte çıktık. Bilim hakkında ve duygular hakkında konuştuk. Umutlarımı ve coşkularımı dinledi, yüzünü çevirdi, soğuk davrandı, beni çıldırttı. Babası olacak adam kaldığımız hanların kahve odalarında New York gazetelerinin finans sayfaları üzerine yıkılmış uyuklarken, o bana keyfince davranıyor ve beni deli ediyordu. Beni gerçekten sevip sevmemiş olduğu bugün bile benim için bir sır.

Pandora'nın babası niyetimi ve işimi gücümü öğrendiğinde rüya gibi aşkımıza bir anda noktayı koydu. Sanıyorum ki beni kafasında hokkabazlarla çatlak doktorlar arasında bir yerde bellemişti. Ona meşhur ve muhtemelen de zengin olacağımı anlatmak için çok uğraştım. 'Meşhur ve zengin olduğunda,' dedi bana sırıtarak, 'Broad Street'teki büroma beklerim.' Pandora'yı alıp Paris'e götürdü ve ben Freiburg'da kaldım.

Birkaç hafta sonra, ağustos ayında aydınlık bir akşamüstü, Fröliker'in laboratuvarında beni bir kol mesafesi uzaklıktan göremeyen dört kişinin karşısında dikiliyordum. Käspar arkamda deney tüplerini temizlemekle meşguldü. Fröliker yüzünde mağrur bir ifadeyle benim olduğumu tahmin ettiği yere doğru bakıyordu. Sudan bir bahaneyle oraya çağırılmış iki kardeş profesör ise, dirsekleri neredeyse bana çarpacak kadar yakınımda durduklarından bihaber, ne olduğunu anlamadığım bir meseleyi tartışıyorlardı. Oradan ayrılmadan önce 'Bu arada, Herr Professor,' diye sordu bir tanesi, 'asistanınız Herr Flack gezisinden döndü mü?' Deney bu sefer mükemmel sonuçlanmıştı.

"Baş başa kalır kalmaz Profesör Fröliker elimi sizin bu akşam yaptığınız gibi kavradı. Keyfi oldukça yerindeydi.

"'Sevgili dostum,' dedi bana, 'yarın bütün çabalarımız sonucuna ulaşacak. Bütün üniversitelerin fakültelerinin karşısında boy göstereceksiniz – daha doğrusu göstermeyeceksiniz. Heidelberg'e, Bonn'a ve Berlin'e davetiyeler gönderdim. Schrotter, Haeckel, Steinmetz ve Lavallo burada olacak. Zaferimiz çağın en üstün fizikçilerinin huzurunda kendini gösterecek. Çalışmamızın en büyük gizemlerini, en güvenilir dostum ve meslektaşım olan sizden bile gizlediğim sırlarını açıklayacağım. Bu şerefi sizinle paylaşacağız. Şu uçup giden orman kuşu meselesi nedir? Sevgili oğlum, pigmentlerinize geri kavuştuktan sonra, ellerinizde şöhret ve aklınızda bilimin nimeti, Paris'e gidip onu bulacaksınız.'

"Ertesi sabah, 19 Ağustos günü, laboratuvardaki karyolamdan henüz çıkmamışken Käspar aceleyle içeri girdi.

"'Herr Flack! Herr Flack!' diye haykırıyordu, 'Herr Doktor Profesör'e inme inmiş ve ölmüş!'"

V

Öykü burada bitmişti. Uzun bir süre düşünce içinde oturdum. Ne yapabilirdim? Ne diyebilirdim? Bu mutsuz adamı nasıl teselli edebilirdim ki?

Görünmez Flack acı içinde hıçkırıyordu.

İlk o konuştu. "Zor, çok çok zor! İnsan nezdinde hiçbir suç, Tanrı nezdinde hiçbir günah işlememiş olan ben, cehennemden on bin kat daha felaket bir kadere mahkûmum. Yeryüzündeki herkes gibi gören, seven, yaşayan bir insanım, halbuki yaşamaya değecek her türlü şeyle aramda sonsuza dek yükselen bir duvar var. Hayaletlerin bile bir şekli vardır. Benim ömrüm ölüm içinde yaşamak; varlığım ise unutuluş. Hiçbir dostum yüzüme bakamaz. Göğsümü sevdiğim bir kadına yaslasam bu

onda ancak dehşet yaratabilir. Onu neredeyse her gün görüyorum. Merdivende yanından geçerken elbisesine değiyorum. Bana âşık olmuş muydu? Beni hâlâ seviyor mu? Bunu bilmek bu laneti daha da fena yapmaz mıydı? Yine de sizi buraya getirmemin amacı bu gerçeği öğrenmekti."

Ardından, hayatımın en büyük hatasını yaptım.

"Ferahlayın!" dedim. "Pandora sizi her zaman sevdi."

Masanın aniden devrilmesiyle Flack'in ne kadar şiddetli bir şekilde ayağa fırladığını anladım. İki eliyle beni omuzlarımdan sertçe kavradı.

"Evet," diye devam ettim; "Pandora sizin hatırınıza hep sadık kaldı. Üzülmeniz için hiçbir sebep yok. Fröliker'in işleminin sırrı onunla beraber öldü ancak sizin yardımınızla bu işlem neden tekrardan keşfedilmesin? Cesur olun ve umudunuzu kaybetmeyin. O sizi seviyor. Beş dakika içinde bunu onun ağzından duyabilirsiniz."

O güne kadar duyduğum hiçbir feryat, onun o an çıkardığı mutluluk çığlığı kadar acınaklı değildi.

Hızla aşağı inip Bayan Bliss'i salona çağırdım. Birkaç sözle durumu ona anlattım. Tahminimin aksine, ne bayıldı ne de histeri krizine girdi. O an sebebini çözemediğim bir gülümsemeyle, "Tabii ki," dedi, "sizinle gelirim."

Beni Flack'in odasına kadar takip etti. Yüzünde hâlâ aynı gülümsemeyle odanın her köşesini dikkatlice inceliyordu. Balo salonuna giriş yapıyor olsaydı bile ancak bu kadar kendine hâkim hareket ediyor olabilirdi. Elleri görünmez eller tarafından kavranıp görünmez dudakların öpücükleriyle kaplandığında, yüzünde ne şaşkınlık ifadesi vardı ne de dehşet. Talihsiz dostumun sarf ettiği aşk ve şefkat dolu sözleri sükûnetle dinledi. Bu tuhaf sahneyi tedirginlikle izliyordum.

Az sonra Bayan Bliss elini çekti.

"Gerçekten, Bay Flack," dedi hafif bir kahkahayla, "kendinizi uzun uzadıya anlattınız. Bu huyunuzu kıtada mı edindiniz?"

"Pandora!" diye cevapladığını duydum, "sizi anlamıyorum."

"Belki de," diye sakince devam etti Pandora, "bunu görünmezliğinizin ayrıcalıklarından biri addediyorsunuz. Sizi deneyinizin başarısından ötürü tebrik etmeme izin verin. Profesörünüz –adı neydi?– çok akıllı bir kişi olmalı. Kendinizi sergileyerek bir servet elde edebilirsiniz."

Karşısında duran adamın kaybından ötürü aylar boyu teselli edilemez hüznüyle ortalarda dolanan kadın bu muydu? Afallamıştım. Bu yosmanın neyin peşinde olduğunu kim çözebilirdi ki? Onun vicdansız heveslerini hangi bilim dalı açıklayabilirdi?

"Pandora!" diye haykırdı Flack yeniden. "Bu ne anlama geliyor? Neden bana böyle davranıyorsunuz? Bana diyecekleriniz bu kadar mı?"

"Sanırım bu kadar," diye soğukça cevapladı genç kadın ve kapıya yöneldi. "Siz bir beyefendisiniz, beni daha fazla rahatsız etmemenizi rica etmeme gerek yoktur umarım."

"Taştan ibaret bir kalbiniz var," diye fısıldadım yanımdan geçerken. "Siz ona layık değilsiniz."

Flack'in çaresiz çığlığı Käspar'ın odaya gelmesine sebep oldu. Yaşlı adam, uzun ve sadık hizmeti sonucu edindiği içgüdüyle Flack'in olduğu yere doğru ilerledi. Onun görünmez adamla mücadele edişini ve onu kavramaya çalışmasını izledim. Ardından görünmez adam onu şiddetle kenara itti. Käspar kendini topladı ve ayağa dikilerek dinlemeye başladı. Boynu gerilmiş, yüzü solmuştu. Sonra bir anda kapıdan dışarı ve merdivenden aşağı koştu. Onu takip ettim.

Binanın sokağa açılan kapısı açıktı. Käspar kaldırıma varınca birkaç saniye duraksadı. Ardından batı yönüne dönerek koşmaya devam etti. Hızına yetişmekte zorlanıyordum.

Neredeyse gece yarısı olmuştu. Cadde üstüne cadde katettik. Bir anda Käspar'ın ağzından belirsiz bir tatmin homurtusu çıktı. Biraz ileride, sokak köşesinde dikilen bir adamın

aniden yere yığıldığını gördük. Hızlandık ve hiç duraklamadan koşmaya devam ettik. Şimdi hemen önümüzde seri ayak sesleri duymaya başlamıştım. Käspar'ın kolunu dürttüm, başıyla onayladı.

Nefes nefese, artık kaldırımda değil, kereste ve odun parçaları üstünde koştuğumuzu fark ettim. Önümüzde artık ışık yoktu; bomboş bir hiçlik vardı. Käspar son bir kez sıçradı. Kavramaya çalıştı, elinden kaçırdı ve korku içinde bir çığlıkla yere düştü.

Ayağımızın altındaki nehrin kara sularından boğuk bir su sıçrama sesi geldi.

RUH DEĞİŞİMİ
Prens Michalskovich ve Doktor Harwood'un Mucizevi Tedavisi

Exchanging Their Souls - Prince Michalskovich and Doctor Harwood's Wonderful Cure, 27 Nisan 1877'de *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır.

NEW YORKLU BİR DOKTORUN TUHAF İTİRAFI – TIP CAMİASINDA UZUN YILLAR HAYRET UYANDIRAN BİR VAKA

Geçtiğimiz hafta hayatını kaybeden Doktor James Harwood yirmi seneden uzun bir süredir tıp mesleğinin en tepesindeydi. Ünü okyanusun diğer tarafına da uzanıyordu. Avrupa'da yolculuk ettiği zaman kıtadaki diğer ünlü tıp adamları tereddütte oldukları konuları ona danışmak için fırsat kolluyordu. Kıtadaki turlarından birinde, Doktor James Harwood kısa sürede gazetelere konu olan ve onun şanını iyiden iyiye artıran muhteşem bir tedavi geliştirdi. Rus prensi Michalskovich'in deva bulunamaz saplantı sorununa bir çare bulmayı başardı. Bu vakayı tıp camiası için böylesine ilginç kılan ise doktorun bu tedaviyi uygulayışının sıradışılığıydı. Doktor James Harwood hem yazılarında hem de muhabbetlerinde prensin

zihnini onu hipnotize ederek tedavi ettiğini iddia ediyordu. Bu yirmi veya otuz yıl kadar önce, hipnotizmanın son derece moda olduğu ve pek çok zeki insanın hâlâ hipnotizmanın gücüne inandığı yıllarda gerçekleşmişti. Doğal olarak bu vaka düzenli yayınlarda ve tıp çevrelerinde uzun süre tartışma konusu oldu ve en nihayetinde, uygulayıcısının saygıdeğerliği ve kabul edilebilir açıklamaları sebebiyle, prensin tuhaf delilik durumu ve Doktor James Harwood'un mucizevi tedavisi tıp kaynaklarında bir olgu olarak kabul edildi hatta tıp okullarında ve üniversitelerde kullanılan tıp kitaplarında da yerini aldı.

Ancak biliminsanları her zaman biraz şüphecidir ve halen daha tıp mesleğinin belli başlı üyeleri doktorun bu tedaviyle ilgili anlattıklarına şüpheyle yaklaşmaktadır.

Altı ya da yedi yıl önce prens hazretleri şehrimize bir ziyarette bulundu. Baba oğul olan iki ünlü New York tıpçısının onunla konuşmak istediğini duyduğunda henüz otel odasına bile varmamıştı. Kabul edildiklerinde, yaşlı doktor kendisinin bir tıp profesörü olduğunu ve an itibariyle fizyoloji üzerine geniş bir kaynak oluşturmak üzerine çalıştığını anlattı ve eğer prens kendi ünlü vakasını detaylıca anlatabilirse, onu da eserinin delilikle ilgili bölümüne dahil etmek isteyeceğini ifade etti. Geniş yürekli prens bu teklifi kabul ederek tedavisiyle ilgili her detayı anlattı ve bunu hipnotizmanın başardığını belirtti. Yaşlı profesör o an kendisine hâkim olamadı ve yüzünde kuşkulu bir gülümseme belirdi. Ancak prens bu gülümsemeyi görür ve ne anlama geldiğini anlar anlamaz, yaşlı doktoru yeleğinin kolundan tutup otel odasının dışına, koridorun yumuşak halısının üstüne fırlattı. Oğlu da şapkası ve bastonuyla birlikte onu izleyerek odadan dışarı uçtu. Tıp çevrelerinde dönen bir rivayete göre, prensin bu ilginç vakasının son dönemde yayımlanan bir fizyoloji kitabında yer almamasının sebebi bu olaydı.

Doktor James Harwood'un, akıl hastası prensin hayret verici tedavisiyle ilgili yaptığı ilk açıklama şöyledir:

"St. Petersburg şehrine sıradışı bir zihinsel sıkıntı yaşamakta olan Prens Michalsckovich'i muayene etmek için çağırılmıştım. Onu bulduğumda, ona bakan doktorların da dilcilerin de anlayamadığı bir dilde kudurmuş bir şekilde abuk sabuk konuşuyordu. Beyninin ateşini düşürdükten sonra onun, bildiği diller olan Rusça, Fransızca veya İngilizceden birinde konuşmayı sürdüreceğini umuyordum ancak anlaşılmaz dilinde saçmalamaya devam etti. Onun dışında oldukça sakin ve sessizdi. Etrafındaki köylü ve hizmetçilere karşı davranışı, açıkçası, oldukça nazik ve yumuşaktı; halbuki akıl sağlığı yerindeyken hepsine karşı oldukça hiddetli davranır, muntazaman acımasızca ve sertçe muamele ederdi. Bunun yanında bayağı giysilere ve ucuz etlere karşı sıradışı bir düşkünlüğü ortaya çıkmıştı. Bir gün sarayı terk etmek istedi. Hizmetçilerine onu olabildiğince özgür bırakmalarını ve onu sadece uzaktan izlemelerini salık verdim. O günün akşamı hepsi, prensin bütün günü bir arabacıda at arabası yapmakla geçirdiğini anlattılar. Doğrudan dükkâna gitmiş ve tek bir kelime etmeden, çekiç ve baltayı eline alarak arabanın üzerinde çalışanlara yardım etmiş. Tamirci ustası prensin çalışmasına mani olmadığını çünkü o çekici eline alır almaz onun ne kadar yetenekli bir işçi olduğunu anladığını söylemiş. Ertesi sabah prens erkenden yine tamircinin dükkânına varıp akşama kadar çalıştı. Bir iki hafta içinde anlaşıldı ki prens kendisini sadece basit bir araba tamircisi sandığı bir saplantı hastalığına yakalanmıştı. Başlangıçta onu araba dükkânına gitmekten alıkoymaya çalıştım ancak bunun sadece zihnini daha da karıştırdığını görerek ona izin vermeye kadar verdim. Zihnini düzeltip doğru çalışmasını sağlayacak bir şeyler olacağını umuyordum.

"Prensin tedavi edilemez bir akıl hastası olduğuna kadar verip New York'a dönüş günümü belirlemeye çok yaklaşmıştım ki Tiflis bölgesinden kendisinin zengin bir prens olduğuna inanan akıl hastası bir gezginle ilgili bir haber gözüme

çarptı. Haberi bir kez daha okudum ve hayret içinde kaldım: Bu zavallı gezginin mesleği at arabası inşa etmekti, kendisi alt tabakadan ve cahil bir köylüydü ve bugüne kadar Mingrolia'da konuşulan bir Gürcüce şivesi dışında tek bir kelime sarf etmemişken, şimdilerde ağzından Rusça, Almanca, Fransızca ve İngilizce karışımı yüksek kültürlü zırvalar eksik olmuyordu. Onun haberini gazetelere taşıyan zırvalamalarının diliydi. Bu vakanın, Prens Michalskovich'in vakasının birebir aynısı, sadece tamamen zıttı olduğu gözümden kaçmadı. Prens bir araba tamircisi olmak istiyordu, arabacı ise bir prens olmak. Biri medeni dillerde konuşmayı bırakmış saçmalamaya başlamıştı, diğeri ise saçma dilini bırakıp Rusça, İngilizce ve diğer dillere geçmişti. Doğal olarak ilk önce bu adamı Tiflis'ten alıp St. Petersburg'a bir tımarhaneye getirtmek için gereken adımları attım. Onu tımarhanede buldum ve onunla prensin durumları arasındaki benzerliği oldukça şaşkınlıkla karşıladım. Prens Michalskovich'in ailesine de danıştıktan sonra, adamı bir prense yaraşır bütün cafcaf ve seremonilerle birlikte saraya getirip ne olacağını izlemeye başladım. Gezgin herkesi şaşkınlığa uğrattı. Prensin özel dairesine girip sanki hayatı boyunca orada yaşamış gibi yerleşti. Prensin anne ve babasını, arkabalarını ve hatta arkadaşlarını bile ismen tanıdı, onun giysilerini kullandı ve hizmetçilerine sanki kendisi gerçekten prensmiş gibi emirler yağdırdı. Hareketlerindeki nezaket ve bütün dillerde kendini ifade edişindeki zarafet dudak uçuklatıcıydı, üstelik bunların hepsini kaba bir zanaatkârın vücudu, elleri ve yüz hatlarıyla yapıyordu. Onu bir deneye daha maruz bıraktım. Onu arabacıdaki prensin kendisiyle yüzleştirdim. Prensle ona üstünlük taslayarak, belki biraz tanışmışlıkla ama yine de belli bir mesafeyi ve kibrini koruyarak konuştu. Prensin ona cevap vermiyor oluşunu hiç fark etmiyor gibiydi.

"Böyle böyle bir ya da iki hafta daha geçti ama elimde bir yerine iki akıl hastası bulunması dışında, prensin tedavisi konusunda hiçbir ilerleme kaydetmemiştim. Yine prensi terk

edip gitme noktasına yaklaşmıştım ki pejmürde kılıklı biri beni ziyaret ederek ona iyi bir ödeme yapmam karşılığında prensi anında tedavi edebileceğini iddia etti. Onunla anlaştım ancak işlemin her adımında mevcut bulunmayı şart koştum.

"Kararlaştırılan saatte prensi ve zanaatkârı saraya getirdim. Gizemli yabancı benden onları yan yana ve birbirine olabildiğince yakın şekilde oturtmamı istedi. Ardından ellerini yüzlerine doğru götürüp sanki onları büyülüyormuşçasına oynatmaya başladı. Bir süre sonra iki adam bugüne kadar şahit olduğum en ağır bilinçsizlik hâline büründüler. O noktada yabancı, ikisinin üstündeki bütün giysi parçalarını çıkardı; bu esnada ellerinin hareketi devam ediyordu. Bir anda prens ve zanaatkâr sanki şoka uğramışçasına yerlerinde zıpladılar, ardından bedenleri hareketsiz bir şekilde yerine yığıldı.

"'Ruhlarının onları terk etmesini sağladım,' dedi yabancı açıklayıcı bir tonla. 'Şimdi birinin ruhunun diğerine geçiş yapmasını sağlayacağım, ve diğerininkinin de ötekine.'

"Ellerini kaldırdı ve komutu verdi, 'Şimdi!'

"Kelimeyi sarf ettiği anda iki beden ürpererek titredi.

"Yabancı sonra bana doğru geldi ve dedi ki, 'Paramı hazırladın mı? Çıkar onu, lütfen ve elinde tut. Bedenlere hareket emri verdiğimde, prensin Rusça konuşup bir prense layık bir biçimde hareket ettiğini, gezginin de etrafa ancak bir köylünün bakabileceği kadar şaşkın bir şekilde baktığını göreceksin ve tedaviyi gerçekleştirdiğimi anlayacaksın. İşte o zaman bin rubleyi elime bırakmalısın. Bir an dahi bekleyecek vaktim yok. Hazır mısın? O zaman tamam. Şimdi!'

"O anda prens zihninin tümüne hâkim bir şekilde yerinde ayaklandı, hizmetçilerini Rusça çağırdı ve bana yaklaşık kendini içinde bulduğu durumu –kendisi hâlâ çıplaktı– açıklamamı istedi. Tiflisli zanaatkâr oldukça aptal ve korku içinde gözüküyordu. Kısa kesmek gerekirse, yabancı gerçekten de mucizevi bir tedavi gerçekleştirmişti; iki adam da aklını geri kazanmıştı.

"Yabancıya dönüp ona bin rubleyi uzattım ve onunla otelde görüşüp uyguladığı sıradışı yöntemleri konuşmak isteyeceğimi ekledim. Ancak o kafasını salladı ve sessizce odayı terk etti.

"Hipnotizma ya da değil," diye bitirdi Doktor James Harwood, "Prens Michalskovich bu şekilde tedavi oldu. Meseleyle ilgili söyleyeceklerim bu kadardır."

Yirmi yıl kadar öncenin büyük sansasyonu buydu. Gazeteler bundan bahsediyordu, herkes bundan bahsediyordu ve bunu nasıl açıklayacaklarını bilemiyorlardı. Öte âlemciler ve hipnotizmacılar, tabii ki, bununla gurur duyuyorlar ve kendilerini muzaffer hissediyolardı. Gerçekten de vakanın böyle geliştiğini inkâr etmenin bir yolu yoktu. Prens Michalskovich bilindik bir simaydı ve onun uzun süren hastalığı ile kendisinin bir araba tamircisi olduğuna inanmasına yol açan saplantı hastalığı bilinen gerçeklerdi. Tiflisli zanaatkârın ani ve şaşırtıcı bir şekilde pek çok dile vakıf oluşuna da, onu deliliğinin erken dönemlerinde muayene eden çok sayıda kaydadeğer tıp adamı şahitlik edebilirdi.

Pek çok sene önce, doktor hâlâ şehirimizde yaşıyorken, bir meslektaşı tarafından vakanın aslını açıklamaya ve mesleklerinin onurunu kurtarmaya davet edilmişti. Doktor gerçekleri bir dostuyla paylaşmaya, dostunun bunu doktor ve prensin ölümünden önce açıklamamaya söz vermesi karşılığında razı olmuştu. Bu itiraf bugün dünyaya sunulmuştur ve oldukça tuhaf ve beklenmedik olsa da, doktorun yaptıklarının tamamen savunulamaz olduğunu söylenemez. Açıklama şöyle:

"Tıp dünyası prens ve zanaatkârın tedavisinin bir kandırmaca olduğunu ve benim de bu durumdan haberdar olduğumu çünkü bütün bunları benim planlamış olduğumu öğrendiğinde pek şaşırmayacaktır. Kendini kandırmakta olan bir akıl hastasının tedavisinde büyünün kullanılması, bir doktorun zaman zaman yapmak durumunda kaldığı eski hilelerden biridir. Bunun bazı yetkin tıp adamlarının gö-

zünden kaçmayacağını hissediyordum. Ancak toplumun bu konudaki saflığı beni şaşırttı. İki hafta içinde bütün gazeteler prensin tedavisinin saçma hikâyesini kopyalamış ve beni tıp insanları ve kurumlarından gelen binlerce mektubun ve olayları tekrar anlatmamı isteyen çok sayıda dostun arasında bırakmıştı. Herkese aynı hikâyeyi anlatmaya devam etmekten başka bir şey yapamazdım zira aldatmayla başarılan akıl hastalığı tedavilerinde hastanın doktoru tarafından aldatıldığını fark etmemesi büyük önemi haizdir. Sizin için tipik bir örnek: Bir tüccar vaktiyle kafasında bir saat olduğunu hayal etmişti ve sonu gelmeyen tiktaklar onu düşünmekten ve uyumaktan alıkoyuyordu. Bir tımarhaneye yerleştirildiğinde ona çok tehlikeli bir ameliyatla kafasındaki saatin alınması gerektiği söylendi. Kloroformla bayıltıldı, güvenli bir bölgeye derin bir kesik atıldı, sonra uyandığında da eline kana bulanmış ufak bir mekanizma tutuşturularak onun kafasından çıkarıldığına inandırıldı. O buna inandı ve tedavisi başarılı oldu. Ticari işlerine devam etti ve büyük bir servet elde etti.

"İşte şimdi kötü kısmı geliyor. Bir gün, on veya yirmi yıl kadar sonra, sokakta onu tedavi eden doktorla karşılaştı. Doktor, geçirmiş olduğu saplantı hastalığıyla dalga geçmek amacıyla gülerek şöyle dedi, 'Kafanda bir saat olduğunu düşünmüş olman ne kadar komik. Ara sıra bunu düşünüp gülmüyor musun?'

"Tüccar ona şaşkınlıkla baktı. 'O zaman onu kafamdan çıkarmadınız! Biliyordum. Başından beri biliyordum. Hiç inanmamıştım. Tiktakları yine de duyuyordum. Kulağınızı şuraya dayayın! Nasıl da tikliyor! Duymuyor musunuz? Tik, tak, tik!

"Adam yine akıl sağlığını yitirdi. Artık onu kimse tedavi edemezdi çünkü onu kimse kandıramazdı.

"Kendi vakamı daha iyi idare etmeye kararlıydım. Sırrımı kimseye söylemeyecektim. Eğer tek bir kelimesi açığa çıksaydı, eninde sonunda bir şekilde prense ulaşırdı. Şansıma,

Tiflisli araba tamircisinin ortaya çıkışı gizemi derinleştirdi ve ben de her fırsatta tıp insanlarının düşüncelerini büyücünün hilesinden uzaklaştırıp zanaatkâr ile prensin arasındaki benzerliğe kaydırmaya çabaladım. Bu vakanın tıptaki en göz kamaştırıcı vakalardan biri olduğu su götürmez bir gerçek, ve ben de bunu size eksiksiz bir şekilde anlatacağım.

"Prens Michalskovich'in bakıcısı güzel bir Gürcü hanımdı ve onun oğlu da on dört yaşına kadar prensin oyun arkadaşı, neredeyse sütkardeşi gibiydi. Sonra prens gezilerine başladı, kardeşi ise annesiyle birlikte Rus Gürcistanı'na, Mingrolia bölgesine dönerek orada araba tamirciliğini öğrenmeye başladı. Prens bakıcısını ve sütkardeşini çok seviyordu ve onlara yakın olabilmek için pek çok ayını Transkafkasya dağlarında geçiriyordu. Gençken çok hareketli biriydi, avlanmayı ve balık tutmayı severdi. Mekanik işlerden keyif aldığı için sütkardeşiyle birlikte arabacının dükkânında pek çok gün geçirmişti.

"Ne yazık ki prens bu ziyaretlerden birinde sütkardeşinin evlenmek üzere olduğu köylü kıza âşık oldu. Genç zanaatkâr nişanlısının sadakatsizliğini öğrendiği zaman prensin yanına gidip olay çıkardı ve şansa bakın ki, genç kadın aynı gün beklenmedik bir şekilde bir anda hayata gözlerini yumdu. İki sevgilisi de aynı derecede hüzne boğulmuştu. İkisi de Mingrolia'yı terk etti. Araba tamircisi Tiflis'e giderek, prens tarafından yine bulunmamak için başka bir isim altında yaşamaya ve çalışmaya başladı. Prens ise St. Petersburg'a döndü ve bir süre sonra aşırı melankoli krizlerine kapılmaya başladığı görüldü. Sütkardeşine duyduğu özlem ve aşkının talihsiz sona erişi birleşerek en nihayetinde onun alışılmamış hastalığına yol açtılar.

"Genç zanaatkâr Tiflis'te çalışmaya devam etti. Geçmişinden kimseye bahsetmedi ve çalışma arkadaşlarıyla hiçbir arkadaşlık kurmadı. Günün işleri tamamlandığında derme çatma evine dönüp vaktinin geri kalanını orada yalnız başına geçiriyordu. O da aklını yitirdi ve kendisini sütkardeşi Prens

Michalskovich sanmaya başladı. Aslen kendisini olduğundan daha büyük ve nüfuzlu bir insan olarak görmek saplantı hastalığının pek sık görülen bir şeklidir, bu yüzden zanaatkârın hastalığı, dil kullanımının şaşırtıcılığı olmasaydı, neredeyse hiç dikkat çekmeyecekti. Kendi köylü şivesi dışında hiçbir dilde konuşmuşluğu bilinmiyordu ve kimse onun eğitimli biri olmasından şüphelenmiyordu. Onu muayene eden doktor ilk tahlilde onu çağın en önemli vakalarından biri ilan etmişti. Birden dillere vakıf olma hikâyesi dünyayı gezdi ve en nihayetinde bana da ulaştı. Genç adamı nasıl getirttiğimi ve saraya kabul ettiğimi biliyorsunuz. Prensin sütkardeşi olduğu o saraya gelir gelmez anlaşıldı. Bir gün, kardeşi Paul ile ilgili bir soru sorarak beni şaşırttı. O an zihninin toparlanmaya başladığını fark ettim ve dikkatli bir tedavi süreci sonunda aklını yerine getirmeyi başardım.

"Ona prensin zihinsel sorunlarından ve onun sorunlarıyla olan benzerliklerinden bahsettiğimde, genç adamın prense olan sevgisi yeniden dirildi ve onu tedavi edeceğini umduğum bir durumu canlandırmak için şevkle bana yardım etmeye başladı. Konuşmalarımız esnasında sık sık prensin batıl inançlarıyla ilgili ufak bilgiler veriyordu. Bahsettiği şeylerden biri de prensin ruhların beden değiştirebilmesine ve Cagliostro ile Joseph Balsamo gibi kişilerin uyduruk iddialarına duyduğu derin inançtı. Bunu duyar duymaz, işe yarayabileceğini düşündüğüm bir deney akıl ettim ve yabancı büyücüyü içeren o ünlü sahneyi tezgâhladım. Prens kendine geldiğinde ona gizemli yabancının mucizevi tedavisini anlattım ve bana itibar göstererek sorgusuz sualsiz kabul etti. Sütkardeşinin de tam o an kendine geldiğini ve tedavi olduğunu gördüğünde açıklamalardan tamamıyla tatmin olmuştu. Ondan sonra aklı başında bir insan olarak hayatına devam etti.

"Prensin bu tedavi sayesinde kazandığı şan ve şöhret onun çok hoşuna gidiyordu ve biri onun kandırıldığını iddia etse o bunu ağır bir hakaret olarak kabul edecekti. Bir rivaye-

te göre, New Yorklu doktorun biri prensi benim tarafımdan kandırıldığına ikna etmeye çalıştığında, prensin ağır öfkesine maruz kalmıştı. Tabii, eğer biri prense benim bu tedavinin aldatmacadan ibaret olduğunu ifade ettiğimi söyleseydi, bunun sonuçları gerçekten çok ağır olurdu."

Doktor James Harwood'un itirafı bu. Sizce bu, yalanlarını meşrulaştırıyor mu?

GERİ GİDEN SAAT

The Clock that Went Backward, 18 Eylül 1881'de *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlanmıştır. Bilinen ilk zaman yolculuğu ve zamansal paradoks öyküsüdür.

I

Büyük teyzem Gertrude'un Sheepscot Deresi kıyısındaki evinin önünde bir düzü Lombardiya kavağı vardı. Görünüşü itibariyle teyzem bu ağaçlarla şaşırtıcı bir benzerliğe sahipti. Onları daha canlı ağaç türlerinden ayıran umarsız kansızlık görüntüsü teyzemde de vardı. Uzun boylu, sert hatlı ve oldukça zayıf bir insandı. Giysileri üzerine yapışırdı. Tanrılar Daphne'ye bahşettikleri kaderi ona da layık görseler, eminim teyzem de bu ağaç dizisinin arasına kolayca karışabilirdi.

Hatırımdaki en eski anılardan bir kısmı bu saygıdeğer akrabama dairdir. Yaşarken de, öldükten sonra da şimdi anlatacağım olaylarda önemli bir rol oynadı: Bunlar öyle olaylardır ki insanlığın geçmişinde buna benzerinin bulunabileceğine inanmıyorum.

Maine'de yaşayan Gertrude Teyze'ye yaptığımız düzenli ziyaretlerimizde kuzenim Harry'yle birlikte teyzenin yaşı konusunda çokça kafa yorduk. Altmış yaşında mıydı, yoksa yüz yirmi mi? Hiçbir fikrimiz yoktu; ikisi de olabilirdi. Yaşlı

hanımın etrafı eski usul eşyalarla sarılıydı. Bütünüyle geçmişte yaşıyor gibiydi. Konuşmaya tenezzül ettiği nadir anlarda, ikinci çayını içerken veya kavakların gölgesinin doğrudan doğu tarafına düştüğü ufak açıklıkta otururken, bize sözde atalarıyla ilgili öyküler anlatırdı. Sözde diyorum zira onun bir ataya sahip olduğundan hiçbir zaman tam anlamıyla emin olamadım.

Soybilimi aptalca bir şey. Gertrud Teyze'ninki en basit hâliyle, şöyle:

Hollandalı bir hanım olan büyük büyük büyükannesi (1599-1642), Püriten bir kaçakla evlenerek 1632 yılında Leyden'dan ayrılıp *Ann* isminde bir gemiyle Plymouth'a gelmiş. Bu yolcu annenin bir kızı olmuş: Gertrude Teyze'nin büyük büyükannesi (1640-1718). O, asrın ilk yıllarında Massachusetts'in Doğu Bölgesi'ne varmış ve Penobscot Savaşları esnasında yerliler tarafından öldürülmüş. Onun kızı (1680-1776), kolonilerin bağımsızlığına kavuştuğunu görecek kadar yaşamış ve yaklaşan cumhuriyete tam on dokuz tane güçlü oğul ve güzel kız kazandırmış. Onun kızlarından biri de (1735-1802) Batı Hindistan ticaretiyle uğraşan Wiscassetli bir kaptanla evlenmiş ve onunla denize açılmış. İki defa gemisi batmış – bir kez Seguin Adası'nda, bir kez de San Salvador'da. Gertrude Teyze, anne ve babası San Salvador'dayken doğmuş.

Bu ailenin tarihini dinlemekten eninde sonunda yorulmuştuk. Bizi bu ailenin tarihinden şüphe duymaya sürükleyen şey belki de yukarıdaki tarihlerin tekrar tekrar beynimize işlenmesiydi. Dediğim gibi, Gertrude Teyze'nin atalarına pek inanmıyorduk. Varlıkları pek muhtemel gözükmüyordu. Kendimizce onun büyükanneleri ve büyük büyükannelerinin tamamen birer mitten ibaret olduğuna inanıyorduk: Onların yaşadığı iddia edilen maceraların hepsi aslında, etrafındaki herkes eriyip biterken yüzlerce yıl hayatta kalmış olan Gertrude Teyze'nin başına gelmişti.

Malikânenin kare merdivenlerinin giriş katı ucunda Hollanda yapımı uzun saat vardı. Saat iki buçuk metreden daha uzundu ve dışı koyu bir kızılağaçla kaplı, içi ise ilginç bir şekilde gümüşle işlenmişti. Bu öyle alelade bir mobilya değildi. Yüz kadar yıl önce Brunswick kasabasında yaşayan Cary adında çalışkan ve başarılı bir zanaatkâr vardı. Kıyının bu taraflarında bulunan varlıklı evlerin çoğunda Cary'nin saatlerinden bir tane bulunuyordu. Ancak Gertrude Teyze'nin saati, Brunswickli bu zanaatkâr doğduğunda tam iki yüz senedir saatleri ve dakikaları göstermekteydi. Suskun William daha Leyden'ı rahatlatmak için o hendekleri kazdığında o hâlâ çalışıyordu. Saatin yapımcısının adı, Jan Lipperdam ve yapım tarihi, 1572, hâlâ saatin kadranı boyunca yazıldığı yerde okunabiliyordu. Cary'nin başyapıtları, bu kadim aristokratın yanında avam ve yeni kalıyordu. Ayın evrelerini göstermek amacıyla, yel değirmenleri ve havzalardan oluşmuş bir manzaranın üzerine neşeli bir Hollanda ayı resmedilmişti. Usta bir el, saatin en üst kısmına kasvetli bir desen yerleştirmişti: Bir kurukafanın içinden geçen iki kılıç. On altıncı asırdan kalma bütün saatler gibi bir sarkacı yoktu. Ağırlıkların uzun kasa boyunca tabana doğru inişini basit bir Van Wyck mekanizması yönetiyordu.

Ama bu ağırlıklar hiç hareket etmezdi. Her yıl Harry ve ben Maine'e döndüğümüzde eski saatin kollarını hep aynı saati, üçü çeyrek geçeyi gösterir hâlde bulurduk. Şişman ay hep üçüncü çeyrekte, hemen üstündeki ölü kafa kadar hareketsiz dururdu. Saatin sessiz ve hareketsiz hâlinde bir gizem vardı. Gertrude Teyze bize, saatin üzerine bir yıldırım düştüğünden beri mekanizmanın çalışmadığını anlatmıştı ve kasanın dış tarafında üst kısımda bulunan kara bir delik ile delikten aşağı doğru bir metre kadar uzanan yarığı göstermişti. Bu izah bizi tatmin etmemişti. Zira onun köyden bir saatçi getirme teklifimizi reddedişindeki sertliği veya Harry'yi eline bir anahtar alıp merdivenin tepesine tırmanmış, saatin

hareketsizliğini anlamaya çalışırken yakaladığında yaşadığı tedirginliği açıklamıyordu.

Çocukluk yıllarımızı geride bıraktıktan sonraki yıllardan birinde bir ağustos akşamı, koridordan gelen bir sesle uyandım. Kuzenimi sarsarak, "Evde biri var," diye fısıldadım.

Odamızdan yavaşça çıktık ve merdivenlere ilerledik. Aşağıdan loş bir ışık geliyordu. Nefesimizi tuttuk ve sessizce ikinci kata doğru indik. Harry kolumu tuttu. Aşağıdaki parmaklıkları göstererek beni geriye, gölgelerin arasına çekti.

Garip bir şey görmüştük.

Gertrude Teyze eski saatin önünde, bir sandalyenin tepesindeydi. Üzerindeki gecelik ve kukuletasıyla, karla kaplı kavaklar kadar beyaz, hayalet gibi bir görüntüsü vardı. Şansımıza, ayağımızın altındaki tahtalar hafifçe gıcırdadı. Teyze aniden olduğu yerde döndü ve gözlerini yukarı ve karanlığa doğru dikmiş hâlde, elindeki mumu bizim olduğumuz yöne doğru doğrulttu. Soluk yüzü apaydınlık olmuştu. Ona iyi uykular dilediğimiz zamankinden çok daha yaşlı görünüyordu. Birkaç dakika boyunca hareket etmedi; yalnız mumu yukarı doğru kaldıran kolu titriyordu. Sonra, kimse olmadığına ikna olunca, mumu bir rafa kaldırdı ve yeniden saate döndü.

Yaşlı kadın saatin arka bölmesinden bir anahtar çıkardığını ve ağırlıkları kurmaya başladığını izledik. Kısa ve çabuk nefes alıp verişini duyabiliyorduk. İki elini saatin kasasının iki tarafına yerleştirip sanki detaylıca inceliyormuş gibi yüzünü kadrana yaklaştırdı. Uzun süre bu hâlde kaldı. Ardından rahatlarcasına iç geçirdiğini duyduk ve bir anlığına bize doğru döndüğünü gördük. O an yüz hatlarının aldığı coşku dolu ifadeyi hiç unutmayacağım.

Saatin kolları hareket etmeye başlamıştı: Geriye doğru dönüyorlardı.

Gertrude Teyze iki kolunu saatin iki yanına yerleştirdi ve pörsümüş yanaklarını ona doğru bastırdı. Onu tekrar tekrar öptü. Yüz değişik şekilde onu sevdi, okşadı, o yaşayan bir şey-

miş gibi ona sarıldı. Onunla duyduğumuz ama anlayamadığımız sözlerle konuştu. Saat geriye doğru dönmeye devam ediyordu.

Sonra bir anda korku dolu bir haykırışla geri çekildi. Saat durmuştu. Uzun bedeni bir süre sandalyenin üstünde salınarak durdu. Korku ve çaresizlik içerdiği belli olan hareketlerle kollarını uzattı, yelkovanı üçü çeyrek geçe olan eski konumuna doğru çevirdi ve ardından sertçe yere düştü.

II

Gertrude Teyze mirasında bana banka ve petrol hisselerini, emlaklarını, demiryolu senetlerini ve şehir tahvillerini bıraktı. Harry'ye de saati bıraktı. O zamanlar bunun eşitsiz bir paylaşım olduğunu düşünmüştük. Bunu daha da şaşırtıcı kılan ise onun kuzenimi benden daha çok seviyor olmasıydı – en azından biz hep öyle görüyorduk. Yarı ciddi bir tavırla, saati ayrıntılı bir muayeneden geçirdik, orasına burasına vurarak tahta kasasında gizli bölmeler olup olmadığını kontrol ettik hatta oldukça basit olan mekanizmasını bir dikiş iğnesiyle inceleyerek sevgili acayip fikirli akrabamızın ek vasiyetname veya benzeri bir belge saklayıp saklamadığını çözmeye çalıştık. Hiçbir şey bulamadık.

Teyzenin vasiyetinde Leyden Üniversitesi'ne yazılmamızı şart koşan bir madde vardı. Savaş sanatı konusunda pek az şey, hazırolda durma konusunda ise sınırsız bilgi elde ettiğimiz askeri okuldan hemen ayrılarak yola çıktık. Saati de yanımızda götürdük. Üzerinden çok geçmeden, saat Breede Sokağı'ndaki bir odanın köşesinde kendine yer bulmuştu.

Jan Lipperdam'ın deha ürünü olan eseri, kendi memleketinin havasına kavuştuğunda, eski tutarlılığını sürdürerek saat üçü çeyrek geçeyi göstermeye devam etti. Saatin yaratıcısı neredeyse üç yüz yıldır çimlerin altındaydı. Leyden'daki

meslektaşlarının hepsi bir olsa yine de saati ne ileri ne de geri götüremedi.

Kısa sürede derdimizi kasaba sakinlerine, profesörlere ve diğer sekiz yüz küsur öğrenciye anlatabilecek kadar Hollandaca öğrenmiştik. Başta zor görünen bu dil aslında kutuplanmış İngilizceden başka bir şey değildir. Üzerine bir süre kafa yorduktan sonra, hani şu sözlerin karıştırılıp yanlış yerlerden ayrıldığı basit şifre yazıları gibi her şeyi bir anda kavrayıverirsiniz.

Öğrendiğimiz dilin ve yeni çevremizin tazeliğinin etkisi geçtiğinde sıradan meşgalelerle ilgilenmeye başladık. Harry çabalarını sosyoloji alanına yönlendirdi, özellikle nazik ve yuvarlak yüzlü Leyden kızları konusuyla ilgileniyordu. Ben ise daha üstün bir konu olan metafiziğe yöneldim.

Kendi çalışma alanlarımızın dışında ortak bir ilgi alanında buluşmuştuk. Fakültenin ve öğrencilerin pek azının bu güzel şehrin geçmişiyle ilgilendiğini veya üniversitenin Orange Prensi'nin ta kendisi tarafından kuruluşuna ait olaylara merak duyduğunu şaşırarak öğrendik. Bu genel meraksızlığın tam aksine, varsayımsal felsefenin sisli yollarında kendime rehber olarak belledeğim Profesör Van Stopp bu konulara inanılmaz bir ilgi duyuyordu.

Profesör, seçkin bir Hegelci düşünür ve tütün gibi kurumuş küçük ve yaşlı bir adamdı. Bana tuhaf bir biçimde Gertrude Teyze'yi anımsatan yüz hatlarının tepesini bir takke kapatıyordu. İkisi kardeş olsaydı, yüzleri birbirine daha fazla benzeyemezdi. Bir seferinde, Leyden kuşatmasının kahramanı olan Vali Van der Werf'in Stadthuis'deki portresini incelerken kendisine ifade etmiştim. Profesör güldü. "Sana daha da sıradışı bir rastlantı göstereyim," dedi ve beni salonun öte tarafındaki, Warmers tarafından yapılmış olan, kuşatmayı anlatan büyük resme doğru götürdü. Savunmada yer alan kasabalılardan birini işaret etti. Haklıydı. Van Stopp bu kasabalının oğlu veya o kasabalı Gertrude Teyze'nin baba-

sı olabilirdi. Profesör bizden oldukça hoşnuttu. Rapenburg Sokağı'ndaki eski bir binada, 1574'ten önce inşa edilmiş nadir bulunan binalardan birinde bulunan dairesini sık sık ziyaret ediyorduk. Bizi şehrin güzel banliyölerinde gezdirir, Sheepscot kıyısını anımsatan kavak kaplı uzun ve düz yollarda dolaştırırdı. Bir keresinde bizi kasabanın merkezindeki Roma yıkıntısı kulenin tepesine çıkardı ve üç yüz yıl önce korku dolu gözlerin Amiral Boisot'nun filosunun gelişini izlediği yerden, bize Landscheidung hendeğini gösterdi. Bu hendek sayesinde Boisot'nun Zelandalıları kasabaya ulaşabilmiş ve açlık içindeki şehri besleyebilmişti. Bize İspanyol Valdez'in Leyderdorp'taki karargâhını gösterdi. Burada, ekim ayının ilk gününde gelen şiddetli bir kuzeybatı rüzgârı sığ suları derinleştirmiş ve Zoeterwoude ile Zwieten arasındaki donanmayı kuşatmacıların yuvalandığı son yer ve açlıktan ölenlere gelecek yardımın önündeki son engel olan Lammen kalesinin duvarlarına kadar sürüklemişti. Ardından bize kuşatmacıların geri çekilişinden bir önceki gece, Lammenli Valonlar tarafından Leyden sularında, Cow Kapısı yakınında açılan devasa gediği gösterdi.

"Vay canına!" diye bağırdı Harry, profesörün hitabet gücünden etkilenerek, "bu kuşatmanın en belirleyici ânı."

Profesör konuşmadı. Kollarını kavuşturmuş bir şekilde dikilerek kuzenimin gözlerinin içine bakmaya devam etti.

"Çünkü," diye devam etti Harry, "bu bölge gözlenmiyor olsaydı veya savunma aşılarak Lammen'den gelen gece saldırısı gerçekleşebilseydi, kasaba yakılacak ve sakinleri de Amiral Boisot'nun ve donanmasının gözleri önünde katledilecekti. Bu gediği kim savunuyordu?"

Van Stopp sakince, sanki her kelimeyi tartıyormuşçasına cevapladı:

"Tarihi kayıtlarda kuşatmanın son gecesi şehrin surları altındaki madende bir patlama olduğu yazılmıştır; savunmanın şekli veya savunucuların isimleri yazılmamıştır. Oysaki

kaderin bu kahramana yüklediği sorumluluk kadar büyüğü, bugüne kadar yaşamış hiçbir insana yüklenmemiştir. Onu bu beklenmedik tehlikenin olduğu bölgeye yönelten şans mıdır? Başarısız olsaydı olacakları bir düşünün. Leyden'ın düşüşü, özgür eyaletlerin başındaki Orange Prensi için bütün umutları ortadan kaldıracaktı. Philip'in sultası tekrardan kurulacaktı. Din ve vicdan özgürlüğü ile halkın kendi kendini yönetmesi davaları, kimbilir kaç yüzyıl daha ertelenecekti. Kimbilir, Birleşmiş Hollanda olmasaydı Amerika Birleşik Devletleri olabilir miydi? Dünyaya Grotius, Scaliger, Arminius ve Descartes'ı kazandıran üniversitemiz bu kahramanın surları gediği başarıyla savunabilmiş olması sayesinde kurulmuştur. Bugün burada oluşumuzu ona borçluyuz. Hayır, varlığınızı borçlusunuz. Sizin atalarınız da Leydenlıydı; o gece atalarınızın hayatı ve duvarların ötesindeki kasaplar arasında bu kahraman duruyordu."

Küçük profesör, coşku ve vatanseverlikten oluşan bir kule gibi tepemizde dikiliyordu. Harry'nin gözleri parlamış ve yanakları kızarmıştı.

"Evinize dönün, evlatlar," dedi Van Stopp, "ve Leyden sakinleri dikkatini Zoeterwoude'ye ve donanmaya çevirmişken Cow Kapısı'nın hemen öte yanında surlarda bir çift göz ve cesur bir yürek tetikte beklediği için Tanrı'ya şükredin!"

III

Leyden'da üçüncü yılımızda bir sonbahar akşamı yağmur pencerelere vurmaktayken Van Stopp bizi Breede Sokağı'nda ziyaret etmekle onurlandırdı. Yaşlı beyefendiyi hiç bu kadar mutlu görmemiştim. Durmak bilmeden konuşuyordu. Kasabadaki dedikodulardan Avrupa haberlerine, bilim, şiir ve felsefeye kadar pek çok şeyden neşeyle ve mizahla bahsedildi. Onu o sıralarda karmaşıklık ve eşyanın bağlılığı konularıyla

ilgili sıkıntılar yaşadığım Hegel bahsine doğru çekmeye çalıştım.

"Kendi'nin Kendi'ne Diğer'den geçerek dönüş yaptığı fikrini henüz kavrayamadın mı?" dedi gülümseyerek. "Eh, bir gün kavrarsın."

Harry sakin ve düşünceliydi. Sessizliği profesörü bile etkilemişti. Muhabbet giderek yavaşladı ve uzun süre tek laf etmeden oturduk. Ara sıra bir şimşek çakıyor ve sonra uzaklardan gök gürültüsü duyuluyordu.

"Saatiniz çalışmıyor," dedi profesör aniden. "Hiç çalışmaz mı?"

"Bildik bileli hiç çalışmadı," diye cevapladım. "Yani, bir defasında çalıştı, o zaman da geriye doğru çalıştı. Gertrude Teyze'nin..."

O an Harry'nin uyarı dolu bakışını fark ettim. Güldüm ve kekeledim, "Saat eski ve işlevsiz. Çalıştırmak imkânsız."

"Sadece geriye demek?" dedi profesör sükûnetle ve benim tedirginliğimi görmezden geldi. "Eh, bir saat neden geriye doğru gitmesin ki? Zaman neden dönüp kendi yolundan geriye ilerlemesin?"

Bir cevap bekliyor gibiydi. Veremedim.

"Sen, her koşulun kendi zıttını içerediğini kabul edecek kadar," diye devam etti, "Hegelcisindir diye tahmin ediyordum. Zaman bir koşuldur, esas değil. Mutlak'ın tarafından bakıldığında, geleceğin şimdiyi ve şimdinin geçmişi izlediği kabulü tamamen nedensiz ve keyfidir. Dün, bugün, yarın; eşyanın doğasında bu sıranın yarın, bugün, dün şeklinde olmasını engelleyecek hiçbir sebep bulamazsınız."

Keskin bir gök gürültüsü profesörün varsayımlarını böldü.

"Gün, gezegenin kendi ekseni etrafında batıdan doğuya doğru dönmesiyle gerçekleşir. Onun, gevşeyip çözülürmüş gibi tersine, doğudan batıya dönmesi ve geçmiş çağları gerisingeri izlemesi için gereken şartları eminim hayal edebilirsiniz. Zaman'ın kendi devirlerini geriye doğru izlediğini hayal

etmek; med yerine cezir etmesini, gelecek çekilirken geçmişin kendini göstermesini, yüzyılların tersine marş etmesini, olayların şimdiki gibi Son'a doğru değil de Başlangıç'a doğru seyretmesini gözünüzde canlandırmak çok mu zor?"

"Fakat," diye araya girdiğim, "biliyoruz ki gördüğümüz kadarıyla–"

"Bilmek!" diye çıkıştı Van Stopp küçümseyerek. "Aklınızın kanatları yok. Compte ve onun alçak akranları olan sürüngenlerin ve solucanların izinden gidiyorsunuz. Evrendeki yeriniz hakkında had safhada emin sözler sarf ediyorsunuz. Küçük sefil benliğinizin Mutlak'a hâkim olduğunu sanıyorsunuz. Ama bu akşam yatağınıza girdiğinizde geçmişten ve gelecekten adamların, kadınların, çocukların ve hayvanların hayallerini kuracaksınız. Şu an şu hâlinizin, on dokuzuncu yüzyıl düşünceleriyle dolu varlığınızın, on altıncı yüzyıldan bir feylesofun gelecek tasavvurlarından biri olmadığına nasıl emin olabiliyorsunuz? Yirmi altıncı yüzyılda yaşayan bir Hegelcinin geçmişe dair hayallerindeki varlıklardan farklı olduğunuzu nasıl bilebilirsiniz? Nasıl oluyor da, evlat, bu rüyaları gören kişi uyandığı anda on altıncı yüzyıla ya da 2060'a yitip gitmeyeceğinizden bu kadar eminsiniz?"

Verilecek bir cevap yoktu çünkü bu sağlam bir metafiziksel açıklamaydı. Harry esnedi. Ben kalkıp pencerenin karşısına geçtim. Profesör Van Stopp saate doğru ilerledi.

"Ah, çocuklarım," dedi, "insanlık tarihi sabit bir ilerleyişe sahip değildir. Geçmiş, şimdi ve gelecek girift bir ağ gibi iç içe geçmiştir. Kim bu saatin geriye dönüşünün doğru olmadığını söyleyebilir?"

Ev sert bir şimşekle sallandı. Fırtına tam üstümüzdeydi.

Kör edici parlaklık geçip gittiğinde, Profesör Van Stopp uzun saatin önüne bir sandalye çekmiş üzerinde dikiliyordu. Yüzü o an Gertrude Teyze'yi her zamankinden daha da çok andırıyordu. Profesör aynı teyzenin saati kurcalamasını izlediğimiz andaki gibi duruyordu.

Aynı korku Harry'yle beni aynı anda beynimizden vurdu.

"Durun!" diye haykırdık, Profesör mekanizmayı kurmaya başladığında. "Ölebilirsiniz eğer–"

Profesörün soluk yüzü, aynı Gertrude Teyze'nin yüzüne olduğu gibi aniden aydınlandı.

"Doğru," dedi, "ölebilirim; ama bu bir uyanış da olabilir. Geçmiş, şimdi, gelecek; hepsi birbirine geçmiş! Mekik ileri gider, geri gelir, ileri gider–"

Saati kurmuştu. Kollar kadranın içinde sağdan sola inanılmaz bir hızla dönmeye başladı. Bu anafora bizde kapılmış gibiydik. Sonsuzluklar dakikalara sıkışmış, her tik ve taka ömürler sığmıştı. Van Stopp kollarını açmış, sandalyede sallanıp duruyordu. Ev o an muazzam bir yıldırımla sallandı. Aynı anda büyük bir ateş topu, peşinde sülfür sarısı bir duman bırakarak odayı göz kamaştırıcı bir ışıkla kapladı ve üstümüzden uçarak geçip saate çarptı. Van Stopp yere yıkılmıştı. Kollar dönmeyi bıraktı.

IV

Gök gürültüsünün kükremesi ağır top bombardımanına dönüştü. Şimşeğin kör edici ışığı, büyük bir yangının parıltısıymışçasına sabit ve kalıcı bir şekle büründü. Harry'yle birlikte ellerimizi gözlerimize siper ettik ve aceleyle geceye doğru çıktık.

Kızıl bir gökyüzünün altında insanlar Stadthuis'e doğru koşuyorlardı. Roma kulesi tarafından gözüken alevlerden kasabanın meydanının yanmakta olduğunu anladık. Gördüğümüz yüzler yorgun ve bir deri bir kemikti. Her taraftan dertli ve çaresiz sözler duyuyorduk. "At etinin kilosu yirmi şilin," dedi biri, "ve ekmek de on altı şilin." "Ekmek!" diye karşılık verdi yaşlı bir kadın: "Bir lokma ekmek göreli sekiz hafta oldu." "Küçük torunum, topal olan, gitti dün akşam." "Gekke Betje var ya, hani çamaşırcı olan, ne yaptı biliyor musun? Açlık içindeydi. Bebeği öldü; kocası da–"

Top sesi gürültüsü bu açıklamayı kısa kesmişti. Kasabanın iç kalesine doğru yol aldık. Sağda solda birkaç asker ve, kafasında geniş siperlikli şapkaları, asık yüzlü pek çok kasabalı gördük.

"Barutun orada bol bol ekmek var. Genel af da var. Valdez bu sabah bir af duyurusu daha fırlattı."

Heyecanlı bir kalabalık hemen konuşan kişinin etrafını sardı. "Peki ya donanma!" diye haykırdılar.

"Donanma, Greenway havzasının oralarda sıkıştı kaldı. Boisot tek gözünü denize çevirip rüzgârı bekleyedursun, salgın ve açlık bütün oğulları yutana dek gemisi bir arpa boyu ilerlemeyecek. Veba, açlık, yangın ve tüfekle ölüm – kendi şöhreti ve Orange Krallığı'nın şanı karşılığında valinin bize vadettikleri bundan ibaret."

"Bizde yalnızca," dedi kararlı bir vatandaş, "yirmi dört saat daha dayanmamızı ve okyanustan bir rüzgâr gelmesi için dua etmemizi istiyor."

"Ah, evet!" diye cevapladı ilk konuşan. "Dua edin durun. Pieter Adrianszoon van der Werf'in mahzeninde kilitli yeterince ekmek var. Her iddiaya varım ki o muazzam midesini Katolik Kral'a karşı direnişinde zinde tutan şey budur."

Sarı saçları örgülü bir genç kız kalabalığı yararak ilerledi ve bu hoşnutsuz adamın karşısına dikildi. "Güzel halkım," dedi genç kız, "bu adamı dinlemeyin. O İspanyol kalbine sahip bir haindir. Ben Pieter'ın kızıyım. Ekmeğimiz yok. Biz de, aynı sizin gibi, arpa lapası ve kolza tohumu yedik ve hepsi tükendi. Sonra da bahçemizdeki limon ağaçları ve söğütlerin yapraklarını yedik. Kanalın kıyısındaki taşların arasından çıkan otları ve devedikenlerini bile yedik. Bu korkak adam yalan söylüyor."

Yine de adamın imaları etkisini göstermişti. Kalabalık şimdi isyankâr bir topluluğa dönüşmüş, valinin evine doğru ilerliyordu. Külhanbeyi tiplinin biri yoldan çekilsin diye kıza vurmak için elini kaldırdı. Bir anda serseri kendini yerlerde buldu; Harry, nefes nefese, kızın yanında dikilmiş, hızla ilerle-

yen topluluğun arkasından İngilizce bağırarak bela okuyordu.

Kız samimiyetle Harry'ye sarıldı ve onu öptü.

"Teşekkürler," dedi. "Sağlam birisin. Benim adım Gertruyd van der Wert."

Harry kelime dağarcığının içinden uygun Hollandaca ifadeleri bulmak için çabaladı ama kızın iltifatları bekleyecek vakti yoktu. "Babama zarar vermeye niyetliler," diyerek bizi hızla birkaç ara sokaktan geçirdi ve ortasında iki minareli bir kilise olan üç köşeli bir pazar meydanına çıkardı. "Orada işte," diye haykırdı, "St. Pancras'ın merdiveninde."

Pazarda bir kargaşa vardı. Kilisenin ötesinde halen süren yangın ve surların arkasından duyulan İspanyol ve Valon toplarının sesi, liderlerinin ağzından çıkacak tek bir adet ekmek için feryat eden bu çaresiz kalabalığın sesinden daha sakindi. "Krala teslim ol!" diye bağırıyorlardı, "Yoksa senin ölü bedenini Leyden'ın boyun eğişinin simgesi olarak Lammen'e göndeririz."

Karşısına dikilmiş kasaba kalabalığından en az yarım kafa kadar daha uzun boylu, Gertruyd'un babası olduğuna inandırmayacak derecede de esmer tenli bir adam, bu tehditleri ses çıkarmadan dinliyordu. Vali konuşmaya başladığında isyankâr kalabalık kendilerine rağmen onu dinledi.

"Benden istedikleriniz nedir, dostlarım? Yeminimizi bozup Leyden'ı İspanyollara mı bırakalım? Bu, kendimizi açlıktan bin kat fena bir kadere teslim etmektir. İsterseniz beni öldürün. Sizin, düşmanın veya Tanrı'nın elinden fark etmez; sadece bir kez ölebilirim. Gerekiyorsa mutluluk içinde aç kalırız zira bu şerefimizi kaybetmekten önce gelir. Tehditlerinizin umrumda değil; hayatım size aittir. İşte, alın kılıcımı, göğsüme saplayın, etimi paylaşıp açlığınızı giderin. Ancak hayatta olduğum sürece benden teslim olmamı beklemeyin."

Kalabalık duraksadı ve ortamda bir sessizlik oldu. Ardından mırıldanmalar başladı. Bunların arasında bir ses, Harry'nin aslına bakarsanız gereksiz bir şekilde elini tutma-

ya devam ettiği o genç kızın sesi, diğerlerinden daha yüksek çıkıyordu.

"Denizden gelen rüzgârı hissetmiyor musunuz? Sonunda geldi. Kuleye gidin! Oraya varan ilk kişi, prensin beyaz yelkenli gemilerinin ay ışığında parladığını görecektir."

Saatlerce sokaklarda gezip boş yere kuzenimi ve dostunu aradım; kalabalığın ani bir hareketle Roma kulesine yönlenmesi bizi birbirimizden ayırmıştı. Her yerde bu yürekli halkı çaresizliğe sürükleyen felaketin belirtilerini görüyordum. Gözlerinden açlığı belli olan bir adam kanalın kıyısı boyunca eti butu olmayan bir sıçanın peşinden koşturuyordu. İki kolunda iki ölü bebeğini taşıyan genç bir anne, daha şimdi surlarda hayatını yitiren kocasının ve babasının cesedinin yanında, bir kapı önünde oturmuş duruyordu. Issız bir sokağın ortasında, gömülmemiş ölülerden oluşan, boyumun iki katı yüksekliğinde bir yığın vardı. Veba buraya İspanyollardan daha nazik davranmıştı zira kötülüğünü saçarken bir yandan da güvenilmez vaatlerde bulunmamıştı.

Sabaha doğru rüzgâr fırtınaya dönüştü. Leyden'da uyuyan yoktu, teslim olmaktan bahseden yoktu, savunmayı umursayan kimse kalmamıştı. Rastladığım herkesin dilinde aynı sözler vardı: "Donanma gün ışığıyla gelecek!"

Donanma gün ışığıyla geldi mi? Tarihi kayıtlar hayır diyor ama ben bir şahit değildim. Bildiğim tek şey, gündoğumundan önce fırtınanın şiddetlenerek gök gürültülü ve yıldırımlı bir felakete dönüştüğüydü. Aynı anda da gök gürültüsünden daha kuvvetli bir patlama kasabayı sarsmıştı. Ben, yaklaşan yardımı izlemek için Roma tepesinde biriken kalabalığın arasındaydım. Sarsıntı herkesin yüzündeki umut ifadesini sildi. "Tünelleri duvarlara ulaştı!" Ama nerede? Kalabalık arasında ilerleyerek valiye ulaştım. "Çabuk!" diye fısıldadım. "Patlama Cow Kapısı'nın ötesinde, Burgundy kulesinin bu tarafında." Bana sorgular bir bakış attı, sonra paniği yatıştırmaya yeltenmeden koşar adım ilerlemeye başladı. Hemen arkasından takip ettim.

Duvarın o tarafına yarım mil kadar son hızla koştuk. Cow Kapısı'na ulaştığımızda gördüğümüz şuydu:

Duvarın yerinde, ötedeki bataklık alana açılan büyük bir delik vardı. Hemen duvarın dışında aşağıda, hendeğin içinde, duvardaki bu gediği açmak için iblisler gibi çabalamış bir grup adamın yukarı bakan şaşkın yüzleri görünüyordu; iki üç adım içeri girmeyi başarmışlar ve şimdi de gerisingeri itiliyorlardı. Duvarın yıkılıp gediğin açıldığı yerde bir avuç asker ve kasabalı canlı bir duvar örmüştü. Belki sekiz on tane kadın ve genç kız, savunmacılara taş taşıyor, kaynar su, zift, yağ ve kireç dolu kovalar getiriyor, ara sıra da hendekteki İspanyolların üstüne zift kaplı yanan halkalar fırlatıyorlardı. Kuzenim Harry adamları yönetiyor, valinin kızı Gertruyd da kadınlara moral veriyordu.

Ancak dikkatimi her şeyden daha fazla çeken şey, elinde dev bir kepçe, saldırganların üzerine çıldırmış bir şekilde erimiş kurşun döken siyaha bürünmüş bir figürdü. Cephanesini tazelemek için yanındaki kazana doğru dönünce ateşin ışığı yüzüne vurdu. Şaşkınlıkla haykırdım: Kurşun kepçecisi, Profesör Van Stopp'un ta kendisiydi.

Vali Van der Werf haykırışımı duyarak bana baktı. "O kim?" diye sordum. "Kazanın başındaki adam?"

"O," dedi Van der Werf, "eşimin kardeşi, saatçi Jan Lipperdam."

Biz durumu anlayana kadar duvardaki delik meselesi hallolmuştu. Tuğla ve taştan duvarı yıkmayı başaran İspanyollar, etten duvarı aşmayı başaramamıştı. Hendekteki mevkilerini bile koruyamamış, geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Sol kolumda keskin bir acı hissettim. Çarpışmayı izlerken başıboş bir mermi isabet etmiş olmalıydı.

"Bunu kim başardı?" diye sordu vali. "Biz gözlerimizi aptalca yarına çevirmişken, kim bugünün nöbetini tuttu?"

Gertruyd van der Werf gururla öne çıktı, kuzenim de yanındaydı. "Baba," dedi genç kız, "bu kişi benim hayatımı kurtardı."

"Bunun için minnettarım," dedi vali, "ancak hepsi bu değil. O aynı zamanda Leyden'ı kurtardı, Hollanda'yı kurtardı."

Başım dönmeye başladı. Çevremdeki yüzler gerçekdışı görünüyorlardı. Yıldırım ve şimşek neden sonsuza dek sürmüştü? Neden saatçi Jan Lipperdam bana sürekli Profesör Van Stopp'un yüzüyle bakıyordu? "Harry!" diye seslendim, "gel, odamıza dönelim."

O elimi sıkıca kavrarken, diğer elinde hâlâ kızın eli vardı. Hareket etmiyordu. Sonra baş dönmesine mide bulantısı eklenti. Başım sanki yüzüyor gibiydi, görüşüm bulanıklaştı ve duvar ve savunmacıları gözümün önünden uzaklaştılar.

V

Üç gün sonra, kollarımdan biri sarılı, Van Stopp'un sınıfında her zamanki sandalyemde oturuyordum. Yanımdaki sandalye boştu.

"Bahsi pek sık geçer," dedi Hegelci profesör elindeki defterden kuru tonuyla okuyarak, "on altıncı yüzyılın on dokuzuncu yüzyıl üzerinde ciddi bir etkisi vardır. Ancak hiçbir feylesof, en azından benim bildiğim kadarıyla, on dokuzuncu yüzyılın on altıncı yüzyıl üzerine olan etkisini irdelememiştir. Nedenler sonucu doğurur da, sonuçlar nedeni hiç tetiklemez mi? Kalıtım kanunu, bu evrenin diğer tüm kanunlarının aksine sadece tek bir yönde mi işler? Torun her şeyi atasına borçludur ama atanın toruna hiçbir borcu yok mudur? Varlığımıza kastederek biri geleceğe doğru taşıyan kaderin bizi aynı şekilde geçmişe taşıması mümkün değil midir?"

Breede Sokağı'ndaki odama döndüm. Odadaki tek dostum, yerinde işlemeden duran saatti.

SON

"Edward Page Mitchell, Amerika'dan çıkan en büyük bilimkurgu yazarlarından biri."
–Sam Moskowitz

"Bu öykülerin her biri ziyadesiyle ilgi çekici."
–Lester Del Rey

"BEN BİR BİLİMİNSANIYIM VE TÜM OLAYLARIN DOĞAL KANUNLAR TARAFINDAN AÇIKLANABİLECEĞİNE İNANIRIM."

"Amerikan bilimkurgusunun kayıp devi" olarak tanımlanan, yazdıklarının çoğunu New York'taki *The Sun* gazetesinde imzasız olarak yayımlayan Edward Page Mitchell, birçok konuda ilklerin yazarı. *Geri Giden Saat* ise yazarın en seçkin bilimkurgu öykülerinin bir araya getirildiği, özgün bir öykü derlemesi.

Bilimkurgunun en büyük yazarlarından biri olan H.G. Wells'e de ilham olduğu düşünülen Edward Page Mitchell aynı zamanda döneminin en başarılı gazetecilerinden biridir. Öyküleri unutulmaya yüz tutmuş olsa da 1973'te bilimkurgu tarihçisi Sam Moskowitz'in titiz çalışması ve yayımladığı detaylı bir derlemeyle hak ettiği ilgiyi görmeye başlamıştır.

Sevdiği kadınla evlenebilmek için matematiğin sınırlarında gezinmek zorunda kalan bir genci anlatan "Takipomp", bilimsel bir deney sonucunda görünmez kalan bir adamın trajedisini gözler önüne seren "Kristal Adam", bir zaman makinesini konu alan ilk öykü olan "Geri Giden Saat", bu derlemedeki öykülerden sadece birkaçı.

Zaman yolculuğu, androidler, zihin transferi, görünmezlik, bilgisayarlar... *Geri Giden Saat*'in sayfalarında bilimkurgu tarihinin derinliklerinden gelen ilklere şahit olacaksınız.

Geri Giden Saat, bilimkurgunun ilk kıvılcımları.

Bilimkurgu Klasikleri – 72
Kapak İllüstrasyonu: Hamdi Akçay

ithaki
/ithakiyayinlari
/ithakiyayinlari
/ithakiyayinlari

www.ithaki.com.tr
İnternet satış:
www.ilknokta.com

9 786257 442602